

terminàlia

REVISTA SEMESTRAL
NÚM. 13 · JUNY 2016
ISSN: 2013-6692 (impresa);
2013-6706 (electrònica)

f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

La Societat Catalana de Terminologia, punt de trobada de la terminologia catalana

La Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002) i va esdevenir filial de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2008. En tant que societat filial de l'Institut, la SCATERM treballa per ser un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM constitueix un lloc de trobada per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Feu-vos-en socis!

La SCATERM us convida a participar activament en la cooperació i la difusió del treball terminològic. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, col·laborar amb el *Butlletí* —enviant-hi notícies, comentaris, cròniques o novetats— i col·laborar amb la revista *TERMINÀLIA*, trametent articles o propostes per a la secció «Espai de trobada».

Com a socis de la SCATERM podeu gaudir d'aquests avantatges:

- Recepció de *TERMINÀLIA*, revista científica de periodicitat semestral.
- Accés exclusiu a les publicacions de la Societat que es fan amb el format EPUB per a dispositius mòbils i llibres electrònics (en concret, les «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» i «Eines de Terminologia»), a més de l'accés lliure a la versió en línia.
- Recepció del *Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia*, una publicació electrònica bimestral que dóna informació de les novetats i activitats terminològiques.
- Inscripció gratuïta a les activitats ordinàries de la SCATERM, com la Jornada o el Seminari, organitzades sovint en col·laboració amb altres institucions o organismes.
- Reducció de l'import de la inscripció en les activitats extraordinàries que organitza la SCATERM, com ara cursos, tallers, etc.
- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre persones representants que gaudeixen dels avantatges anteriors, que són aplicables individualment.

Si voleu més informació, visiteu <http://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades per a socis individuals i col·lectius i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número 5

ARTICLES

M. Amor Montané March
Factors d'implantació de la terminologia catalana: els manlleus 7

Josep Llorenç i Blat
Vocabulari d'estils literaris personals. Anàlisi, avaluació i propostes d'expansió 17

Andrés M. Urrutia Badiola
Terminología jurídica y bilingüismo en la nueva Ley civil vasca 28

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb...
Magda Puyo Bové, directora general de l'Institut del Teatre 37

DOSSIER: Arts escèniques i terminologia

Carles Batlle
El Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes (PRAEC) 42

Guillem-Jordi Graells
Per un lèxic de les arts escèniques 45

Recursos terminològics sobre les arts escèniques 47

RESSENYES

Terminología y comunicación científica y social de Mercedes Roldán Vendrell (ed.) 49
Iolanda Galanes Santos

**Noms de papallones
del TERMCAT**
Pompeu Rahola Fabra

51

ESPAI DE TROBADA

**El MAE. Centre de Documentació
i Museu de les Arts Escèniques**
Anna Valls i Passola

53

SEMBLANÇA: Fabià Puigserver i Plana (1938-1991)

Fabià Puigserver, un referent
Guillem-Jordi Graells

55

TERMINÀLIA
Número 13 (2016)

IMATGE DE PORTADA:
Teatrí d'Aïda (1876) de Francesc Soler
Rovirosa. Museu de les Arts Escèniques.
Institut del Teatre

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITOR EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF)
CONSELL DE REDACCIÓ:
Ester Bonet (UFEC), Marisa Carrió (UPV),
Glòria Fontova (TERMCAT), Pilar
Sánchez-Gijón (UAB), Laura Santamaria
(UAB), Elisabet Solé (UB)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ.
de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina
Célestín (OQLF), Guiomar Ciapuscio (UBA),
Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela
Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC),
Salvador Reguant (UB, IEC)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA I TIPOGRÀFICA:
Serveis Editorials de l'Institut d'Estudis
Catalans
CAPçalera de la revista: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Esteva&Estêvão
IMPRESSIÓ: Ciriano

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Carles Batlle, Iolanda Galanes Santos,
Guillem-Jordi Graells, Josep Llorenç i Blat,
M. Amor Montané March, Magda Puyo Bové,
Pompeu Rahola Fabra, Mariona Torra,
Andrés M. Urrutia Badiola, Anna Valls i Passola

© dels autors dels articles
© de la Societat Catalana de Terminologia,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<http://scaterm.iec.cat>
President: Jaume Martí
Vicepresidenta: M. Teresa Miret
Secretària: Ester Bonet
Tresorera: M. Teresa Miret
Vocals: Àngels Egea, Agustí Espallargas,
Miquel-Àngel Sánchez Ferriz
Delegat de l'IEC: M. Teresa Cabré Castellví

Els continguts de la revista estan subjectes a
una llicència Reconeixement – No comercial –
Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative
Commons, si no s'indica el contrari.

Llicència completa:
[http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/
es/deed.ca](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca)

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca
Científica Catalana utilitzen com a descriptors
les 15 propietats recomanades al Dublin Core
Metadata Element Set, versió reduïda de la
norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

SUBSCRIPCIONS: El preu de la subscripció
és de 26 euros l'any, per dos números de la
revista. Els membres de la Societat Catalana
de Terminologia en són automàticament
subscriptors, i la reben sense que això
representi cap encariment de la quota anual.
Per subscriure-us-hi o per demanar més
informació, adreceu-vos a:

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 104 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>, <http://revistes.iec.cat>,
<http://terminalia.iec.cat>

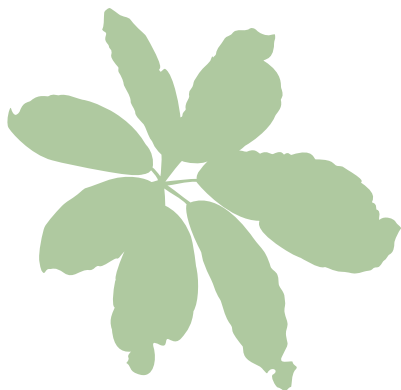
Revista indexada a: CARHUS Plus+, CIRC,
DICE, DOAJ, Google Acadèmic, Hispana, IEC,
ISOC, Latindex, MIAR, MLA, RACO, RESH,
TRACES, Ulrich's PDDb

Amb la col·laboració de:

Imprès en paper 100 % reciclat

Aquest número

A llarg dels set anys de la revista, hem dedicat monogràfics sectorials a la intersecció de la terminologia amb l'esport, l'etnolingüística, el dret, la medicina, les energies i la meteorologia. Ens abellia endinsar-nos també en el món de les arts, tot considerant que també constitueixen un espai de desenvolupaments professionals, de formació superior i de recerca. Hem optat per centrar-nos en aquest número en l'àmbit de les arts escèniques, per explorar-ne la terminologia disponible i les necessitats terminològiques que encara queden per cobrir. Hem d'agrair la col·laboració de l'Institut del Teatre, que ens ha obert les portes, ha posat a la nostra disposició el seu fons documental i ha facilitat la participació de col·laboradors actuals i anteriors. La imatge de la portada i totes les imatges que il·lustren els continguts del monogràfic pertanyen al Museu de les Arts Escèniques, centre de documentació de l'Institut del Teatre, i són un luxe per a la revista.

A la secció «Entrevista» parlem amb Magda Puyo, directora general de l'Institut del Teatre. En el «Dossier» incloem un article de Carles Batlle, director de Serveis Culturals del centre, sobre el Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes (PRAEC), i un article de Guillem-Jordi Graells, sotsdirector de l'Institut del Teatre de 1980 a 1988, en què defensa la necessitat d'establir un lèxic de referència per a les arts escèniques en llengua catalana. Completa el dossier, una relació de recursos terminològics sobre circ, dansa, il·lusionisme, òpera, teatre i tècniques de l'espectacle. A la secció «Espai de trobada», Anna Valls, directora del MAE, ens presenta el Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, i comenta el fons terminogràfic que conté. La «Semblança» recupera la figura de Fabià Puigserver, amb un altre article de Guillem-Jordi Graells, que reivindica el paper de l'escenògraf en la modernització del teatre català.

Els articles avaluats externament d'aquest número («Articles») són a càrrec d'Amor Montané, de la Universitat Pompeu Fabra, sobre la implantació terminològica, en català; d'Andrés M. Urrutia, president d'Euskaltzaindia

(acadèmia de la llengua basca), sobre terminologia jurídica i bilingüisme, en castellà; i de Josep Llorenç i Blat, doctor per la Universitat de Girona, sobre la terminologia relacionada amb els estils literaris, en català.

A «Ressenyes», hi podeu trobar un text de la lingüista Iolanda Galanes, de la Universitat de Vigo, sobre el llibre *Terminología y comunicación científica y social*, editat per Mercedes Roldán de la Universitat de Jaén; i un altre de l'entomòleg Pompeu Rahola Fabra, sobre el diccionari en línia *Noms de papallones* publicat pel TERMCAT.

Quan preparàvem l'edició d'aquest número ens va arribar una notícia trista per a tota la comunitat científica catalana, i especialment per a la SCATERM i la revista TERMINÀLIA: la mort de Salvador Reguant i Serra (1928-2016), geòleg i paleontòleg de referència internacional, primer president de l'Associació Catalana

de Terminologia (ACATERM) i membre del Consell Científic de TERMINÀLIA. Salvador Reguant va ser un valedor inqüestionable de la creació d'una estructura associativa plural per a la terminologia catalana i un defensor incansable de la necessitat de transversalitat entre experts i lingüistes. Va tenir un paper fonamental també en el procés d'incorporació de l'ACATERM com a filial de l'Institut d'Estudis Catalans, amb el nom de Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), i en la consegüent fundació d'aquesta revista. Va ser-ne un dels primers autors, en el número especial zero, amb l'article «La normalització internacional en geologia», que us convidem a rellegir en memòria seva. Trobarem a faltar el seu suport constant.

EL CONSELL DE REDACCIÓ

TERMINÀLIA és la revista semestral de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que es publica tant en paper com en suport electrònic. Aquesta revista sorgeix en un entorn lingüístic molt actiu des del punt de vista terminològic (activitat científica, planificació lingüística, docència, recerca, innovació, desenvolupament de recursos, xarxes de cooperació), i pretén cobrir un espai natural d'intercanvi d'idees i d'actualització informativa, tot publicant contribucions sobre terminologia i àmbits afins.

L'objectiu principal és fer conèixer arreu l'activitat científica i professional relacionada amb la terminologia catalana, des de la recerca fins a les aplicacions, des dels serveis fins als productes, des de les accions de formació fins al debat social. Ens interessa reflectir el treball que es fa en els territoris de llengua catalana (tant si es refereix a la llengua catalana com a d'altres llengües de treball), pel que té d'exportable a altres comunitats lingüístiques. Alhora

ens volem fer ressò de les experiències de l'exterior que puguin ser aplicables en el nostre entorn o que siguin d'interès general.

Per tant, tot i que neix com una revista d'abast local, pel fet de ser l'òrgan de debat científic de la Societat Catalana de Terminologia, té una clara vocació de projecció exterior; per aquest motiu, les llengües de la revista són el català i l'anglès. S'admeten també contribucions en espanyol i en francès.

El 50 % dels continguts de la revista són contribucions originals, sotmeses a avaluació per parelles d'experts externs. La resta de la revista està estructurada en seccions fixes, que pretenen reflectir l'actualitat de les diverses activitats de la terminologia i d'àmbits afins, i servir d'òrgan d'intercanvi i d'expressió dels diversos perfils professionals vinculats a la terminologia.

Els temes que s'hi poden tractar són, entre d'altres: la terminologia catalana, la terminologia de sectors específics, els aspectes socials i lingüístics de la terminologia, la terminològica, el discurs especialitzat, la traducció especialitzada, la lexicografia especialitzada, l'ensenyament de la terminologia i la història de la terminologia.

Factors d'implantació de la terminologia catalana: els manlleus

M. AMOR MONTANÉ MARCH
Universitat Pompeu Fabra
amor.montane@upf.edu

M. Amor Montané March és

doctora en Ciències del Llenguatge i Lingüística Aplicada (2012) i llicenciada en Traducció i Interpretació (2004) per la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Actualment és membre del grup de recerca IULATERM (lèxic, terminologia i discurs especialitzat) de l'Institut de Lingüística Aplicada (IULA), professora del Màster online en Terminologia (IULA) i investigadora postdoctoral a la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED). Les seves línies d'interès principals són la terminologia i la neologia. Administra eines de gestió de corpus i terminologia, col·labora en projectes de gestió terminològica i ha impartit classes de terminologia, llengua catalana, escriptura acadèmica, lingüística de corpus i informàtica com a professora associada de la UPF.

Resum

En aquest estudi duem a terme una anàlisi de la implantació de la terminologia en l'ús amb l'objectiu de trobar algunes de les causes que expliquen l'èxit o el fracàs de les propostes denominatives. Partim de la premissa que existeix un conjunt de factors que influeixen positivament o negativament la implantació terminològica. Establim una metodologia de treball que ens permet d'obtenir dades quantitatives i qualitatives per a la recerca de factors d'implantació i, a continuació, ens proposem d'estudiar-ne un de caire lingüístic: l'acostament formal i semàntic al terme original. L'anàlisi ens proporciona dades empíriques per confirmar que aquest aspecte, àmpliament tractat en la bibliografia, és efectivament un factor d'implantació, malgrat que no és l'únic.

PARAULES CLAU: terminologia; ús lingüístic; implantació terminològica; factor d'implantació; manlleu

Abstract

Implantation factors of Catalan terminology: Loanwords

This paper presents a terminology implantation analysis with the aim to find some of the causes explaining the success or failure of terms in real language use. We start from the premise that there are factors which influence terminology implantation in a positive or negative way. We establish a specific methodology in order to obtain quantitative and qualitative data for research on implantation factors. In this paper we study one of these factors related to linguistic aspects: formal and semantic proximity to the original term. The results obtained provide empirical data confirming this aspect, widely discussed in the literature, as a real implantation factor, although it is not the only one.

KEYWORDS: terminology; language use; terminology implantation; implantation factor; loanwords

TERMINÀLIA 13 (2016): 7-16 · DOI: 10.2436/20.2503.01.88
Data de recepció: 14/03/2016. Data d'acceptació: 12/04/2016
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Des de la normalització terminològica fins als factors d'implantació

La normalització de la terminologia és un procés que es duu a terme en totes les llengües, però només en algunes és una activitat planificada, essencialment en les llengües minoritàries i/o minoritzades. Aquest tipus d'intervenció en la llengua és el que trobem en el context català, on un organisme de caràcter institucional, compartit per l'Administració (la Generalitat) i l'Acadèmia (l'Institut d'Estudis Catalans), el TERMCAT, amb el concurs de científics i tècnics, elabora guies de creació i adaptació de terminologia i, sobre la base d'aquestes guies, aprova i difon terminologia nova.

No obstant això, i com de fet sembla lògic que passi, els recursos terminològics creats pel TERMCAT no sempre tenen l'èxit que es podria esperar, sovint perquè els especialistes, quan han incorporat un terme —sigui adequat o no—, es resisteixen a substituir-lo per un altre, llevat que tinguin una forta consciència de la necessitat de seguir unes directrius en favor del creixement harmònic de la llengua. Tanmateix, els estudis sobre la implantació de les formes en català aprovades pel TERMCAT són escassos (Alonso *et al.*, 2002; Yzaguirre *et al.*, 2003; Vila, dir., Nogué i Vila, 2007; i alguns treballs acadèmics, com els de Cot, 2011; Font, 2011; Valls, 2012). A més, no existeix una proposta metodològica consensuada d'anàlisi i de seguiment de la nova terminologia.

Seguint Auger (1986 i 1999), creiem que, alhora que es duu a terme un procés de normalització de la terminologia amb l'objectiu que s'implanti, cal pensar paral·lelament en un procés de seguiment d'aquesta terminologia en l'ús per comprovar si realment assolix aquesta implantació projectada. I no solament això, sinó que cal intentar també conèixer els motius que afavoreixen o obstaculitzen el canvi lingüístic que preveu la normalització per verificar-ne l'èxit o el fracàs. Uns resultats positius animarien a continuar la tasca i justificarien la intervenció en la llengua; uns resultats negatius evidenciarrien la necessitat de replantejar la tasca normalitzadora, no per eliminar-la, sinó per modificar-la i millorar-la perquè resulti eficaç. De fet, en els estudis d'implantació, tant a Catalunya (Vila, dir., Nogué i Vila, 2007; Valls, 2012) com a fora de Catalunya (Martin, 1998; Auger, 1999; Quirion, 2003, a Quebec; Chansou *et al.*, 1997; Delavigne i Gaudin, 1994, a França), s'ha plantejat, de forma més o menys explícita, l'existència d'un conjunt de factors que influencien la implantació de la terminologia oficial proposada per les autoritats en matèria de normalització, però només un s'ha dedicat específicament a la detecció d'aquests factors (Quirion i Lanthier, 2006).

Per contribuir a l'estudi de la implantació terminològica en la llengua catalana, a Montané (2012) proposàvem una metodologia d'anàlisi i seguiment de la terminologia, amb l'objectiu de fer emergir alguns factors que poden influir en la implantació o la no

implantació de les formes neològiques aprovades pel TERMCAT. En el treball que presentem ens centrarem en l'estudi d'un d'aquests factors, de caire lingüístic: la proximitat al terme original, encunyat habitualment en anglès, en un corpus especialitzat de l'àmbit de la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

En treballs anteriors en aquest àmbit hem pogut observar que el grau d'implantació no és el mateix per a tots els termes normalitzats.¹ Inicialment, doncs, partint del supòsit que el grau d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana és heterogeni, hi hauria una sèrie de raons que explicarien aquesta heterogeneïtat. Creiem que corresponen a factors d'implantació. En general, els estudis d'implantació exposen de manera més o menys explícita les causes de l'èxit o del fracàs de la implantació. Alguns, a més, les engloben sota una denominació comuna —*variables d'implantation* (Quirion, 2003) o *facteurs favorisants et freins* (Gouadec, 1994)— fent referència al conjunt de factors que influencien, positivament o negativament, la implantació de la terminologia normalitzada. Quirion, concretament, els defineix de la manera següent:

Facteur que bonifie ou réduit les possibilités d'implantation d'un terme. Les variables terminologiques (brièveté, dérivabilité, motivation, etc.) et socioterminologiques (attitudes linguistiques, types de discours, rôles des locuteurs, résistance au changement, etc.) en sont des exemples (Quirion, 2003, p. 176).

D'altra banda, a l'hora de normalitzar un cas terminològic, el TERMCAT té en compte un conjunt de consideracions lingüístiques, terminològiques i sociolingüístiques, que recull sota la denominació de *critèris de normalització*. En la mateixa línia, Rondeau (1984) exposa una sèrie de criteris per a la tria de neònims en situacions de normalització lingüística, encara que adverteix que no són una garantia d'implantació. I, en general, hi ha un acord tàcit en l'àmbit de la normalització terminològica a considerar que la implantació de les unitats proposades depèn d'un conjunt de criteris o variables que sorgeixen en totes les anàlisis que es duen a terme per avaluar la repercussió de la normalització en l'ús:

[...] las decisiones que se toman en la normalización de términos deben proponer en todos los casos formas viables, teniendo en cuenta, al mismo tiempo, factores de tipo sociolingüístico, psicolingüístico y gramatical (Cabré, 1999, p. 32).

D'acord amb diverses obres, els factors d'implantació es poden classificar en les categories següents:

- factors lingüístics, que tenen a veure amb el sistema de la llengua, en l'àmbit formal i semàntic;
- factors terminològics, que estan relacionats amb

les característiques de l'àrea especialitzada d'ús del terme;

- factors sociolingüístics, que tracten el vessant pragmàtic i social dels termes, i
- factors procedimentals, que tenen a veure amb les accions dutes a terme per afavorir la difusió i la implantació de la terminologia normalitzada.

El ventall de factors d'implantació és molt ampli, però en aquest treball ens circumscriuim a l'estudi d'un factor lingüístic amb la consciència que en resten molts d'altres per analitzar. També assumim que, en general, un únic factor no determina la implantació d'un terme, sinó que sovint depèn de la influència de diversos factors en conjunt.

2 La proximitat al terme original com a factor d'implantació

Així doncs, a partir d'una metodologia d'anàlisi de la terminologia normalitzada creada *ad hoc*, que ens permet obtenir dades quantitatives i qualitatives per al seguiment de la implantació i la recerca de factors d'implantació, en aquest estudi pretenem verificar si els termes normalitzats més pròxims al terme original, encunyat en una altra llengua (majoritàriament, l'anglès) per fer referència al concepte, aconsegueixen implantar-se més en l'ús.

Els termes normalitzats poden presentar un paral·lelisme formal (en relació amb els manlleus) o un paral·lelisme semàntic (en relació amb els calcs lingüístics) amb el terme original. En aquesta ocasió ens centrarem exclusivament en l'estudi dels termes normalitzats que s'han format a partir de mecanismes de manlleu enfront dels que han estat formats a partir de mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana (formals, funcionals o semàntics). Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin manlleus —adaptats o sense adaptar— i, per tant, siguin formalment més propers al terme original, és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada.

El fet que generalment el manlleu de l'anglès ja estigui en circulació en la llengua provocaria que un terme català formalment o semànticament proper tingués més possibilitats d'implantar-se satisfactòriament que una altra proposta més allunyada, construïda amb mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana. Aquest és un aspecte tractat a bastament en els estudis d'implantació terminològica. Gouadec (1994, p. 145) i Depecker (1997, p. xxv) es refereixen directament a la influència de l'anglès en les propostes de normalització. El primer la identifica com a llengua base de la informàtica, ja que observa que persisteix en el vocabulari dels programes i en la publicitat. Depecker planteja l'analogia formal amb la forma anglesa com un punt a favor de la implantació d'una proposta manllevada:

[...] la proximité du terme français avec le terme anglais : le terme anglais étant en général déjà dans l'usage, et dans cet usage, souvent prépondérant, une désignation française proche offre plus de chance de réussir (en permettant une meilleure reconnaissance) (Depecker, 1997, p. xxv).

Existeix un ampli repertori de recursos que serveixen per a l'actualització del lèxic català; no obstant això, no tots són igualment productius i tampoc tots els termes construïts amb aquests recursos no tenen la mateixa acceptació entre els usuaris de la llengua, almenys en l'àmbit d'especialitat de la informàtica i les TIC, on hi ha termes creats a partir dels recursos propis, però sobretot termes que recorren als mecanismes de manlleu.² El motiu que explica aquesta preferència cal buscar-lo probablement en el fet que la societat catalana importa la majoria d'innovacions tecnològiques i informàtiques, principalment de les comunitats angloparlants, i sobretot dels Estats Units, que són pioneres en el desenvolupament de les noves tecnologies. Això fa que les novetats arribin a través de la denominació original en anglès, que sol ser la primera que s'utilitza en el context català, i potser per això la que es percep com a més natural. Des del TERMCAT (2006, p. 51) també es té present que, si un concepte es comença a vehicular amb un manlleu, més tard és molt difícil generalitzar l'ús d'una alternativa catalana, i per això en aquestes situacions la normalització d'un manlleu (sovint adaptat) és habitual. Certament, en l'àmbit de la informàtica i les TIC, on les innovacions tecnològiques són tan freqüents, és difícil fer propostes amb prou rapidesa per impedir la ràpida difusió del manlleu anglès original.

A aquest fet cal afegir-n'hi d'altres que tenen a veure amb les característiques que presenta la denominació manllevada. En primer lloc, cal tenir en compte el component d'internacionalitat que incorporen els termes originals (creats en la llengua en la qual s'ha produït la innovació). Aquest component es reforça si les diverses llengües veïnes o les de comunicació internacional adopten propostes denominatives acostades formalment a l'original, de manera que el manlleu es converteix en una mena de forma de referència en l'àmbit internacional (TERMCAT, 2006, p. 51).

Relacionada amb la internacionalitat, també trobem la qüestió del prestigi de la llengua original, que juga a favor del manteniment del manlleu. Quirion (2004, p. 197) ho identifica com un factor que afavoreix la implantació de les formes pròximes a les denominacions en una altra llengua que es percep com a més prestigiosa, que normalment és l'anglesa, com a pionera de les innovacions en l'àmbit informàtic i tecnològic.

En segon lloc, sovint és difícil allunyar-se del manlleu perquè aquesta forma s'incorpora a la llengua com a referència biunívoca que s'adequa perfectament al concepte nou, i la proposta genuïna equivalent es pot apreciar com a inexacta (Gaudin, 1994, p. 71; TERMCAT, 2006, p. 58). Finalment, hi ha encara un altre aspecte

relacionat amb el manlleu que en podria afavorir la implantació, segons Gaudin (1994, p. 71): es tracta de la inseguretat lingüística. A vegades el desconeixement de l'anglès fa que s'atorgui un significat al manlleu que no incorpora la proposta genuïna (encara que el valor d'ambdós equivalents sigui idèntic en cadascuna de les llengües).

3 Corpus i metodologia d'anàlisi

Per validar o falsar el factor d'implantació proposat, analitzem un corpus escrit de l'àmbit de la informàtica i les TIC, que inclou textos especialitzats provinents de fonts diverses (des de l'Administració pública i l'àmbit acadèmic fins a textos de l'àmbit empresarial), d'un període de temps determinat (1997-2009). S'hi han inclòs diversos gèneres textuais: tesis doctorals, manuals i instruccions d'ús, articles i treballs d'investigació, informes, guies i material docent, apunts i treballs acadèmics, contribucions a congressos, informes d'activitats, etc.

Hem tractat informàticament el corpus mitjançant l'eina ESTEN,³ que permet agrupar els textos en funció de diversos criteris, fa el recompte de paraules de cadascun i en calcula l'índex de riquesa lèxica. El corpus textual definitiu consta de 565 documents que

recullen un total de 5.230.130 paraules. L'índex de riquesa lèxica és de 0,742467.

Del corpus textual de base n'hem extret el corpus terminològic, que constitueix el veritable objecte d'estudi. El conformen els casos normalitzats. Un cas normalitzat és el conjunt de denominacions que comparteixen el mateix sentit. Prenem com a referència el sentit expressat pel terme normalitzat oficialment pel Consell Supervisor del TERMCAT. En la pràctica, per tant, un cas normalitzat està constituït per formes normalitzades,⁴ formes no normalitzades i formes desestimades, en cas que n'hi hagi.

Les formes que constitueixen cada cas provenen de dues fonts:

- les formes normalitzades (termes normalitzats, sinònims, sinònims complementaris, sigles i abreviacions) i les formes desestimades han estat extretes de la Neoloteca;
- les formes no normalitzades s'han obtingut a partir del buidatge del corpus textual.

El corpus terminològic inclou els casos normalitzats que són objecte d'estudi en aquest treball. En total, hi ha 460 formes distribuïdes en 135 casos normalitzats.

A continuació, com a exemple, representem gràficament el procés de constitució del cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS:⁵

NEOLOTECA	CORPUS TEXTUAL
<p>adreça d'interès f sin. preferit m</p> <p>es marca es referencia fr signet en bookmark en favourite</p> <p><Informàtica></p> <p>Adreça d'una pàgina web que un internauta visita i desa en la memòria del navegador a fi de poder accedir-hi fàcilment en ocasions posteriors.</p>	<p>(pdf_203) Convé tenir ben endreçats els favorits o marcadors dels ordinadors que utilitzen els usuaris per facilitar-ne la localització. (pdf_117) Premeu d'acord i la vostra adreça preferida ja es mostrarà a la barra d'eines de les adreces d'interès. (pdf_28) Un altre dels elements propis dels navegadors que faciliten la navegació és la secció de favorits o bookmarks: es tracta d'una llista d'adreces URL de pàgines que el lector ha decidit guardar per tal de tenir-hi un accés directe. (doc_11) Des de la icona: ens apareix al marge esquerre de la finestra una columna on tenim el contingut dels nostres favoritos. (doc_12) Cal anotar que els programes navegadors actualment utilitzats en el mercat permeten determinades funcions per gestionar i organitzar la navegació de l'usuari (historial de navegació, adreces favorites, establir la plana principal, opcions de configuració...).</p>
CAS NORMALITZAT	
ADREÇA D'INTERÈS	
<p>adreça d'interès preferit adreça favorita adreça preferida bookmark favorit favorito marcador</p>	<p>terme normalitzat sinònim normalitzat forma no normalitzada forma no normalitzada forma no normalitzada forma no normalitzada forma no normalitzada forma no normalitzada</p>

TAULA I. Exemple de constitució del cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS

Un cop extretes del corpus textual totes les unitats que constitueixen el corpus terminològic, cal analitzar-les exhaustivament. D'acord amb els objectius de la recerca, en la tesi doctoral vam construir una metodologia d'anàlisi de la implantació en diferents plans, que s'interrelacionen: en primer lloc, establim l'estatus de cada unitat terminològica, és a dir, la seva condició respecte de la norma; en segon lloc, realitzem una anàlisi lingüística des del punt de vista estructural i formal; a continuació, indiquem la seva presència en els diccionaris, i, finalment, realitzem un càlcul de la implantació de cada terme, a partir de la seva freqüència d'aparició en el corpus textual de l'àmbit de la informàtica i les TIC prèviament constituït. Aquesta proposta metodològica, organitzada en plans d'anàlisi, pretén posar de manifest diverses característiques intrínseques i extrínseques dels termes que poden influir en la seva implantació.

Per als objectius que perseguim en l'estudi que presentem ens interessa centrar-nos només en l'establiment de l'estatus, com a punt de partida de l'anàlisi d'implantació (ja que estableix la diferència entre les formes normalitzades i les no normalitzades); l'anàlisi formal dels termes, per observar-ne el mecanisme de formació, i el càlcul de la implantació, ja que és l'eix vertebrador a partir del qual es poden establir graus d'implantació i observar l'èxit o el fracàs de les propostes de normalització.

Per al càlcul de la implantació hem utilitzat el que Quirion (2003, p. 122) anomena *coeficient d'implantació* (CI): un índex que estableix per a cada cas normalitzat una relació entre el nombre d'ocurrències d'un terme del cas i el nombre total d'ocurrències de tots els termes del cas. Així doncs, esquemàticament, el coeficient d'implantació es calcula de la manera següent:

$\frac{\text{nombre d'ocurrències d'un terme X del cas Y}}{\text{nombre d'ocurrències de tots els termes del cas Y}} = \text{coeficient d'implantació del terme X}$

TAULA 2. Càlcul del coeficient d'implantació

D'acord amb aquest índex, un terme que s'usa sistemàticament per fer referència a un cas normalitzat té un coeficient d'implantació d'1, és a dir, sempre que s'hi fa referència s'utilitza aquest terme. En l'altre extrem, un terme amb coeficient 0 implica que no s'utilitza mai per denominar el cas en qüestió.

Com que el coeficient d'implantació és un valor que oscil·la entre 0 i 1, cal establir uns barems d'implantació, ja que, tal com afirma Martin (1998, p. 67), cal tenir un punt de referència. Així doncs, considerem que tenen un grau d'implantació alt els termes que se situen entre 0,75 i 1 i un grau baix els que tenen un coeficient d'entre 0 i 0,25. Els valors intermedis obtenen un grau d'implantació mitjà.

4 El paper dels manlleus en la implantació de la terminologia catalana

L'objectiu que perseguim en aquest estudi és comprovar si el paral·lelisme que mantenen les unitats terminològiques catalanes amb el terme del qual provenen, encunyat originalment en una llengua estrangera, està relacionat amb la implantació dels termes catalans. Els manlleus són unitats que prenen directament la forma i el sentit d'una paraula ja formada en una altra llengua per incorporar-los a la pròpia. El resultat d'aquest procés pot ésser un manlleu adaptat a les regles ortogràfiques i fonològiques del català o un manlleu no adaptat, que conserva exactament la forma de la unitat estrangera.

D'acord amb estudis previs, els termes normalitzats formats a partir de mecanismes de manlleu aconseguirien implantar-se més en l'ús que els termes que han estat creats a partir de mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana (formals, funcionals o semàntics). Aquesta hipòtesi està íntimament relacionada amb un factor d'implantació al qual gairebé tots els reculls que hem revisat fan referència: la proximitat formal del terme amb els equivalents de les llengües de comunicació internacional. Si tenim en compte que l'anglès s'ha instituït com a *lingua franca* internacional, almenys en l'àmbit de la informàtica i les TIC, ja que sol ser la llengua d'origen de les innovacions tècniques que es produeixen en aquest camp, podem generalitzar com a factor d'implantació la proximitat formal amb el terme original anglès.

En el corpus terminològic hi ha 189 termes formats per mecanismes de manlleu, la qual cosa representa un 41,1 % de les unitats totals, una xifra molt elevada si tenim en compte que en el 58,9 % restant s'hi agrupen tots els termes formats a partir de recursos propis de la llengua catalana (formals, funcionals i semàntics).⁶ Aquestes 189 unitats es reparteixen en 28 manlleus adaptats (14,8 %) i una majoria de 161 manlleus sense adaptació (85,2 %).

Pel que fa a l'estatus, trobem manlleus tant entre les formes normalitzades com entre les no normalitzades. Tot i això, cal destacar la relativament alta freqüència de manlleus entre les formes normalitzades, malgrat la política restrictiva que segueix el TERMCAT (2005, p. 27) per a aquestes propostes, la qual estableix que cal prioritzar l'alternativa catalana formada a partir de procediments neològics propis i, si no és possible, cal intentar adaptar el manlleu al sistema lingüístic del català; l'adopció de la forma manllevada sense modificacions és l'últim recurs. No obstant això, el TERMCAT també fa èmfasi en el fet que cal analitzar cada cas individualment:

No es pot oblidar que el lèxic de la llengua no és d'una regularitat sistemàtica i, per això, cada unitat manllevada d'una altra llengua ha de ser analitzada acuradament en la seva especificitat. Només tenint presents alhora tots els criteris es pot decidir quina és la forma més adequada en cada ocasió (TERMCAT, 2005, p. 28).

Els criteris que intervenen en la decisió de normalització tenen a veure amb les tendències terminològiques de cada àrea temàtica, l'opinió dels especialistes, el tractament que ha rebut el manlleu en les llengües més properes al català, etc.

En la taula 3 resumim la distribució de les unitats manllevades del corpus terminològic en els diversos estatus:

	Estatus	Manlleu no adaptat	Manlleu adaptat	Exemples
Formes normalitzades	Terme normalitzat	5,3 %	5,8 %	byte, escàner
	Sinònim normalitzat	0,5 %	0,5 %	hacker, xat
	Sinònim complementari	0 %	1,1 %	plòter, burdètica
	Sigla normalitzada	4,2 %	0 %	PDA, WWW
Formes no normalitzades	Forma desestimada	1,1 %	0,5 %	ad, cuquí
	Variant ortogràfica	0,5 %	2,6 %	doble click
	Variant morfosintàctica	0,5 %	0,5 %	PDA, emoticó
	Variant lèxica manllevada	7,3 %	3,7 %	host, webmàster

TAULA 3. Classificació dels manlleus d'acord amb l'estatus

Per una banda, en la taula 3 observem que el TERMCAT actua de forma especialment poc restrictiva pel que fa a l'entrada de manlleus en l'àmbit de la informàtica i les TIC, suposem que a causa de la marcada influència anglesa que rep aquesta àrea, la qual ja ha estat detectada també en altres llengües romàniques (Gouadec, 1994, p. 194). Entre les formes normalitzades hi trobem tant unitats adaptades (7,4 %) com unitats sense adaptar (10 %) i, de fet, les segones són majoritàries.

Per una altra banda, veiem també que, entre les formes no normalitzades, les més habituals són les que no s'han adaptat al sistema lingüístic català (un 75,1 % enfront del 7,3 % de manlleus adaptats). Aquesta és una situació esperable, si tenim present que la simple adopció d'una forma forana és el mecanisme més senzill i, a més, presumiblement assegura un significat exacte, cosa que també ha observat Gaudin (1994, p. 71) per al francès.

Per obtenir resultats sobre el paper dels manlleus com a factor d'implantació, hem decidit analitzar exclusivament el comportament de les formes normalitzades creades a partir de mecanismes de manlleu. En el corpus terminològic localitzem 33 unitats que responen a aquest criteri: 14 manlleus adaptats i 19 sense adaptar.

Cal fer notar que a vegades el TERMCAT fa circular, juntament amb una forma catalana preferent, una altra forma alternativa que sovint és un manlleu. Imaginem que la intenció és donar una alternativa normalitzada més viable en termes d'implantació, per si la forma preferent no arriba a instal·lar-se en l'ús. Trobem exemples d'aquesta estratègia en casos com ara FURONER -A (sinònim normalitzat: hacker), TRAÇADOR (sinònim complementari: plòter) o DISC COMPACTE (sigla normalitzada: CD). Pel que fa a les sigles manllevades, que

representen un percentatge alt dels manlleus normalitzats (un 14,2 %), el mateix TERMCAT reconeix que són habituals en l'àmbit de la informàtica i d'alguna manera també justifica el fet que el terme desenvolupat no s'utilitzi:

Pel que fa a la informàtica, per exemple, seran habituals les denominacions creades a partir de sigles, sovint angleses, i fins i tot sense una correspondència generalment coneguda amb una forma desplegada (TERMCAT, 2006, p. 51).

Aquest fet també explica per què la quantitat de manlleus normalitzats és tan alta (un 24,4 % de les formes normalitzades ho són), malgrat les directrius de la política de normalització de la terminologia catalana per als manlleus, que prioritzen l'alternativa catalana (TERMCAT, 2005, p. 27).

La distribució de les formes normalitzades manllevades d'acord amb el grau d'implantació que obtenen és la següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 15,2 %	CI = 0	2	6,1 %	W3, burdètica
	CI baix	3	9,1 %	bàner, PDA, WWW
Grau mitjà 30,3 %		10	30,3 %	emoticona, bloc
Grau alt 54,6 %	CI alt	13	39,4 %	píxel, hacker
	CI = 1	5	15,2 %	script, telemàtica
		33	100 %	

TAULA 4. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu

Com podem observar en la taula 4, la implantació dels manlleus normalitzats és alta, ja que més de la meitat s'implanta amb èxit, un percentatge força elevat assolint un grau d'implantació mitjà (30,3 %) —i per tant podem considerar que està en via d'implantació— i només una quantitat petita de formes fracassa en la implantació (15,2 %). Estadísticament, aquesta distribució percentual presenta diferències significatives (valor p : 0,0028).

Entre aquestes unitats hi trobem sobretot termes normalitzats, però també altres formes normalitzades, la majoria de les quals són manlleus sense adaptar (*W3*, *PDA*, *WWW*, *CPU*, *DNS*, *ROM*, *hacker*, *CD*, *RAM*) i molt poques són manlleus adaptats (*burdòtica*, *plòter*, *xat*). Observem que en alguns casos aquesta forma normalitzada alternativa té èxit i s'implanta per sobre del terme normalitzat del cas corresponent (per exemple, en *MEMÒRIA D'ACCÉS ALEATORI* i *FURONER -A*, *RAM* i *hacker* obtenen graus d'implantació alts i els termes normalitzats corresponents, un *CI* de 0). En canvi, en altres ocasions, la situació s'inverteix i el manlleu normalitzat com a sinònim o com a sigla no triomfa i ho fa el terme normalitzat (és l'exemple d'*OFIMÀTICA* i *WEB*, en què els termes normalitzats obtenen graus d'implantació alts i les alternatives normalitzades *burdòtica* i *W3*, un *CI* de 0). Aquesta última situació explica per què hi ha manlleus normalitzats que fracassen en la implantació (*W3*, *WWW*, *burdòtica*, *PDA*); si no, gairebé tots els manlleus es distribuïrien en graus mitjans i alts d'implantació.

A més, si observem la situació de les formes normalitzades manllevades que no reïxen en la implantació, podem extreure'n una tendència rellevant, que corrobora també la nostra hipòtesi, ja que els concurrents d'aquestes formes són igualment manlleus, en la majoria dels casos. Les dades de concurrència mostren que hi ha dos motius que expliquen per què alguns manlleus no adaptats no s'implanten amb èxit:

- Són termes que formen part d'un cas tetradenominatiu o polidenominatiu i, per tant, són casos de molta variació denominativa; per exemple, *agent* forma part d'un cas constituït per vuit termes (*agent*, *robot*, *agent cercador*, *agent de cerca*, *robot informàtic*, *robot electrònic*, *programa robot*, *robot web*).
- El terme que triomfa en la implantació és un altre manlleu; per exemple, *web* (terme normalitzat) s'utilitza més que *WWW* i que *W3*, que està completament en desús.

Pel que fa als manlleus que han estat adaptats a les regles de la llengua catalana, les raons que expliquen per què no estan en ús també contribueixen a reforçar la hipòtesi plantejada, perquè els concurrents també són manlleus:

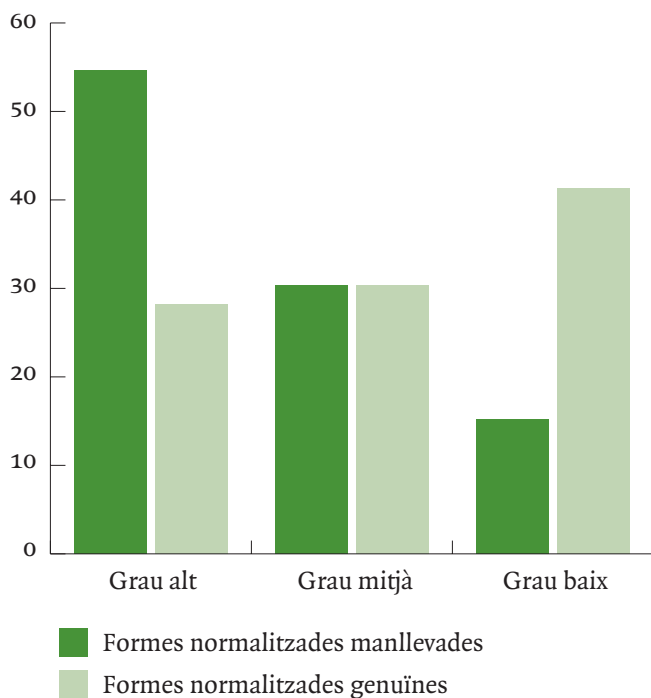
- Són termes que formen part d'un cas polidenominatiu que sovint inclou molta variació ortogràfica, causada segurament per intents diversos d'adaptació del manlleu; per exemple, *escàner* està inclòs en un cas amb cinc termes: el manlleu sense adaptar *scanner* i quatre intents diferents d'adaptació: *escàner*, *escaner*, *escanner*, *escànnner*.
- El terme concurrent que s'implanta amb èxit és el manlleu no adaptat equivalent; per exemple, *banner* s'utilitza molt més que la forma adaptada *bàner*.

Per acabar de confirmar la hipòtesi, comparem els resultats d'implantació dels manlleus normalitzats amb els resultats que presenten les formes normalitzades que s'han creat a partir de mecanismes formals, funcionals o semàntics. Hi ha 138 formes que responen a aquestes característiques i es distribueixen de la manera següent pel que fa a la implantació:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 41,3 %	CI = 0	23	16,7 %	memòria viva, inundació
	CI baix	34	24,6 %	microprogramari, PMF
Grau mitjà 30,4 %		42	30,4 %	enllaçat -ada, correu brossa
Grau alt 28,2 %	CI alt	30	21,7 %	programari, mapa de bits
	CI = 1	9	6,5 %	versió beta, ofimàtica
		138	100 %	

TAULA 5. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics

Com podem observar, els resultats no s'equiparen amb els que mostrava la taula 4 amb les formes manllevades. Entre els termes creats a partir de mecanismes propis, hi ha una majoria que no aconsegueix implantar-se (41,3 %) i una minoria que assolint graus d'implantació alts (28,2 %). Només els termes que obtenen un grau mitjà presenten percentatges similars als obtinguts pels manlleus. Encara que les diferències entre aquests percentatges no són gaire acusades, són estadísticament significatives (valor p : 0,0470). D'acord amb això, fins i tot podríem dir que els resultats d'implantació per als manlleus normalitzats i per a la resta de formes normalitzades, formades per mecanismes neològics propis del català, són gairebé oposats. Mostrem la comparació entre els graus d'implantació que presenten els uns i els altres en el gràfic següent:

GRÀFIC I. Graus d'implantació comparats entre les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu i les creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics

En definitiva, podem arribar a la conclusió que el fet que els termes normalitzats siguin manlleus i, per tant, mantinguin un paral·lelisme formal (i semàntic) amb el terme original és un factor que contribueix a la seva implantació. No obstant això, cal no oblidar que el recurs al manlleu no es pot generalitzar i que les àrees tècniques i tecnològiques no haurien de concentrar una quantitat excessiva de manlleus: «Si això passés, indicaria que la llengua ha perdut vitalitat interna per a la creació de mots amb recursos propis i que a la llarga perdria la fesomia de genuïtat en alguns camps» (Cabré, 1995, p. 299).

5 Consideracions finals

La proximitat amb el terme original és un dels criteris més comentats en els estudis d'implantació terminològica. Està relacionada amb la internacionalitat del coneixement especialitzat, d'acord amb la qual es tendeix a buscar solucions vàlides interlingüísticament. Seguint aquest principi, es prefereixen les formes que mantenen un paral·lelisme formal amb les adoptades en altres llengües, sobretot en llengües properes com

ara el francès o el castellà. I això s'aconsegueix si es pren com a referència el terme creat en origen, que habitualment és en anglès en l'àmbit de la informàtica i les TIC.

En aquest àmbit, a més, cal tenir en compte que la influència de l'anglès és molt important, perquè les innovacions es produeixen sobretot a l'Amèrica del Nord i, per tant, s'anomenen inicialment en anglès. Per això la correspondència de les formes amb les opcions preses en aquesta llengua és fonamental, tant per adequar els termes neològics a l'àmbit com per mantenir una analogia formal amb la resta de termes que s'hi utilitzen. El mateix TERMCAT reconeix que els termes de les noves tecnologies es caracteritzen pel seu origen anglès (TERMCAT, 2006, p. 50), i per aquest motiu el tipus de creació neològica més habitual és l'adaptació de manlleus.

A més, les formes angleses són difícils de substituir si no és amb propostes fermes i amb moltes possibilitats d'èxit. Sigui per qüestions de prestigi de la llengua original (Quirion, 2004) o per facilitar el reconeixement del terme, ja que normalment el manlleu ja està en ús (Depecker, 1997), el paral·lelisme amb l'anglès és una de les característiques més rellevants dels termes normalitzats per garantir-ne la implantació. Així ho ha demostrat aquest estudi que hem realitzat i que ens ha permès validar la nostra hipòtesi, ja que hem comprovat que els manlleus normalitzats (adaptats i no adaptats), com a unitats que mantenen un paral·lelisme formal amb els termes originals en anglès, tendeixen a implantar-se satisfactòriament de forma significativa. Hem observat, fins i tot, que la raó que explica per què alguns d'aquests manlleus no s'implanten és la concurrència amb un altre manlleu, que sol ser el manlleu no adaptat, en els casos que s'ha normalitzat un manlleu adaptat a la llengua catalana.

Aquesta conclusió ens podria dur a recomanar l'adopció i adaptació de manlleus per a les propostes normalitzades. Això no obstant, no volem acabar sense recordar que, encara que s'hagi demostrat que aquest és un factor d'implantació clau, la generalització del manlleu en la terminologia catalana no és ni aconsellable ni viable, perquè té implicacions en la fesomia i l'essència de la llengua. No ho és si volem contribuir a conservar la genuïtat de la llengua i si creiem que el català té la vitalitat interna suficient per projectar-se com a llengua de comunicació apta en qualsevol context especialitzat. I creiem que la té, per això cal trobar un equilibri entre la genuïtat i el manlleu. ✿

Bibliografia

- ALONSO, Araceli; YZAGUIRRE, Lluís de; FOLGUERA, Rosana; TEBÉ, Carles (2002). «La mesura de la implantació terminològica: dades, variables i resultats». A: CABRÉ, M. Teresa; DOMÈNECH, Meritxell (ed.). *Terminologia i Serveis Lingüístics: I Jornada sobre Terminologia i Serveis Lingüístics (18 de maig de 2001)*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 123-136.
- AUGER, Pierre (1986). «Francisation et terminologie: l'aménagement terminologique». A: RONDEAU, Guy; SAGER, J. Carlos (ed.). *Terminologie et coopération internationale*. Quebec: Girsterm, p. 47-55.
- AUGER, Pierre (1999). *L'implantation des officialismes halieutiques au Québec: Essai de terminométrie*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française. (Langues et Sociétés; 37)
- CABRÉ, M. Teresa (1995). «Terminologia i diccionaris II». *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* [Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat], vol. XXXI: Miscel·lània Germà Colon, núm. 4, p. 277-305.
- CABRÉ, M. Teresa (1999). «La normalización de la terminología en el proceso de normalización de una lengua: algunas precisiones». A: NARVAJA, Elvira (dir.). *Políticas Lingüísticas para América Latina: Actas del Congreso Internacional*. Buenos Aires: Universidad de Buenos Aires. Facultad de Filosofía y Letras. Instituto de Lingüística, p. 25-38.
- CHANSOU, Michel (dir.); DEPECKER, Loïc (ed.) [et al.] (1997). *La mesure des mots: Cinq études d'implantation terminologique*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen.
- COT, Esther (2011). *Anàlisi de la implantació terminològica en l'àmbit de la gastronomia asiàtica*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. [Treball acadèmic de quart curs de la llicenciatura de Traducció i Interpretació]
- DELAUVIGNE, Valerie; GAUDIN, François (ed.) (1994). *Terminologies Nouvelles, 12: Implantation des termes officiels*.
- DEPECKER, Loïc (1997). «Introduction». A: CHANSOU, Michel (dir.); DEPECKER, Loïc (ed.) [et al.]. *La mesure des mots: Cinq études d'implantation terminologique*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen, p. VII-XXXVII.
- FONT, Marc (2011). *Estudi d'implantació terminològica del surf de neu*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. [Treball acadèmic de quart curs de la llicenciatura de Traducció i Interpretació]
- GAUDIN, François (1994). «De la francisation à l'insécurité linguistique». *Terminologies Nouvelles, 12: Implantation des termes officiels*, p. 67-72.
- GOUADEC, Daniel (1994). «Implantation des termes officiels de l'informatique. Attestations, francisation, normalisation, assimilation». *Terminologies Nouvelles, 12: Implantation des termes officiels*, p. 141-147.
- MARTIN, André (1998). *Les mots et leurs doubles: Étude d'implantation de la terminologie officialisée dans le domaine de l'éducation au Québec*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française. (Langues et Sociétés; 36)
- MONTANÉ, M. Amor (2007). *La implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana. Primera aproximació*. Projecte de tesi. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- MONTANÉ, M. Amor (2010). «Mecanismes d'actualització del lèxic: com poden influir en la implantació de la terminologia en català?». A: COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic, p. 133-151. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)
- MONTANÉ, M. Amor (2012). *Terminologia i implantació: Anàlisi d'alguns factors que influencien l'ús dels termes normalitzats de la informàtica i les TIC en llengua catalana*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- QUIRION, Jean (2003). *La mesure de l'implantation terminologique: Proposition d'un protocole. Étude terminométrique du domaine des transports au Québec*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française. (Langues et Sociétés; 40)
- QUIRION, Jean (2004). «État de la question sur la nature des facteurs d'implantation terminologique». A: *Colloque International sur la Traduction : Traduction et Francophonie. Traduire en Francophonie*. Rennes (France), Université Rennes 2, 12 et 13 septembre 2003. Paris: Maison du Dictionnaire, p. 193-200.
- QUIRION, Jean; LANTHIER, Jacynthe (2006). «Intrinsic qualities favouring term implantation: verifying the axioms». A: BOWKER, Lynne (ed.). *Lexicography, terminology and translation: Text-based studies in honour of Ingrid Meyer*. Ottawa: University of Ottawa Press, p. 107-118.
- RONDEAU, Guy (1984). *Introduction à la terminologie*. 2a edició. Quebec: Gaëtan Morin Éditeur.
- TERMCAT (2005). *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT.
- TERMCAT (2006). *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- VALLS, David (2012). *Estudi sobre la implantació del vocabulari d'electrònica*. [Treball de recerca de la Universitat de Barcelona]
- VILA, Francesc Xavier (dir.); NOGUÉ, Marina; VILA, Ignasi (2007). *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT.
- YZAGUIRRE, Lluís de; TEBÉ, Carles; ALONSO, Araceli; FOLGUERA, Rosana (2003). «El seguimiento de la implantación de términos vía Internet: estrategias de cálculo y control». A: *Terminología e Industrias da Língua. Actas do VII Simpósio Ibero-Americano de Terminologia RITerm*. Lisboa: ILTEC; Unión Latina; Fundação Calouste Gulbenkian, p. 323-336.

Notes

1. Vegeu, per exemple, Montané (2007 i 2010) per observar dades d'implantació.
2. En alguns estudis d'implantació que s'han dut a terme en l'àmbit dels esports (Vila, dir., Nogué i Vila, 2007) també s'ha apuntat aquesta idea.
3. ESTEN (<http://esten.iula.upf.edu>) és una eina de seguiment de la terminologia normalitzada desenvolupada pel grup de recerca IULATERM, de l'Institut de Lingüística Aplicada (IULA), en col·laboració amb el TERMCAT, que ha estat finançada per la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.
4. Cal dir que, malgrat que hi ha denominacions normalitzades que no han estat localitzades en el corpus textual, aquestes també formen part dels casos normalitzats corresponents, perquè són unitats que han estat aprovades pel TERMCAT i, per tant, resulten rellevants per a l'estudi de la implantació terminològica.
5. Prenem el terme normalitzat com a principal pel Consell Supervisor del TERMCAT com a forma de referència per identificar cada cas normalitzat. Per aquest motiu, la diferenciem tipogràficament amb lletra versaleta.
6. Les proves estadístiques han determinat que l'interval percentual que correspondria a la freqüència real de termes formats per mecanismes de manlleu en l'àmbit de la informàtica i les TIC estaria entre el 37,3 % i el 44,4 %, mentre que el corresponent als termes creats a partir de mecanismes propis estaria entre el 55,4 % i el 62,5 % (ambdós intervals han estat calculats sobre un 9 % de possibilitats d'encert).

Vocabulari d'estils literaris personals. Anàlisi, avaluació i propostes d'expansió

JOSEP LLORENÇ I BLAT
Universitat de Girona
fornellsrepublic@gmail.com

Doctor en Ciències Humanes i de la Cultura per la Universitat de Girona, amb la tesi *Les Sentències catòliques del diví poeta Dant (1545) de Jaume Ferrer de Blanes. Edició crítica, estudi i contextualització biogràfica i literària*, sota la direcció del doctor Ramon Alcoberro i Pericay. Llicenciat en Filologia Catalana (Universitat de València). Fa recerca en l'àmbit de la literatura de les edats moderna i contemporània, especialment de les traduccions al català i dels textos poliglotes que tenen com a llengua vehicular la catalana. Col·laborador investigador del grup de recerca NISE (Literatura Catalana de l'Edat Moderna) de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.

Resum

Aquest treball presenta un conjunt de termes d'ús comú dins els textos de crítica literària. Resolen una de les necessitats dels crítics, la denominació dels trets que defineixen les obres de la literatura catalana, i, alhora, fan una aportació definitiva a la terminologia universal en l'àmbit en què els Països Catalans han destacat de sempre, d'ara i de demà: la literatura.

PARAULES CLAU: terminologia; derivació; sufixació; literatura; estils

Abstract

Vocabulary of personal literary styles. Analysis, evaluation and proposals of expansion

This paper presents a set of terms commonly used in the texts of literary criticism. They provide a solution to critics' needs and the names of the features that define the works of Catalan literature and, at the same time, they also make a definitive contribution to the universal terminology in a field in which the Catalan-speaking area has always stood out: literature.

KEYWORDS: terminology; derivation; suffixation; literature; style

TERMINÀLIA 13 (2016): 17-27 · DOI: 10.2436/20.2503.01.89
Data de recepció: 01/03/2015. Data d'acceptació: 30/09/2015
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

Malgrat que la terminologia com a disciplina, és a dir, com a fenomen sistematitzat, neix oficialment als anys trenta (del segle XX), «comme une discipline systématique et une pratique organisée, est née à Vienne dans les années trente suite aux travaux d'E. Wüster» (Cabrè, 2000, p. 11), el cas és que en català, a l'edat mitjana, hi ha casos en què es procura de sistematitzar la creació neològica com a eina per a una expressió acurada dels termes propis d'estudi i coneixement. Ramon Llull ja mostra una voluntat conscient, com es veu en les seves successives obres científiques i filosòfiques, segons una sistematització establerta a causa d'interessos no estrictament lingüístics (Bonner i Ripoll, 2002, p. 46-57). Tractant de l'Ars i la Lògica, hom diu: «el cas d'aquest llibre és especial, sobretot per la quantitat de terminologia filosòfica, teològica i específicament lul·liana que conté» (Bonner, 2012, p. XXI). En aquest sentit, també s'havien pronunciat d'altres autors.

Amb molt bon sentit Francesc de B. Moll ha ajuntat en un capítol a part els mots que es troben en la prosa de Llull i que són el resultat d'un procés de derivació. Ja hem advertit que constitueixen el 20 per cent del vocabulari lul·lià i ens il·lustren sobre un capítol molt important de la història de la llengua: la creació de noves paraules mitjançant la sufixació (Nadal; Prats, 1982, p. 349).

El lèxic de la prosa de Llull és ric i divers, amb un total d'uns 7.000 mots amb personalitat estructural i semàntica pròpia, abundant en cultismes i en mots tècnics, mancat gairebé, a diferència del que ocorre en la seva poesia, de provençalismes i provist d'alguns termes propis del parlar de Mallorca, on viuen encara avui dia. En síntesi, de tot el conjunt del lèxic lul·lià, el 52 % és format per mots genuïnament catalans, el 18 % per llatinismes, el 20 % per mots derivats dins el català, el 7 % per mots emprats només per Llull, el 2 % per noms propis, l'1 % per provençalismes i alguns arabismes.

Llull es veié, de vegades, obligat a incorporar mots presos directament del llatí i fins a crear-ne de nous. Al *Pròleg de l'Art amativa*, referint-se a la necessitat d'aquests mots per a determinades expressions, deia: «E cor havem fretura de vocables qui no són en vulgar, cové-nos usar alguns vocables qui són en latí, e encara d'alcunes paraules estranyes qui no són en vulgar ni en latí». [...]

Tanmateix convé recordar que Llull es va veure forçat a inventar aquestes paraules per tal de satisfer les necessitats d'expressió dels seus conceptes filosòfics i teològics (Medina, 2009, p. 24).

Durant els segles posteriors, el treball terminològic ha continuat a mans de múltiples autors i institucions i, a les acaballes del segle XX, l'activitat voluntarista més que no pas professionalitzada va ser presidida per la idea d'evitar, com la intenció primera de Wüster, la diversificació estèril de termes o mots d'especialitat per a un mateix concepte o objecte, «a fi d'arribar a unes

resolucions i a unes propostes uniformes» (Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències, 1978, p. 1).

Actualment, l'ús de neologismes té un origen màxim en la derivació, seguida del manlleu de mots de l'anglès i d'un augment considerable de la composició culta i patrimonial (Guerrero i Pérez, 2012, p. 30). La sufixació és, com se sap, una pràctica sovintejada pels especialistes de qualsevol matèria de coneixement i treball, que, d'una banda, a fi de no repetir els termes o sintagmes, creen els neologismes per una mena d'esnobisme de grup, i, d'altra banda i alhora, obligats per la necessitat de la redacció, en creen mecànicament per analogia a d'altres que ja usen habitualment.

I d'entre tots els sufixos, *-isme* i *-ista* són dels més productius, formant substantius i adjectius derivats de noms propis i comuns i, també, d'adjectius.

Els sufixos *-ista* i *-isme*

El sufix *-ista*, que pot crear formes nominals i adjectives, és el més productiu a tots els grups. D'acord amb la gramàtica de l'IEC, *-ista* s'utilitza com un sufix nominalitzador que, adjuntat a una base nominal o adjectival, forma noms d'ofici i noms dels partidaris d'un cert sistema, dels qui professen una certa doctrina, dels qui estan afiliats a un partit o dels qui practiquen un esport o un art. [...]

I això mateix explicaria també l'elevada productivitat del sufix *-isme*, considerat per totes les gramàtiques com l'afix que, adjuntat a bases nominals, forma noms de doctrina o d'opció ideològica. De fet, la relació semàntica entre els dos sufixos és tan estreta, que es podria considerar que es tracta del mateix sufix (Cabrè, Domènech i Estopà, 2014, p. 48-50).

El sufix *-isme*, que genera el nom d'una doctrina o d'una opció ideològica, implica l'existència dels seguidors de la dita doctrina o opció, denominats a partir de la mateixa base nominal combinada amb el sufix *-ista*. Aquesta és la significació que origina aquest article; això, però, no treu l'existència dels diversos valors del sufix, que, a més, pot anomenar tasques i actituds humanes (*ciclisme*, *egoisme*, *interiorisme*, *sexisme*), elements lingüístics (*barbarisme*, *neologisme*), afeccions patològiques (*alcoholisme*, *paludisme*) o fenòmens físics i naturals (*magnetisme*, *metabolisme*); aquestes possibilitats de significació són una mostra representativa i no pas exhaustiva (Rull, 2002; Rull, 2007; Rull, 2009).

La consulta de la base de termes Cercaterm (TERMCAT), sobre els mots amb sufix *-isme*, comprèn una llista primera, a l'àrea temàtica «Arts», de 93 resultats, que donen nom a corrents artístics i estètics, estils, moviments i fenòmens, mots com *impressionisme*, *manierisme*, *noucentisme*; només hi ha tres casos en què la sufixació ha estat feta a partir d'un antropònim: *caravaggisme* (< Caravaggio), *pal·ladianisme* (< Palladi), *wagnerisme* (< Wagner). La següent cerca al Cercaterm, feta a l'àrea temàtica «Llengua. Literatura», treu 88 resultats substantius, referits a estils literaris, teories lingüístiques (*estructuralisme*), modalitats d'investigació (*críticisme*),

tipus de relacions entre unitats (isomorfisme, polimorfisme) o, senzillament, actituds lingüístiques (purisme); només hi ha un cas en què la sufixació ha estat feta a partir d'un antropònim (fabrisme, tot indicant «Normativització de la llengua catalana impulsada per Pompeu Fabra, adoptada per l'Institut d'Estudis Catalans»).

Si aquesta consulta l'efectuem sobre la base de dades LOFC (Lèxic Obert Flexionat de Català), recurs disponible sota el manteniment de l'IULA (Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra), el resultat és que hi ha 1.416 mots acabats en *-isme*, dels quals la major part són formats a partir del sufix *-isme*; no ho són pas, però, *abisme* ni *sisme*. D'aquí, poc més del deu per cent dels mots (153) són derivats d'un antropònim (*cesarisme* < Cèsar) o, en cinc casos, d'un sociònim (*cartisme* < People's Charter; *fabianisme* < Fabian Society; *orangisme* < orde d'Orange; *ratpenatisme* < Lo Rat Penat; *trentisme* < Manifest dels trenta). Exactament n'hi ha:

- 43 de relacionats amb la religió (*adamisme* < Adam [...] *zurvanisme* < Zurvan),
- 40 amb la política (*bakuninisme* < Bakunin [...] *trotskisme* < Trotski),
- 26 amb les ciències (*daltonisme* < Dalton [...] *taylorisme* < Taylor),
- 22 amb la filosofia (*epicureisme* < Epicuri [...] *socratisme* < Sòcrates),
- 11 amb la psicologia (*freudisme* < Freud [...] *xovinisme* < Chauvin),
- 7 amb algunes arts (*gaudinisme* < Gaudí [...] *preraphaelisme* < Rafael),
- 4 amb la literatura (*cervantisme* < Cervantes, *gongorisme* < Góngora, *petrarquisme* < Petrarca, *vallfogonisme* < rector de Vallfogona), i
- un amb la lingüística (*fabrisme* < Fabra).

Només tres o quatre, si hom vol, d'aquests mots responen al significat d'estil literari, és a dir, de manera de fer literatura segons el model de redacció i pensament d'un autor. Des del punt de vista formal, doncs, analitzant els elements que intervenen en la sufixació, els antropònims literaris són, en general, un element merament testimonial; no hi ha una producció de mots especialment remarcable tractant de literatura, és a dir, l'existència lexicogràfica i neològica és mínima quantitativament.

És real aquesta interpretació de l'existència de noms d'estils literaris si atenem la freqüència amb què en trobem pertot arreu dels mitjans de comunicació (entesos en el sentit actual)?

Des del punt de vista del significat, l'estat de la qüestió, la formació de substantius antropònims per sufixació amb *-isme* no reflecteix la realitat dels imitadors o seguidors de les tendències estilístiques iniciades individualment per obres prèvies a qui escriu.

No hi ha constància d'un volum de mots derivats, a partir dels antropònims, ampli, extens, que denoti l'existència d'activitats artístiques i literàries a la manera d'autors anteriors. Tothom, però, és conscient

de la influència a què se sotmeten, si fa no fa, totes les autories al llarg del temps, de manera que l'originalitat absoluta és impossible. Ningú no pot negar l'evidència que qui escriu, en aquest fragment que segueix, ha conegut la *Commedia* de Dante Alighieri: «La seva vida matrimonial s'ha esclavissat, si no al paradís, tampoc a l'infern: ha quedat a mig aire, penjada al purgatori» (Rodoreda, 2002, p. 14). El recurs, la intertextualitat conscient o inconscient, és tan antic com la literatura i és, actualment, més que vigent i visible sobretot en la paròdia cinematogràfica: reutilitzar imatges, situacions, diàlegs d'un film clàssic en un de nova factura sempre desperta algun atractiu entre el públic, si es fa en la dosi adequada. En literatura, aquest recurs fins i tot apareix inconscientment, sense que l'autor ni tan sols ho sàpiga; qui llegeix recull aquest *déjà vu* i sovint, com més subtil i incipient, més l'agraeix perquè satisfà el joc d'habilitat que suposa intuir les fonts de què s'ha nodrit el text que hom té al davant. Els qui investiguen les obres literàries, els criticistes literaris, que analitzen els orígens, el text, el caràcter i, tot plegat, les intimitats formals i de fons significatiu que es construeixen suggerides o animades pel context de l'autor, en el sentit més ampli possible, han anat, de fa segles, incorporant al seu llenguatge especialitzat nombrosos derivats per sufixació a partir de l'antropònim d'un autor, volent significar, en fer-ho així, una manera d'escriure: quant al tema o matèria, quant a la formalitat, quant a una personal combinació de recursos temàtics i formals, quant a una esbiaixada cosmovisió i una premeditada ignorància d'aspectes no desitjats o quant a una apoteosi d'un personatge per raó d'interessos polítics semiocults. Els criticistes en la seva investigació, de vegades, han vist allò que ni autors ni lectors han estat capaços d'observar i, fruit de la seva necessitat tècnica, han desenvolupat un seguit de termes d'ús gairebé exclusivament seu. Són les actualitzacions d'algunes obres literàries traslladades als mitjans audiovisuals (videojocs, pel·lícules, sèries televisives), la seva difusió i comentari als instituts d'ensenyament i les ressenyes periodístiques subsegüents les que difonen aquesta terminologia criticista (*rodoredisme* < Mercè Rodoreda, *carnerisme* < Josep Carner). Aquest trànsit dels mots d'especialitat al lèxic comú o general és un fenomen tradicional: els parlants fan seus els termes d'especialitat, mitjançant un procés de banalització que, actualment, comença als mitjans de comunicació i als centres educatius i acaba en boca de tothom, però amb una variació semàntica que, sovint, consisteix en una simplificació, una reducció del significat inicialment derivat de l'antropònim de l'autor.

Efectivament, els termes especialitzats que han passat per la fase de banalització a través de qualsevol dels recursos de difusió de mots (mitjans de comunicació, ensenyament de nivell mitjà, discursos de divulgació, etc.) si estan prou integrats a la competència del parlant mitjanament culte hi són inclosos o bé hauran de ser-hi; ara bé, els termes de

difusió molt restringida i només coneguts —i necessaris tant des del punt de vista de l'ús actiu com de la comprensió passiva— formaran part de les obres lexicogràfiques especialitzades i no es trobaran probablement mai —a no ser que es vulgaritzin— a cap dels diccionaris de llengua general (Cabrè, 2008, p. 64, nota 7).

Si algú llegeix o escolta una notícia sobre un accident aeronàutic o ferroviari i qui redacta la notícia diu que «es va trobar un espectacle *dantesc*», amb l'adjectiu *dantesc* poc que pensa en la literatura, senzillament recupera el significat integrat als diccionaris de la llengua com a lèxic comú i tothom ve a interpretar que hi ha hagut una catàstrofe humanitària, amb cossos mutilats escampats pertot arreu: «Que recorda la grandiositat, l'aspecte terrorífic, d'alguns escrits de Dant» (Diccionari de la llengua catalana, 2007, sub voce).

1 Estils literaris, moviments, corrents, etapes, períodes

Els conjunts de trets formals i temàtics, matisats per una sempre controvertida cronologia, determinen les classificacions del criticisme literari. Per què direm que un poema presenta un *medievalisme* formal? Perquè tal característica o tal altra, que ja havia estat descoberta, coneguda, aplicada i domesticada per uns determinats autors de l'edat mitjana, es fa constant al llarg del període i present al dit poema de manera directa, evident, *id est* còpia literal, o indirecta, intuïda: imitant, parafraçant, calcant estructures o idees (o mots, sintagmes, oracions, paràgrafs) i refent-les parcialment, suaument, dibuixant al text un rastre difús però perceptible.

Si entrem en matèria, com explicar que quelcom literari o artístic té a veure amb un altre quelcom anterior o diferent, podem assignar-hi o associar-hi una obra o autoria:

- Per via d'identificació, fent servir un [substantiu + -isme], a un cànon deduït per la crítica, la filosofia o la història de l'art o la literatura: *classicisme*, *medievalisme*, *humanisme*, *renaixentisme*, *barroquisme*, *manierisme*, *neoclassicisme*, *romanticisme*, *realisme*, *naturalisme*, *modernisme*, *simbolisme*, *idealisme*, *decadentisme*, *noucentisme*, *avantguardisme*, *surrealisme*, *neorealisme*, *existencialisme*, *realisme social*, *realisme màgic*, *postmodernisme*... «Aquesta idea de considerar que el rebuig del barroquisme i de l'èmfasi és una exigència de les propietats específiques de la llengua i l'esperit catalans» (Ginebra, 2006, p. 193).
- Per via d'identificació, fent servir el sintagma preposicional [del + substantiu], als cànons reconeguts: *del període clàssic*, *de l'edat mitjana*, *del Renaixement*, *del Barroc*, *de la Renaixença*, *de la postmodernitat*... «John Barth, però, parla amb molta prevenció de les “arts intermediàries” o de “mitjans combinats”, equiparant-les amb els novel·listes contemporanis que

escriuen novel·les segons l'estil del segle XIX» (Pradas, 2007, p. 148).

- Mitjançant mots del lèxic comú que passen a ser termes especialitzats de la crítica literària: *trobar lleu*, *trobar clus*, *trobar ric*, *tremendisme*, *bestialisme*, *maquinisme*, *miserabilisme*, *ruralisme*, *cosmopolitisme*, *pièce bien faite*... «Tot seguit feia unes pinzellades entre melangioses i humorístiques, sobre el “miserabilisme” dels poetes: “He conegut l'època trista dels poetes”» (Manent, 1982, p. 235).

A l'hora de caracteritzar una obra, un autor o un corrent, la crítica literària ha fet servir, a més dels aspectes acabats de referir, altres sistemes ben particulars i, doncs, ben especialitzats, que s'allunyen de la llengua comuna, fent servir elements onomàstics (topònims i antropònims):

- Derivar substantius, significant estil literari, a partir dels topònims que, per qualche raó, han estat lligats a un moviment literari (*asianisme* < Àsia; *parnassianisme* < Parnàs). Hom ha escrit: «Després de parlar de la humilitat de Rusiñol, l'orador esmentà el seu bohemisme incorregible, no pas dels que deixen pel camí les vestidures del cos i de l'ànima. Arreu on passava Rusiñol ho enriqueix tot» (Utrillo, 1932, p. 230). Val a dir que el mot bohemisme té origen en el topònim Bohèmia, regió txeca, tot i que ara per ara ha estat lexicalitzat i hom entén una manera de «viure precària i desordenada, deslligada de les convencions socials», pròpia dels bohemis (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).
- Derivar substantius d'estil literari a partir dels antropònims dels autors que assoleixen un nivell d'originalitat suficient que sigui reconegut en altres obres. Així podem llegir: «Cal fer notar, a *Lo cant de las veritats*, tant com l'esment “a las celebradas xistosas poesías del inspirat poeta Vallfogona” (p. 8, en nota) i la presència adesiara d'un cert *vallfagonisme*» (Alegret, 2010, p. 138), on la derivació poc que surt de l'antropònim de l'autor del XVII, sinó del nom de ploma amb què se'l coneix comunament, *Rector de Vallfogona*, i d'aquí, «*vallfagonisme* m LIT Nom amb què hom coneix el fenomen d'imitació de les obres humorístiques i sobretot escatològiques de Francesc Vicent Garcia i Torres, *Rector de Vallfogona*, que es produí fins al començament del segle XIX i que es caracteritza en general per la seva quasi total manca de qualitat» (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).

Hi ha algunes caracteritzacions que també s'han fet a partir de personatges literaris, però el significat és aplicable als trets caracterials dels éssers humans i no pas als trets de redacció dels autors; així, el *bovarisme*, terme derivat de *Madame Bovary*, obra del novel·lista màxim del realisme francès Flaubert, significa «Estat d'insatisfacció en els camps afectiu i social degut al desequilibri entre les aspiracions d'una persona que s'imagina superior al que realment és i les seves condicions socials, ambientals, psicològiques i intel·lectuals» (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).

Hi ha d'altres sufixacions que han seguit el mateix procés, com *quixotisme*, que s'entén, a partir de la informació que hi ha als diccionaris, per «Condició de qui és emportat per un ideal a empreses temeràries, desproporcionades a les seves forces, a què ningú no el demana» (*Diccionari de la llengua catalana, sub voce*).

2 Usus scribendi o trets d'estil o estilemes

L'expressió *usus scribendi* fa referència a l'ús que els autors o un autor en particular, durant un període de temps determinat, fan de les regles sintàctiques, morfològiques i fonètiques; no pas dels usos generals de la llengua, que són comuns i, doncs, no poden ser objecte de diferenciació. Aquests *usus scribendi* aprofiten per atribuir una obra, considerada anònima, a un autor o a un període concret o, també, per reconstruir el text crític d'una obra (dels fragments deturpats o incomplets). També se'n diuen *trets d'estil*: «La introducció de rimes o assonàncies és un tret d'estil, sovint potser involuntari, de vegades, per contra, prou coherent i controlat, degut a una interferència amb el registre de l'èpica» (Asperti, 1993, p. 101).

Una tercera possibilitat, per referir-se als usos distintius d'elements lingüístics dins un text, és el terme *estilema*: «L'enumeració, d'altra banda, és un procediment paratàctic i, per tant, encara més senzill i més mnemotècnic. Els romanços tradicionals l'empraven com a estilema característic» (Meseguer, 1995, p. 357). Ultra aquest sentit, hi ha visions més àmplies del concepte, que fan referència a marques o petjades personals, identificables i intransferibles, tot i que sí imitables, d'una manera de fer tant en forma com en contingut d'un autor literari, que pot ser compartida amb els altres membres d'un moviment, generació, corrent o període; alguns entenen per estilemes *traces de pensament*, l'esquelet del pensament que es trasllada del mestre al deixeble, de l'autor primer d'una obra als imitadors posteriors o paral·lels, del patró a la imitació.

Del conjunt d'estilemes, de forma i de contingut, es deriva, doncs, l'estil d'un autor i els qui l'estudien, en algunes ocasions, li donen nom a partir de l'antropònim i el complement morfològic *-isme*.

3 A tall d'exemple

Suposem que en algun lloc es diu que tal obra mostra un *rodoredisme* evident o intuït. Si mirem els diccionaris no hi ha cap entrada que ajudi de comprendre què vol dir *rodoredisme*; sí que establim, és clar, la relació amb Mercè Rodoreda, però se'ns fa dur de saber què vol dir-se amb aquest terme. Igualment s'esdevé si llegim «En l'emprament d'aquests verbs i fórmules tan típiques de l'*usus scribendi* rodoredià hi ressona, bé que vagament, allò que els antics en deien el rapte creador» (Talave-

ra, 2013, p. 153). La construcció del terme i el seu significat correspon, d'una banda, als especialistes, en el cas concret dels estils literaris als crítics i estudiosos de la literatura, i, de l'altra, als terminòlegs que han de menar els complexos semàntics generats per la crítica a una síntesi més accessible i de format adequat a l'extensió textual de les bases de termes com el TERMCAT o els vocabularis específics.

L'activitat terminològica catalana, com hem dit en altres ocasions, va partir d'una doble base:

a) D'una banda, de la necessitat dels especialistes de les distintes branques del saber, de les professions i de l'activitat econòmica i cultural de disposar d'unitats lèxiques en català prou consensuades entre ells, i millor si podien ser avalades institucionalment.

b) D'altra banda, de la necessitat de la llengua catalana de posseir terminologia actualitzada en tots els àmbits d'especialitat a fi d'assegurar l'ús de la llengua en la comunicació sobre tots els temes.

En el primer sentit, van ser i continuen sent els especialistes els protagonistes de l'activitat terminològica, per tal com l'objectiu de la seva activitat era de fixar les unitats més adequades per a poder expressar i comunicar el contingut de les matèries respectives.

En el segon sentit, el tema ha cedit el protagonisme als planificadors i tècnics lingüístics (alguns d'ells anomenats terminòlegs), i indirectament als traductors i correctors, pel fet de tractar-se d'una activitat de base sociolingüística en el context del pla de normalització o promoció de la llengua (Cabrè, 2009, p. 9).

És a dir, el recorregut d'un terme com *rodoredisme* tindrà l'origen en un text propi del món de la crítica o de la recerca universitària, serà utilitzat pels mitjans de comunicació o per etapes bàsiques de l'ensenyament, serà sotmès a una simplificació periodística i, finalment, serà incorporat a un vocabulari d'especialitat o a una base de dades terminològiques. Definir el *rodoredisme* ve a ser fixar el conjunt d'estilemes (formes i continguts, intencions i perspectives, temes i influències admeses) descrits als textos de la crítica especialitzada:

I és que Txèkhov ha estat considerat un precursor del conte actual, l'autor que va portar a la plenitud el llegat dels grans mestres russos —Lleó Tolstoi o Nikolai Gogol—; un autor que va descobrir, sobretot, la força que pot tenir allò que és senzill, allò que és corrent i quotidià.

Aquesta darrera idea és important per a Mansfield i, de retop, per a la Rodoreda contista. Per a Txèkhov, de fet, no calen grans històries, ni drames punyents, sinó tan sols fragments, retalls d'una vida qualsevol d'un dia qualsevol; i els seus contes presenten un final obert com la mateixa existència humana. Des d'aquesta perspectiva, doncs, l'anècdota, en el sentit més convencional, despareix del conte. D'altra banda, Txèkhov, que buscava la màxima simplicitat per a les seves narracions, considera

que la brevetat és la mare de totes les virtuts. Però també cal assenyalar l'humor i la ironia com a registres rellevants per a l'autor rus, com ho van ser per a Mansfield i com ho van ser, també, en la producció rodorediana de postguerra. Així doncs, a causa de la influència de la contista neozelandesa —i la d'altres autors que se situen en una mateixa línia—, assistim a un canvi important en la narrativa rodorediana, una transformació que va marcar la seva «modernitat». Aquest canvi de rumb li va fer buscar la senzillesa, la simplicitat, alhora que la va obligar a deixar de banda les històries massa dramàtiques, massa literàries i, fins i tot, massa truculentes, com són algunes de les incloses a *Vint-i-dos contes*, probablement les més antigues (Arnau, 2001, p. 17-18).

Si hom fa un buidatge d'adjectius i delimitacions fetes per Carme Arnau, trobem que el *rodoredisme* té, en la segona de les tres etapes de què consta la narrativa curta de Rodoreda, pel que fa als continguts, l'estructura narrativa i l'extensió textual, aquests estilemes: senzillesa, brevetat, quotidianitat, humor, ironia i final obert. Contrastar aquestes opinions amb d'altres textos de la crítica, d'altres analistes de l'obra de Rodoreda, duu a establir els estilemes constituents del *rodoredisme* i això, doncs, ja permet d'incloure el terme en una base de dades o en un vocabulari d'especialitat (*Els estils literaris d'autoria personal*). Caldria afegir, és clar, els estilemes formals, com és, si més no un, en el cas de Rodoreda, l'ús de grafies inacceptables des del punt de vista normatiu per tal de reflectir la parla col·loquial de molts dels seus personatges (*verbi gratia*: «Zerafina», un dels contes de la col·lecció *La meua Cristina i altres contes*). Una anàlisi detinguda comporta matisacions del terme *rodoredisme* que surten de l'abast d'aquest petit treball de reflexió.

Entendre el *rodoredisme* com una manera de fer literària no exclou un sentit del terme més prosaic, no tan artístic, com és l'admiració per l'obra de Mercè Rodoreda, que es materialitza en referències molt diverses: «La cintura li segava la carn cada cop que respirava i en aquell moment es va recordar de la Colometa, a *La plaça del Diamant*» (Meseguer, 2003, p. 35). Una altra manifestació de *rodoredisme* convertirà en personatges d'altres obres posteriors (poesia, teatre, novel·la) els mateixos que ja havia creat ella: «TERESA. Em vaig casar. Ja sé que em vaig casar, però no vaig ser la primera. La primera vas ser tu, amb aquell... Com li deien? L'ebenista... NATÀLIA. Quimet» (Molins, 2008, p. 186). Un altre *rodoredisme*, un més, fa aparèixer Rodoreda com a part d'un context històric: «Ara que ho dius, sí, enmig d'aquest desori es van convocar i celebrar uns premis literaris. La Mercè Rodoreda va obtenir el premi Creixells per *Aloma*» (Anguera, 2009, p. 94). *Rodoredisme* és, doncs, tot allò pertanyent o relatiu a Mercè Rodoreda, sense excloure els seus entusiastes, que poden ser anomenats *rodoredistes*.

4 Els estils literaris d'autoria personal

Al llarg del temps han anat construint-se tots aquests termes d'especialitat que, per raons òbvies d'espai, mai no havien estat incorporats als diccionaris. Són termes, per posar uns exemples, com *dantisme* o *ausiasmarquisme* (Esteve, 1489; Fliscus i Amiguet, 1502; Rosembach, 1502; Onofre, 1575; Onofre, 1591; Onofre, 1600; Ginart, 1607; Lacavalleria, 1642; Torre, 1653; Torre, 1701; Torre, 1726; Lacavalleria, 1696; Ros, 1739; Ros, 1764; Esteve, 1803; Fuster, 1827; *Diccionari català castellà llatí francès italià*, 1839; Labèrnia, 1864; *Diccionari de la llengua catalana*, 1900). Els diccionaris i vocabularis d'especialitat dels segles XX i XXI tampoc no han introduït ni els exemples citats ni la resta de termes creats per identificar els estils literaris d'autoria personal. Un breu recorregut pels textos ens dona aquest panorama de creació terminològica; se segueix la cronologia dels autors sobre els quals s'ha construït el neologisme:

[...] en les odes i els himnes en Verdaguer es preocupi d'assolir un cert *homerisme* i *pindarisme* (Carner, 1986, p. 86).

S'hi van incrementar sensiblement, però, el *virgilisme* i l'*horacianisme*, capitanejat el segon per Josep Lluís Pous (Edo, 2007, p. 30).

[...] Canals és la figura més important del *senequisme* a Catalunya, i que Sèneca va ser molt divulgat (Carbonell, 1979, p. 120).

El gruix històric del *dantisme* català esdevé motiu d'orgull nacional que molts no dubten a evocar (Gavagnin, 2005, p. 195).

El fenomen de l'*ausiasmarquisme*, però, és el que més ha atret l'atenció de la crítica (Rodríguez, 2007, p. 338).

[...] que la Societat Verdaguer tingui una decisiva participació de base en l'actual *verdaguerisme* (Torrens, 2004-2010, p. 82).

[...] poetes, narradors i estudiosos de l'obra de Carner, amb el comú denominador del *carnerisme* (Comadira, 2007, p. 4).

El *ribisme* volia dir rigor moral, severitat literària, anti-folklorisme, una lluita aclaparadora per la cultura (Riba, 1991, p. 297).

[...] en una cara llueix el *sagarrisme*, regressió al temps dels avis, i d'un altre el *rabadanisme* de Folch i Torres (Carrión, 1931, p. 5).

[...] «*montaignisme*» de Fuster a risc també de caure en un impossible i retroactiu «*fusterisme*» de Montaigne (Mira, 2005, p. 29).

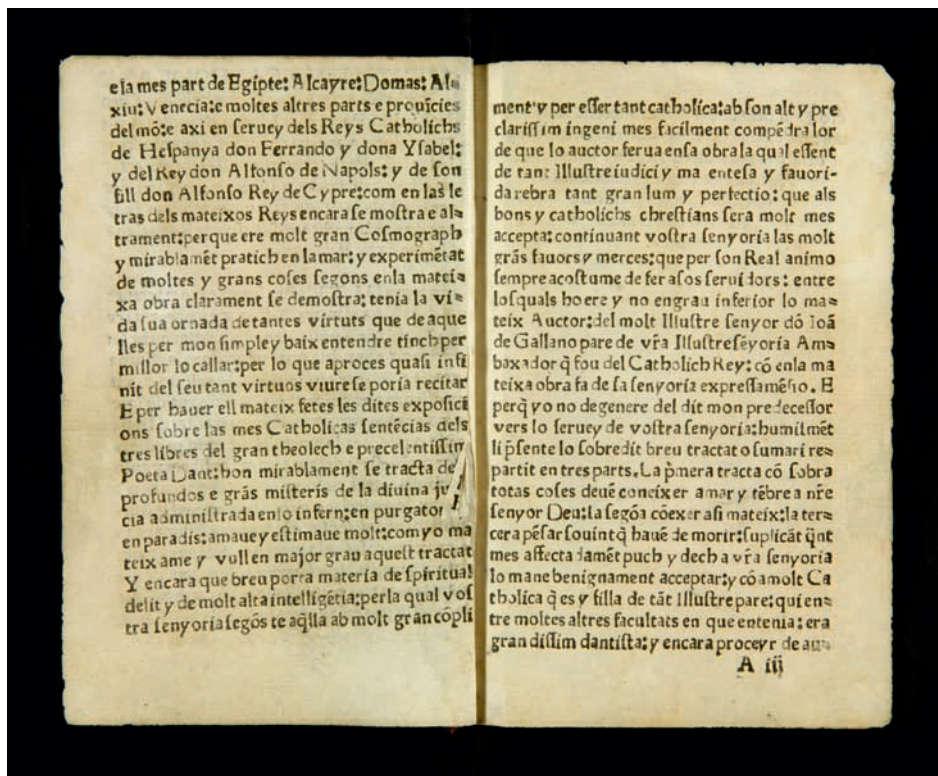
Davant els imitadors, s'ha encastellat cada vegada més en el monzonisme (Villena, 2004, p. 6).

Els autors a què es fa referència (Homer, Píndar, Virgili, Horaci, Sèneca, Dante Alighieri, Ausiàs March, Jacint Verdaguer, Josep Carner, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Joan Fuster, Quim Monzó) són només alguns del conjunt de què s'han construït els substantius sufixats amb *-isme*. Podem afegir, com d'ús sovintejat, des dels segles XIII i XIV, *jauminisme* (Jaume el Conqueridor), *metgisme* (Bernat Metge), *turmedisme* (Anselm Turmeda), *martorellisme* (Joanot Martorell), *corellisme* (Joan Roís de Corella) i, fent un petit salt cronològic per no fer-ho llarg, trobar, ja dins els segles XX i XXI, *papasseitisme* (Joan Salvat Papasseit), *espriuisme* (Salvador Espriu), *marçalisme* (Maria Mercè Marçal) i tot un seguit de possibilitats que no cal exposar i que tothom pot suposar.

Són exemples inserits, però, als diccionaris generals de la llengua (Alcover, 1930-1962; *Gran diccionari*

de la llengua catalana, 1998; *Diccionari de la llengua catalana*, 2007) alguns termes d'especialitat, primerament, originals dels Països Catalans, com *lul·lisme* (Ramon Llull) i *vallfogonisme* (Francesc Vicent Garcia, rector de Vallfogona), i també, de fora, hi trobem *petrarquisme* (Petrarca), *gongorisme* (Góngora), *voltairisme* o *volterisme* (Voltaire) i *byronisme* (Byron), entre d'altres.

Tots aquests derivats comporten l'existència paral·lela dels substantius i adjectius formats amb el sufix *-ista*, del qual hi ha, si més no, un exemple del segle XV, observat al *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint Germain (en construcció), tret del buidatge de l'obra *Sentències cathòlicas del diví poeta Dant florentí* (Ferrer, 1545, full Aiiij-r). La derivació que féu aquest autor va ser el mot *dantista*, com es veu a la darrera línia del següent text reproduït, per raó, com és natural en els qui escriuen, de la necessitat d'anomenar una característica d'aquell de qui es tracta, és a dir, en aquest text, d'en Joan de Gagliano.

5 Conclusió

La llengua catalana afegeix, doncs, al conjunt terminològic universal, tot un seguit de mots d'especialitat, derivats per sufixació amb *-isme*, *-ista*, a l'àmbit de coneixement de la literatura, talment com d'altres llengües han fet i fan en aquest mateix àmbit, amb els antropònims de les seves màximes autoritats literàries.

El trajecte de creació de neologismes de caire literari, quant als estils d'autoria personal, acaba, com s'ha

dit al paràgraf anterior, com una útil aportació al vocabulari universal, que ha de sortir de les llengües que tenen aportacions documentades en aquest àmbit de l'estil, i la catalana n'és una de tantes; difícilment una cultura que no ha conservat documents orals o escrits característics d'autor, que no en produeix qualitativament i quantitativament amb un nivell considerable, pot establir una denominació pròpia d'un llenguatge d'especialitat, que deriva, d'una banda, d'un mecanisme general i espontani de la llengua, la sufixació,

i, de l'altra, d'una tradició en l'anàlisi literària que permeti destriar els estilemes formals i de contingut, dits també *usus scribendi* o trets d'estil, dels usos generals de la llengua en què escriu un autor, de manera que donin sentit i significat al mot d'especialitat que s'obtingui.

Creat i conceputat el neologisme pels especialistes (Cabrè, 2009, p. 9), per exemple *dantisme*, són periodistes, de tots els mitjans de comunicació, i professors d'ensenyament de secundària, qui, valent-se de la seva capacitat de projecció sobre el públic i el jovent de les aules, el difonen, el sotmeten a un procés d'estandarització que haurà de tancar el procés d'instal·lació a la llengua mitjançant la seva inclusió en les bases de dades i dels vocabularis especialitzats.

Sobre els mots d'estil literari personal, els professionals de la terminologia tenen dues missions a fer:

1) Donar-los la consideració de neologisme; tenint en compte on és la línia, la fina línia, que estableix que un terme és, ja o encara, un terme d'especialitat. L'exemple citat de *dantista* existeix en català, que es pugui documentar, des de l'any 1545. Una perspectiva sincrònica fa entendre que *dantista* és un neologisme en l'estàndard que corre pel carrer i gairebé un arcaisme en el corpus de la crítica literària. Com es comprèn això? «La neologicitat depèn d'un conjunt complex de factors, que va més enllà de la freqüència i la novetat, i creiem que un d'aquests factors és la raresa, entesa com la qualitat de transgressió de la regla amb què està formada una paraula» (Freixa, 2010, p. 8).

2) Aquesta segona té més mèrit que la primera i consisteix a donar una definició sintètica, que sigui ràpidament entendible per qualsevol lector habitual d'un diccionari. Si els crítics fan una reflexió sobre els textos dels autors literaris a fi d'obtenir els estilemes i, al capdavall, omplir de significat denotatiu la manera de fer, d'escriure i de pensar, és a dir, l'estil, els terminòlegs han de fer un buidatge d'aquestes reflexions, i han de generar una síntesi que determini allò essencial i diferencial respecte dels altres autors, alhora que permeti de fixar-ne les similituds que pugui haver-hi entre ells, tot i que siguin d'etapes, moviments, corrents o col·lectius distints.

Anem per feina, no pas amb la intenció de donar definicions extenses i especialitzades sinó senzilles i selectives, i exemplifiquem amb mots que no entren en els diccionaris generals:

- *rodoredisme*: estil literari de Mercè Rodoreda caracteritzat per fer parlar i explicar-se a si mateixos els personatges al llarg de la narració mitjançant el monòleg interior, expressant la por als efectes dels seus comportaments anteriors, presents o imminents.
- *verdagerisme*: estil literari de Jacint Verdaguer caracteritzat per fer servir els possessius àtons, l'article *lo*, un lèxic muntanyenc i sentimental delimitat (*bosc*, *aucell*, *broma*, *escull*, *cim*, *rocam*, *auroneta*, *rossinyol*, *càntic*), la presència de personatges mitologicomàgics pertot arreu (titans, follets, gegants, genis, àngels) i

la metamorfosi dels accidents geogràfics de Catalunya a éssers humans (*prosopopeia*), sempre introduint la toponímia pròpia del país (Montjuïc, Tibidabo, Pirineu, Prada).

- *zolisme*: estil literari d'Émile Zola caracteritzat per traslladar una crítica social fatalista en narracions protagonitzades pel proletariat i el lumpen, representant minuciosament ambients degradants de la condició humana, a fi de corroir, paràgraf rere paràgraf, qualsevol interpretació optimista de la realitat narrada.

Arribats en aquest punt, vindrà:

1) La transformació final del mot d'especialitat, que, si té l'èxit que n'han tingut d'altres, passarà al lèxic comú (es popularitzarà) i abandonarà la seva categoria de terme d'especialitat (i fins i tot, en un moment o altre, deixarà de ser vist com un neologisme pel públic en general) i, tot seguit, serà inclòs als diccionaris generals de la llengua.

2) La divulgació del terme a d'altres llengües, talment com hem fet en català amb mots com els ja esmentats, derivats dels antropònims d'autors que formen part del bagatge universal dels qui reben un ensenyament bàsic (*ferrerisme*, *guimerisme*, *ribisme*). Seran els terminòlegs d'aquestes llengües els qui inclouran allò que d'antuvi era un mot d'especialitat dels crítics catalans en un mot d'especialitat dels crítics d'altres cultures. I d'aquí que siguin acceptats com a mots del lèxic comú de l'anglès, del francès o de l'italià, dependrà més que res de l'èxit literari que tingui l'autor en qüestió en la llengua de destinació del neologisme. No té cap lògica que una llengua com la catalana, tradicionalment minoritzada, sí, però amb els atributs generatius naturals i alhora dependents de les relacions amb la resta de llengües del sistema universal, no destini alguns esforços de la seva creació espontània a la selecció, formalització i classificació de tota aquesta terminologia capdavantera arreu del món; tampoc té cap lògica entestar-se a voler contribuir, des del punt de vista neològic, en aquells camps on la cultura catalana no pot fer aportacions pràctiques des de l'àmbit tecnològic o científic. Pocs neologismes generarà una indústria informàtica o aeroespacial catalana que no s'expressa en català.

La pregunta inicial d'aquest treball sobre la presència dels mots dels estils literaris personals als diccionaris, a les bases de dades terminològiques i als vocabularis d'especialitat ja ha estat donada: testimonial, mínima i fora de la realitat dels textos que s'elaboren als àmbits periodístic i de crítica literària.

Si atenem el títol d'un article publicat a *Terminàlia*, que defineix els Països Catalans com «una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica» (Cabrè, 2009, p. 8-13), en llegim el contingut, presidit per la idea que «les llengües no són un patrimoni de les institucions sinó dels parlants» i considerem les aportacions més excel·lents de la cultura catalana, comprendrem que si els nostres parlants han destacat, entre d'altres, en algun àmbit del coneixement és en el

de la literatura. D'aquí, doncs, vindrà, en part, la majorització del català, segurament minoritzat políticament però no pas culturalment ni científica, i se'n derivarà, conseqüència lògica, la seva recepció en altres cultures, com a llengua necessària per l'aportació que els seus parlants fan a la cultura universal. Cap altra llengua pot conceptuar un estil literari que sigui potser relacionable però no pas equiparable a l'ausiasmarquisme, el vallfogonisme, el verdaguerisme, el pitarrisme, el maragallisme, el leveronisme, l'espriuisme, el ferraterisme (< Gabriel Ferrater), el rorededisme o el marçalisme (< Maria Mercè Marçal), i en totes, però, s'hi pot comprendre, d'una banda, el significat transparent que comporten i, de l'altra, la utilitat que donen, primerament, a la crítica literària comparativa i, en segon lloc, a l'autoconeixement de l'ésser humà; tot com a resultat d'una intel·ligent combinació d'esforços entre crítics literaris, públic i terminòlegs al dia. Ja ha estat demostrat *de facto* que l'opció de la creació neològica artificial, que no surti als textos reals, no obté l'èxit que la creació dels parlants i usuaris sí que sap menar espontàniament. «La creació de termes en laboratori, si bé és necessària en una determinada situació, no es pot convertir en una activitat permanent» (Cabrè, 2009, p. 14).

Qui sap si seran realitat d'aquí a no gaire, com ja ho són ara els termes monzonisme (< Quim Monzó) o sergipamiesisme (< Sergi Pàmies), d'altres mots d'especialitat com capmanyisme (< Maria Aurèlia Capmany), vicensvivismisme (< Jaume Vicens Vives), martipolisme (< Miquel Martí i Pol), pedrolisme (< Manuel de Pedrolo), angladisme (< M. Àngels Anglada), carmerierisme (< Carme Riera), margaritimisme (< Joan Margarit), torrentimisme (< Ferrant Torrent) o pinyolisme (< Albert Sánchez

Pinyol). La predicció es fa difícil d'assegurar, com en tantes altres coses; sí que es pot, però, predir que, cas que n'hi hagi, augmentarà la longitud dels derivats, per raó que a fi d'evitar confusions amb derivats ja existents caldrà agafar alguns antropònims amb els dos cognoms, com ferratermorisme (< Josep Ferrater i Mora), o amb les dues parts de nom i cognom, per exemple lolabadiisme (< Lola Badia), que caldrà per compaginar-lo amb badiisme (< Antoni Badia i Margarit), com també blaiibonetisme (< Blai Bonet), per raó d'eufonia selectiva.

No és pas cap cabòria extravagant parlar d'aquestes derivacions, no es pot anar contra natura i l'espontaneïtat innocent de qui redacta. De fet, en altres àmbits de la vida quotidiana, qui no coneix o accepta els conceptes de pujolisme (< Jordi Pujol, polític) o masisme (< Artur Mas, polític), nicolekidmanisme (< Nicole Kidman) o angelinajolisme (< Angelina Jolie), messisme (< Leo Messi, futbolista) o ronaldisme (< Cristiano Ronaldo, futbolista), spielbergisme (< Steven Spielberg, director de cinema) o eastwoodisme (< Clint Eastwood, director de cinema), katyperrisme (< Katy Perry, cantant) o madonnisme (< Madonna Louise Veronica Ciccone, cantant), fosterisme (< Norman Robert Foster, arquitecte) o bofillisme (< Ricard Bofill, arquitecte), alcoberrisme (< Ramon Alcoverro, filòsof) o estraquisme (< Núria Estrach i Mira, filòsofa)?

Si les poetesses que ara aconsegueixen de publicar reïxen, en el futur trobarem als corpus neològics belisme (< Sílvia Bel, poetessa, 1982-) o noguerisme (< Laia Noguera, poetessa, 1983-), talment com ara tractem d'abellonisme (< Montserrat Abelló, poetessa, 1918-2014) i ningú poc que se n'estranya. ✿

Bibliografia

- ALCOVER I SUREDA, Antoni Maria; MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja (1930-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll.
- ALEGRET I LLORENÇ, Joan (2010). «Presentació i anàlisi de la novel·la *Lo cant de les veritats* (Barcelona, 1857)». A: MASSOT I MUNTANER, Josep (ed.). *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* [Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat], vol. LX: Miscel·lània Joaquim Molas, núm. 5, p. 123-152.
- ANGUERA I SOLER, Montserrat (2009). *La Celi*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ASPERTI, Stefano (1993). «La qüestió de les prosificacions en les cròniques medievals catalanes». A: *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol. 1. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 85-138.
- BONNER, Anthony (2012). *L'Art i la Lògica de Ramon Llull: manual d'ús*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- BONNER, Anthony; RIPOLL I PERELLÓ, Maria Isabel (2002). «Una eina per “mostrar ciència al poble” / A tool to “give knowledge to the people”». A: *Diccionari de definicions lul·lianes / Dictionary of Lullian Definitions*. Barcelona: Universitat de Barcelona; Palma: Universitat de les Illes Balears.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2000). «Terminologie et linguistique: la théorie des portes». *Terminologies Nouvelles*, 21: Terminologie et diversité culturelle, p. 10-15.

- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2008). «Aspectes sobre la neologia: la novetat lèxica a través de dos diaris catalans». A: CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa; FREIXA I AYMERICH, Judit; SOLÉ I SOLÉ, Elisabet (ed.). *Lèxic i neologia*. 2a edició. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA). Observatori de Neologia: Documenta Universitària, p. 55-65.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2009). «El context català, una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica». *Terminàlia*, 0, p. 8-14.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa; DOMÈNECH I BAGARIA, Ona; ESTOPÀ I BAGOT, Rosa (2014). *Mots nous en català / New words in Catalan: Una panoràmica geolèctica / A diatopic view*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company, p. 48-50 i 55.
- CARBONELL, Antoni (1979). *Literatura catalana: dels inicis als nostres dies*. Barcelona: Edhasa. 538 p.
- CARNER I PUIG-ORRIOL, Josep (1986). «De l'acció dels poetes a Catalunya». A: *El reialme de la poesia*. Barcelona: Edicions 62, p. 76-95. [Primera edició de l'article: 1908]
- CARRION, Ambrosi (1931). «L'agonia del teatre català». *Justícia Social*, 23 (12 desembre), p. 5.
- COMADIRA I MORAGRIEGA, Narcís (2007). «Colls i punys». *El País. Quadern* (13 desembre).
- Diccionari català-castellà-llatí-francès-italià: Tomo primer* (1839). Barcelona. [Editor: Una Societat de catalans]
- Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<http://dlc.iec.cat>> [Consulta: 1 març 2016].
- Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana: Volum primer* (1900). Barcelona: Salvat.
- EDO I JULIÀ, Miquel (2007). *Carducci a la literatura catalana: recepció i traduccions*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- ESTEVE, Joan (1489). *Liber elegantiarum latina et valentiana lingua*. Venècia: Paganini de Paganinis.
- ESTEVE, Joaquim; BELVITGES, Josep; JUGLÀ I FONT, Antoni (1803). *Diccionario catalan-castellano-latino*. Barcelona: Oficina de Tecla Pla.
- FERRER DE BLANES, Jaume (1545). *Sentències cathòlicas del diví poeta Dant florentí*. Barcelona: Rafael Ferrer i Coll, full Eiii-r.
- FLISCUS, Stephanus; AMIGUET, Jeroni (1502). *Sinonima variationum sententiarum eleganti stilo constructa ex italico sermone in valentinum*. València: Cristòfor Koffman.
- FREIXA I AYMERICH, Judit (2010). «Paraules amb rareses». *Terminàlia*, 1, p. 7-16.
- Full lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències* (1978). Barcelona: Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències.
- FUSTER I TARONGER, Just Pastor (1827). *Breve vocabulario valenciano-castellano sacado de varios autores*. València: Josep Gimeno.
- GAVAGNIN, Gabriella (2005). *Classicisme i Renaixement: Una idea d'Itàlia durant el Noucentisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 324 p.
- GITART, Onofre Bartomeu (1607). *Repertori general y breu sumari per orde alphabetich de [f]otes les materies dels Furs de València fins les Corts del Any 1604*. València: Pere Patrici Mei.
- Gran diccionari de la llengua catalana* [en línia] (1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. <<http://www.diccionari.cat>> [Consulta: 1 març 2016].
- GUERRERO RAMOS, Gloria; PÉREZ LAGOS, Manuel (2012). «¿Es la composición culta, en la actualidad, el procedimiento más productivo para la creación de neologismos?». *Terminàlia*, 6, p. 26-36.
- LABÈRNIA I ESTELLER, Pere (1864). *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina: Tomo 1*. Barcelona: Espasa Germans, p. 63.
- LACAVALLERIA, Pere (1642). *Dictionario castellano. Dictionaire françois. Dictionari catala*. Barcelona: Pere Lacavalleria.
- LACAVALLERIA I DULACH, Joan (1696). *Gazophylacium catalano-latinum, dictiones phrasibus illustratas, ordine literario comprehendens, cui subijcitur irregularium verborum elenchus*. Barcelona: Antoni Lacavalleria.
- MANENT I SEGIMON, Albert (1982). *Josep Carner i el Noucentisme: Vida, obra i llegenda*. Barcelona: Edicions 62. 362 p.
- MEDINA I CASANOVAS, Jaume (2009). «Una introducció a l'obra catalana de Ramon Llull». *Notandum*, 20, p. 15-26.
- MESEGUER I ESPADA, Maica (2003). «Lectures al desert». A: *Exemplar per sextuplicat i altres narracions*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 35-44.
- MESEGUER I PALLARÉS, Lluís Bartomeu (1995). «Les metàfores de la Nova Cançó». A: SCHÖNBERGER, Axel; STEGMANN, Tílbet Dídac. A: *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MIRA I CASTERA, Joan Francesc (2005). *Literatura, món, literatures*. València: Universitat de València. 148 p.
- MOLINS I CASANYA, Manuel (2008). «Un vol de coloms». A: FOGUET I BOREU, Francesc (ed.). *Teatre en temps de guerra i revolució (1936-1939)*. Barcelona: Punctum: Generalitat de Catalunya.
- NADAL I FARRERAS, Josep Maria; PRATS I DOMINGO, Modest (1982). *Història de la llengua catalana*. Vol. 1: *Dels orígens al segle xv*. Barcelona: Edicions 62.

- POU, Onofre (1575). *Thesaurus puerilis*. València: Pere de Huete.
- POU, Onofre (1591). *Thesaurus puerilis*. Perpinyà: Samsó Arbús.
- POU, Onofre (1600). *Thesaurus puerilis*. Barcelona: Rafael Vives.
- PRADAS I CAULÍN, Eni (2007). «El projecte Ignasi Ubac en la segona meitat dels anys setanta. La revista *Tecstual*». A: PONS I JAUME, Margalida (ed.). *Textualisme i subversió: Formes i condicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 127-153.
- RIBA I BRACONS, Carles; GUARDIOLA I NOGUERA, Carles Jordi (ed.) (1991). *Cartes de Carles Riba, II: 1939-1952*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- RODOREDA I GURGUÍ, Mercè (2002). *Primeres novel·les. Vol. II: Un dia de la vida d'un home / Crim*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda.
- RODOREDA I GURGUÍ, Mercè; ARNAU I FAIDELLA, Carme (ed.) (2001). *La meua Cristina i altres contes*. Barcelona: Hermes. 175 p.
- RODRÍGUEZ I RISQUETE, Francesc Josep (2007). «El mestratge de Pere Torroella». A: *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Volum III*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ROS I HEBRERA, Carles (1739). *Breve diccionario valenciano-castellano*. València: Josep Garcia.
- ROS I HEBRERA, Carles (1764). *Diccionario valenciano-castellano*. València: Benet Monfort, p. 81.
- ROSEMBACH, Joan (1502). *Vocabolari molt profitos per apendre lo catalan alamany y lo alamany catalan*. Perpinyà: Joan Rosembach.
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2000). «Descripció del sufix -ist/m» [en línia]. *Journal of Catalan Studies: Revista Internacional de Catalanística*, 3. [Consulta: 20 juny 2016]
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2007). «Els derivats amb el sufix -ism». A: RULL I MURUZÀBAL, Xavier. *Els substantius d'acció i efecte en català*. Tesi doctoral. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p. 414.
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2009). *De la sufixació en català: Apunts i reflexions (1999-2009)*. Benicarló: Onada.
- TALAVERA I MUNTANÉ, Meritxell (2013). «De la inspiració i l'ofici en la poètica de Rodoreda». A: PUJOL PARDELL, Jordi; TALAVERA I MUNTANÉ, Meritxell (ed.). *Mercè Rodoreda i els clàssics*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, p. 129-172.
- TORRE, Pere (1653). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Antoni Lacavalleria.
- TORRE, Pere (1701). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Antoni Ferrer.
- TORRE, Pere (1726). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Joan Piferrer.
- TORRENTS I BERTRANA, Ricard (2004). «Any Verdaguer 2002. Balanç i repte». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Vic (17 i 18 d'octubre de 2003)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 79-82.
- UTRILLO I MORLIUS, Miquel (1932). «Inauguració del monument a Santiago Rusiñol». *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, 2, 15.
- VILLENA, Lluís Antoni de (2004). «Fa dècades que Quim Monzó (Barcelona, 1952) és l'impertinent oficial del país». *El Periódico*. Llibres (6 de maig), p. 6.
- Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [En elaboració]

Terminología jurídica y bilingüismo en la nueva Ley civil vasca

ANDRÉS M. URRUTIA BADIOLA
Universidad de Deusto
Euskaltzaindia
andresmaria.urrutia@deusto.es

Andrés M. Urrutia Badiola és notari, doctor en Dret i professor de la Facultat de Dret de la Universitat de Deusto. Màster en Terminologia (Universitat Pompeu Fabra, 2014) i membre de la SCATERM. Imparteix la docència i és autor de publicacions en basc i castellà tant de dret civil basc com de llenguatge jurídic i traducció, i també és editor de textos d'autors bascos. És membre i, actualment, president de l'Acadèmia Basca de Dret - Zuzenbidearen Euskal Akademia, i també membre de número i, actualment, president de la Reial Acadèmia de la Llengua Basca - Euskaltzaindia. Recentment ha publicat *Código, compilación y fuero civil. Elementos para una historia del derecho civil foral vasco (1876-1992)* i *Diccionario terminológico de derecho civil foral vasco*. Dirigeix el web de dret civil basc www.forulege.com.

Resum

Terminologia jurídica i bilingüisme en la nova Llei civil basca

La terminologia bilingüe de la nova Llei 5/2015, de dret civil basc, ha posat en relleu les diferències culturals i lingüístiques en els termes jurídics que designen realitats que responen a una concepció jurídica diferent entre el dret civil basc i el dret civil espanyol. La recerca d'equivalències entre la llengua basca i la llengua castellana comporta la necessària diferenciació entre el terme jurídic usat en una llengua o l'altra, atesa la forta càrrega cultural que cadascun dels drets en joc suposa. Partint de la cerca d'aquesta equivalència lingüística i jurídica, s'analitzen una sèrie de termes usats per la mateixa llei per subratllar la importància del treball terminològic que cal fer en l'expressió bilingüe del nou dret civil basc.

PARAULES CLAU: bilingüisme; terminologia jurídica en llengua basca; equivalència terminològica; dret civil basc; traducció

Resumen

La terminología bilingüe de la nueva Ley 5/2015, de derecho civil vasco, ha puesto de relieve las diferencias culturales y lingüísticas en los términos jurídicos que designan realidades que responden a una distinta concepción jurídica entre el derecho civil vasco y el derecho civil español. La búsqueda de equivalencias entre la lengua vasca y la lengua castellana lleva consigo la necesaria diferenciación entre el término jurídico empleado en una u otra lengua dada la fuerte carga cultural que cada uno de los derechos en juego supone. Partiendo de la búsqueda de esa equivalencia lingüística y jurídica, se realiza un análisis de una serie de términos empleados por la propia ley para subrayar la importancia del trabajo terminológico que cabe hacer en la expresión bilingüe del nuevo derecho civil vasco.

PALABRAS CLAVE: bilingüismo; terminología jurídica en lengua vasca; equivalencia terminológica; derecho civil vasco; traducción

Abstract

Law terminology and bilingualism in the new Basque Civil Act

The new Basque Civil Act published in Act 5/2015 has underlined the cultural and linguistic differences between the law terms used in both Basque Civil Law and Spanish Civil Law. The search for equivalences between the Basque language and the Spanish language must include the necessary distinction between the terms used in one or the other language. The main reason for this is the strong cultural background involved in each law system. This paper focuses on the research of these equivalences, both from the linguistic and legal points of view. For these purposes, it contains an analysis of several terms which shows the significance of the terminological work in the field of the new Basque Civil Act.

KEYWORDS: bilingualism; law terminology in Basque language; terminological equivalence; Basque Civil Law; translation

TERMINÀLIA 13 (2016): 28-36 · DOI: 10.2436/20.2503.01.90
Data de recepció: 27/02/2016. Data d'acceptació: 12/04/2016
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducción

La aprobación de la Ley 5/2015, de 25 de junio, de derecho civil vasco (en adelante LDCV), y su promulgación en el *Boletín Oficial del País Vasco*, número 124, de 3 de julio de 2015, junto con su entrada en vigor el día 3 de octubre de 2015, han supuesto un hecho relevante al existir por primera vez en la historia una norma de derecho civil aplicable a la totalidad de los vascos que viven en la comunidad autónoma vasca, y en todo su territorio.

Lo cierto es que el texto de la ley se ha publicado en las dos lenguas oficiales del País Vasco, esto es, en euskera y castellano, lo que conlleva un esfuerzo importante a la hora de fijar y extender una terminología jurídica en euskera que resulte aplicable a todos los vascos de la comunidad autónoma vasca en el ámbito de sus relaciones privadas y singularmente, aunque no únicamente, en el ámbito del derecho sucesorio.

La especificidad del hecho radica en que la terminología jurídica propia del derecho privado vasco, referida a una conceptualización jurídica distinta de la del derecho civil contenido en el Código Civil español, se ha extendido a la mayoría de los habitantes de la comunidad autónoma vasca, provocando así un desplazamiento de personas y territorios de un ordenamiento jurídico privado, como era el del derecho civil del Código Civil español, a un derecho civil vasco, regulado competencialmente por el Parlamento vasco y con posibilidades de desarrollo de futuro, al igual que lo que ocurre en otra serie de comunidades autónomas al amparo del artículo 149.1.8 de la Constitución española.

El trasunto lingüístico de esta norma es remarcable, puesto que incide en los dos aspectos que suponen una planificación y desarrollo de la utilización del euskera como lengua jurídica en el campo del derecho civil, es decir, tanto en lo relativo a la normalización del uso del euskera como a su normativización, a través de la búsqueda de una consolidación y fijación de la terminología jurídica en euskera en el ámbito del derecho privado.

Atiende al primer objetivo lo dispuesto en el artículo 7 LDCV, cuyo texto literal es el siguiente:

Lenguas cooficiales y Derecho civil vasco.

1. Los actos y contratos regulados en esta ley podrán formalizarse en cualquiera de las lenguas oficiales de la Comunidad Autónoma del País Vasco.
2. Los documentos públicos se redactarán en el idioma oficial del lugar de otorgamiento que los otorgantes hayan convenido, y si hubiera más de uno, en aquél que las partes acuerden. En caso de discrepancia entre las partes, el instrumento público deberá redactarse en las lenguas oficiales existentes. Las copias se expedirán en el idioma oficial del lugar, pedido por el solicitante.

Es en el segundo de los aspectos, esto es, en el de la normativización y, dentro del mismo, en el de la normalización terminológica en el ámbito jurídico, en el que cabe ahora centrarse para hacer una reflexión sobre una serie de términos tanto pertenecientes al acervo histórico de la lengua vasca, como otros que han accedido estos últimos años a su utilización en los textos jurídicos resultantes de la cooficialidad lingüística vigente en el País Vasco.

Esa reflexión tiene por objeto avanzar en la investigación sobre la normalización del uso de la lengua vasca en este campo. Tal como señala Pou (2012), la terminología jurídica catalana está fuertemente condicionada por las características y los ritmos de la normalización de la lengua en este ámbito. Lo mismo puede decirse en el caso de la lengua vasca; de esta forma, la necesidad de una terminología jurídica se hace cada vez más patente a la hora de generar textos jurídicos en euskera en el campo del derecho privado. En esa reflexión se sitúa esta aportación y en la descripción de los recursos y las soluciones a las que se puede llegar sobre la base de profundizar en la relación entre lengua y derecho en el espacio, no ya de lo transnacional o internacional, sino en el más cercano de lo *interregional*, que dentro del Estado español es de una importancia indudable a la hora de configurar lingüísticamente esa pluralidad legislativa que en materia civil existe históricamente y que tiene su manifestación más evidente en el proceso de codificación español, que constituye, salvando las distancias, la manifestación de un cierto federalismo jurídico en materia civil (Roca, 2012).

2 Traducción y derecho civil vasco: una primera aproximación

2.1 Diferencias jurídicas y conceptuales entre el sistema jurídico civil español y el sistema jurídico civil vasco

Un primer intento de describir de forma terminológica y terminográfica la relación entre las lenguas y los derechos vigentes dentro de la comunidad autónoma del País Vasco ha sido realizado por el autor de estas líneas, en su *Diccionario terminológico de derecho civil foral vasco* (Urrutia, 2011, 2014). Ya en su momento se subrayó el interés que presentaba esa labor como campo de análisis que relacionaba dos lenguas, el euskera y el castellano, con dos sistemas jurídicos diferentes, el derecho civil español y el derecho civil foral vasco, y los problemas que planteaba la búsqueda de una equivalencia interlingüística a la hora de hacer terminología jurídica entre diferentes sistemas u ordenamientos jurídicos, máxime cuando unos y otros presentan rasgos tan diferenciales y, además, niveles de consolidación lingüística y jurídica tan distintos.

Si a eso se añade el hecho de que la normalización lingüística de la lengua vasca recoge tanto términos propios de la misma de contenido jurídico como otros de reciente creación terminológica en este campo, la cuestión aparece plenamente configurada como un tema de terminología jurídica interlingüística e interterritorial o, si se quiere, como una cuestión de carácter iurilingüístico (Didier, 1990; Mattila, 2013).

Hoy en día, la unidad operada en materia de derecho civil vasco por la LDCV hace que la diversidad territorial que antes se predicaba con carácter interno en el ámbito del derecho civil vasco, se haya visto reducida considerablemente y que desde el punto de vista lingüístico muchas de las soluciones utilizadas en la traducción al euskera de la legislación territorial anterior hayan sido proyectadas a todo el territorio de la comunidad autónoma vasca y, por lo tanto, tengan en los años sucesivos un adecuado contraste y utilización a la hora de consolidar una terminología jurídica propia en euskera.

Para ello es necesario preguntarse por la búsqueda del equivalente lingüístico y jurídico entre ambos sistemas civiles, teniendo en cuenta las peculiaridades que arrastra la comunidad autónoma vasca, en la que la redacción de los textos legislativos históricos se realizó en lengua romance y no en lengua vasca, salvo excepciones muy concretas (Urrutia, 2014).

2.2 La búsqueda de equivalencias entre los diferentes conceptos jurídicos

En esta búsqueda de equivalentes lingüísticos entre los conceptos pertenecientes a uno y otro sistema jurídico, la primera cuestión que cabe reseñar es la que subrayan prácticamente todos los autores (entre otros, Gémár, 2002, y Didier, 1991) y que se refiere al hecho de que la terminología jurídica tiene una fuerte carga cultural y una regulación distinta entre el sistema jurídico de origen y el sistema jurídico de destino, de tal forma que el texto fuente y el texto meta, ambos jurídicos dentro de su propio ordenamiento legal, no sean, sin embargo, de fácil equivalencia al responder estos ordenamientos legales a principios diferentes.

Esto es lo que ocurre en el caso del derecho civil en España, entre el derecho civil español y los derechos civiles o forales territoriales, que, sobre todo en el ámbito del derecho de familia o del derecho de sucesiones, tienen unos principios muy distintos y provienen de realidades históricas diversas (Martí i Miralles, 1985; Vallet de Goytisolo, 1982), lo que supone que la configuración de una determinada institución jurídica como puede ser la *legítima*, o parte de la herencia que la ley reserva a determinados herederos, tenga una traslación distinta de la lengua castellana a otras lenguas y otros derechos, como acontece en el caso de Cataluña, Aragón, Baleares, Galicia, Navarra o el País Vasco.

Más en concreto, el término que se utiliza en lengua vasca para designar dicho concepto es el de *seniparte*,

más relacionado con el carácter familiar que con el estrictamente sucesorio. En esa búsqueda de equivalencias entre ambos sistemas, incluso el propio concepto de testamento es diverso, ya que a la naturaleza del acto de última voluntad unilateral y personalísimo del Código Civil español, se contraponen el de acto delegable y realizable de forma conjunta por dos personas, que regula el derecho civil vasco y que tiene además expresiones propias en lengua vasca.

Tal como ha señalado Martínez Motos (2006), la búsqueda de equivalencias empieza por considerar que los términos jurídicos son términos marcados jurídica y culturalmente. Insiste Macías (2015), desde una óptica similar, en la clasificación conceptual de la realidad como uno de los problemas fundamentales a la hora de plantear una terminología jurídica que sirva de herramienta precisa para la traducción, y añade:

La dimensión sociocultural del texto jurídico se observa tanto en su forma como en su contenido. Nos encontramos, pues, con una terminología propia, con una manera determinada de utilizar la sintaxis a la hora de expresar las normas y con unas formas de interpretación de la realidad que son las propias del fenómeno del derecho.

En consecuencia, la toma en consideración a los efectos de construir una terminología jurídica y consolidarla socialmente desde el punto de vista de la lengua vasca requiere un conocimiento a fondo del derecho civil vasco y de ambas lenguas, castellano y euskera, para poder formular correctamente la terminología jurídica necesaria en el ámbito del euskera, terminología que garantice la equivalencia entre el texto fuente en lengua castellana y el texto meta en lengua vasca y que resulte reconocible por parte del operador jurídico que trabaje en euskera.

Es necesario realizar una última consideración en torno a la relación entre el ordenamiento jurídico civil español y el ordenamiento jurídico civil vasco, dado que el ordenamiento jurídico civil vasco regula hoy en día una serie de instituciones que tienen básicamente un contenido familiar y sucesorio y que singularizan este ordenamiento frente al ordenamiento civil español, que abarca todo el resto de relaciones jurídico-privadas en la comunidad autónoma vasca.

En definitiva, a la hora de buscar el conjunto de relaciones sistémicas que sirven de nodos conceptuales para elaborar una terminología jurídica en torno al derecho civil vasco, es preciso plantearse el hecho de que desde la perspectiva histórica y de vigencia actual, bien con carácter directo, bien con carácter supletorio, el ordenamiento jurídico civil vasco recoge elementos del ordenamiento civil español y otros específicos del derecho civil vasco.

La traducción de este fenómeno en el ámbito de lo terminológico lleva a considerar el hecho de que, a diferencia de la traducción jurídica entre distintos sistemas jurídico-civiles (Vázquez y del Árbol, 2008,

2014; Simonnaes, 2013), como ocurre v. gr. entre el *common law* anglosajón y el *droit civil* continental europeo o incluso su convivencia en territorios como Quebec, en el caso del ordenamiento civil vasco, los ribetes terminológicos no sean tanto de carácter pleno, sino limitado a las parcelas que acota el derecho civil vasco con su terminología propia y que hacen referencia a un sistema jurídico que, como ocurre en el mundo del derecho, tiene una fuerte carga cultural y una problemática propia a tener en cuenta a la hora de buscar las equivalencias terminológicas entre uno y otro sistema, paso ineludible en la formulación de una terminología adecuada, que sea el soporte preciso para los textos bilingües de derecho civil vasco.

2.3 Métodos de traducción entre sistemas jurídicos y lenguas cooficiales: euskera y castellano

Situado el traductor ante la necesidad de una adecuada terminología para poder verter el contenido de los textos en castellano en lengua vasca, la búsqueda de la equivalencia y del método exige, como ha señalado Cabré (2004, p. 106-108), una labor que transcurre desde la simple actuación puntual hasta la realización de un trabajo de mayor profundidad que permita optimizar y transmitir a otros traductores el trabajo terminológico efectuado.

En la búsqueda de esas equivalencias, los criterios son muy diferentes y de características muy distintas y han dado lugar a una literatura muy abundante sobre esta materia, ya que la primera labor de terminología puntual implica la concreción de equivalencias de carácter funcional que permitan que en la lengua origen (LO) y en la lengua meta (LM) se logre una equivalencia discursiva suficiente.

Recientemente, y completando posiciones anteriores (1997) a la hora de determinar el concepto de equivalencia, no solo entre términos, sino entre textos jurídicos, Gémar (2014) ha formulado un nuevo método de búsqueda de esa equivalencia a través de cuatro pasos diferentes en el camino que conduce de la traducción a la corredacción. Sin negar la equivalencia funcional como criterio básico, Gémar intenta, en primer lugar, buscar una clasificación de los términos con equivalencia en la otra lengua y en el otro sistema jurídico y contraponerlos a aquellos otros en los que esa equivalencia es parcial o, en su caso, inexistente.

En definitiva, afirma que cuando los términos tienen un marcaje cultural tan fuerte, como en el caso de lo jurídico, su tecnificación hace que la concepción de los mismos dentro de un determinado sistema jurídico pueda ser diferente a lo que signifique en otro sistema jurídico. Concluye el autor con otros casos en los que la propia búsqueda de equivalencia es casi imposible y, por lo tanto, carecen de equivalencia en el otro sistema y en la otra lengua, por lo que su traducción es absurda e innecesaria. Gémar, en todo caso, es consciente de

las limitaciones del método y, desde luego, acaba afirmando la necesidad de tener en cuenta el macrocontexto para interpretar el texto que ha de ser traducido:

This four-part approach to equivalence, although extensive, does not exhaust the matter. It deals with terms, phrases and concepts only, that is, micro-contexts. The written language of law goes far beyond words as it includes the sentences, paragraphs and, eventually, the entire text of the law, which conveys the whole legal message.

Así las cosas, la necesidad de buscar los mecanismos que nos permitan llegar a intentar una traducción de los textos de derecho civil vasco entre la lengua castellana y la lengua vasca pasa necesariamente por un estudio individualizado en base a un corpus elaborado de forma sistemática, que permita al operador jurídico y al traductor actuar de forma correcta a la hora de establecer las equivalencias terminológicas entre ambas lenguas, equivalencia terminológica cuyo objeto es ahondar en una concepción dinámica de lo traductológico que permita generar en la lengua vasca, lengua meta, una textualidad que permita una adecuada utilización de la misma, tanto por los operadores jurídicos como por la sociedad en general.

Este es el intento que ha efectuado el autor de estas líneas en torno al derecho civil vasco (Urrutia, 2014) y que es el que se pretende completar, si no de forma exhaustiva, sí en relación con una serie de términos marcados en el ámbito del derecho civil vasco y cuyo estudio se realiza a continuación de forma individualizada.

3 Análisis singular de algunos términos jurídicos vascos

3.1 Sucesión y herencia

La primera afirmación es la relativa al hecho de que la sucesión y la herencia carecen como tal de un concepto legal que las defina en el Código Civil español o en la Ley civil vasca. De hecho, la definición del primero de los conceptos, el de *sucesión*, es descrita por el Código Civil español no como tal, sino como parte de una de las categorías de la sucesión, que es la *sucesión mortis causa*. La herencia, sin embargo, se define en el artículo 659 del Código Civil español: «La herencia comprende todos los bienes, derechos y obligaciones de una persona, que no se extingan por su muerte».

La búsqueda de la equivalencia ha sido muy diversa en el ámbito de la lengua vasca, ya que en la mayoría de los casos se ha optado por la traducción a través de términos como *ondorengotza*, *jarauntsia*, *senipartea*, *primantza*, que respondían muchas veces a términos dialectales del euskera para expresar ese concepto de la sucesión. La evolución posterior ha ido llevando la cuestión hacia el término *oinordetza*, perteneciente al acervo histórico de la lengua vasca y relacionado con

el concepto de oin, raíz, base, y de sustitución en la misma, orde y la sufijación -tza, a través de las diferentes generaciones.

Lo anterior no ha sido obstáculo para su distinción con la herencia, cuyo equivalente actual se realiza a través del verbo/sustantivo *jarauntsi*, de marcado carácter dialectal, pero que ha experimentado una expansión geográfica de su contenido léxico primigenio y hoy, aunque todavía hay una cierta concurrencia y confusión entre ambos términos, *oinordetza* y *jarauntsia*, cada vez más la distinción terminológica entre ambos en los textos utilizados en esta materia es una realidad para diferenciar *sucesor* (*oinordekoa*) y *heredero* (*jaraunstea*), añadiendo el sufijo -le al verbo *jarauntsi*.

3.2 Testamento e *hilburuko*

Uno de los términos del derecho de sucesiones que más problemas plantea desde el punto de vista de su utilización en los textos jurídicos es, aunque pueda parecer baladí, el relativo al término *testamento*. La equivalencia del término presenta en lengua vasca, como ocurre en otros casos, unos rasgos de carácter dialectológico en los que la forma más extendida, geográficamente hablando, es la del préstamo romance *testamentua*, préstamo además que, tal como confirman los datos, tiene una antigüedad y una utilización reseñables desde una perspectiva diacrónica. Sin embargo, en los dialectos de los territorios de lengua vasca hoy ubicados en la República de Francia, lo cierto es que el préstamo romance era el de *ordenua* con testimonios significativos dentro de su utilización diacrónica.

Todo ello sirve de introducción al tercer término en liza, que es el término *hilburuko*, que pone de relieve una utilización del mismo que denota una imprecisión jurídica que oscila entre el concepto de *testamento* como tal y uno de los supuestos de *testamento otorgado* en forma especial y con arreglo a lo establecido en la legislación civil vasca. Ese es el sentido en el que ha sido utilizado por parte de la LDCV, pero no es, por el contrario, el sentido en el que es utilizado por el *Diccionario normativo de Euskaltzaindia - Real Academia de la Lengua Vasca*, que emplea la sinonimia entre los tres conceptos dentro del trabajo de lexicografía normativa que viene desarrollando en su diccionario, *Euskaltzaindiaren Hiztegia, adierak eta adibideak*. De ahí que, a la hora de determinar la equivalencia terminológica entre la lengua castellana y la lengua vasca, la posición adoptada en el *Diccionario terminológico de derecho civil vasco* sea la de distinguir entre el *testamento* en general (en euskera *testamentua*) y una clase especial de *testamento*, el *hilburuko* (en euskera *hilburuko testamentua*), correspondiéndose así con el artículo 23.1 LDCV:

Artículo 23. Testamento en peligro de muerte o «*hilburuko*».

1. El que, por enfermedad grave u otra causa, se halle en peligro inminente de muerte, podrá otorgar testamento

ante tres testigos idóneos sin intervención de notario y sin necesidad de justificar la ausencia de fedatario público. Este es el testamento que en lengua vasca se denomina «*hilburuko*».

23. artikulua. Heriotza-arriskuko testamentua edo *hilburuko*.

1. Heriotza-arriskuan dagoenak testamentua egiletsi ahal izango du, hiru lekukoren aurrean, notarioaren esku-hartzerik gabe eta fede-emaile publikoaren absentsia justifikatu beharrik gabe. Testamentu horri euskaraz «*hilburuko*» deritzo.

3.3 Comisario

Una de las figuras específicas del ámbito del derecho de sucesiones vasco que mayor carga sociocultural diferenciada tiene es precisamente la del cargo de *comisario*. En un intento similar al ya realizado por Martínez Motos (2006) a la hora de distinguir entre el *administrador* del derecho anglosajón y el *administrador* de la herencia del derecho civil español, en el caso del derecho sucesorio vasco es necesario distinguir entre el *comisario* de derecho civil vasco y el *comisario* de derecho civil español, ya que ambos responden a una función diferente, lo que puede inducir a error al terminólogo y/o al traductor del texto que no sea consciente de la diferente función que juega el término jurídico *comisario* en uno y otro caso. Un primer análisis básico surge del hecho de que el Código Civil establece en su artículo 670 lo siguiente:

El testamento es un acto personalísimo: no podrá dejarse su formación, en todo ni en parte, al arbitrio de un tercero, ni hacerse por medio de *comisario* o *mandatario*.

Tampoco podrá dejarse al arbitrio de un tercero la subsistencia del nombramiento de herederos o legatarios, ni la designación de las porciones en que hayan de suceder cuando sean instituidos nominalmente.

Por el contrario la LDCV, recogiendo el acervo tradicional del derecho civil vasco, señala en su artículo 30 lo siguiente:

El testador puede encomendar a uno o varios *comisarios* la designación de sucesor, la distribución de los bienes y cuantas facultades le correspondan en orden a la transmisión sucesoria de los mismos.

La contraposición entre ambos lleva a entender que el principio de la delegabilidad de la voluntad del testador, rigurosamente prohibido en el Código Civil, es de admisión usual en el derecho civil vasco, por lo que la utilización del término *comisario* tiene distinto significado en uno u otro sistema jurídico.

El Código Civil español no utiliza hoy el término *comisario*, salvo en el artículo 670 ya citado, para prohibir su utilización, aunque es cierto que una mención

incidental al mismo existió en la redacción vigente hasta hace unos años. Hoy es el *albacea*, *contador-partidor*, el que suele asumir las tareas más importantes que se pueden dar en la fase final de la partición hereditaria y, como tal, el término *comisario* carece de referencia en lengua castellana dentro del sistema jurídico del Código Civil español, no así en el caso del derecho sucesorio vasco, ya que las funciones del *comisario* son de gran importancia al poder designar heredero.

En suma, la diferencia de las funciones y su referencialidad en cada sistema jurídico es evidente, por lo que la búsqueda de la equivalencia terminológica, que en el caso de la lengua vasca se ha realizado mediante un préstamo con adaptación gráfica de la lengua castellana, como es *komisarioa*, no implica igualdad de significados ni de funciones.

3.4 Legítima, apartamiento y desheredación

Los tres conceptos son claves en el juego del sistema sucesorio a la hora de identificar la parte de la herencia que por obligación acaba siendo de una serie de personas unidas por rasgos de parentesco entre ellas, que determinan que les sea reservada una parte de la herencia que se denomina *legítima*. Sin embargo, el testador, en el caso del derecho civil vasco, a diferencia de lo que ocurre en el ámbito del derecho civil español, puede *apartar* de su sucesión a uno o a varios de los legitimarios y elegir a otros, sin perjuicio de que en ambos casos pueda *desheredar* a quienes incurran en algunas de las causas de desheredación establecidas por el Código Civil español.

Se produce en este apartado una intersección jurídico-lingüística entre los dos sistemas sucesorios, que tiene una trascendencia terminológica y traductológica innegable, ya que al mismo concepto de *legítima*, que en lengua vasca tiene su equivalencia con un término patrimonial de la lengua, como es *senipartea*, le corresponden dos realidades jurídicas diferentes, una la del Código Civil español y otra la del derecho civil vasco, con dos significados diferentes, los cuales han de ser tenidos en cuenta por el terminólogo y el traductor a la hora de realizar su trabajo.

	lengua castellana	lengua vasca
Código Civil español	legítima	senipartea
	cuantía: 1/3 – individual – reparto obligatorio	
Derecho civil vasco	legítima	senipartea
	cuantía 1/3 – colectiva – reparto facultativo del testador	

TABLA I. Lenguas cooficiales y legítima estricta sucesoria

Del mismo modo, en el caso del *apartamiento* y la *desheredación*, se ha ido a la búsqueda de una equivalencia construida sobre la base en el caso del *apartamiento* del verbo patrimonial de la lengua *baztertu* y el sufijo *-keta*, para componer un neologismo que exprese el concepto tal como es, *bazterketa*, propio del derecho civil vasco. En cuanto a la *desheredación*, se ha construido sobre la base del verbo patrimonial *jarauntsi* y el sufijo *-gabe*, todo ello nominalizado, utilizando los recursos propios de la lengua para formular el término como *jaraungabetzea*, el cual, a diferencia del *apartamiento*, tiene sentido dentro del derecho civil vasco como un concepto proveniente de la aplicación del derecho civil español en el ámbito sucesorio vasco. Todo ello confirma lo ya señalado por Estopà (2010) a la hora de configurar la neología especializada como un reto para el mediador lingüístico.

3.5 Pacto sucesorio

Una de las instituciones típicas de los derechos civiles territoriales es la relativa al pacto sucesorio, concepto que el derecho civil español rechaza de plano en el artículo 1271 del Código Civil español:

Pueden ser objeto de contrato todas las cosas que no están fuera del comercio de los hombres, aun las futuras.

Sobre la herencia futura no se podrá, sin embargo, celebrar otros contratos que aquéllos cuyo objeto sea practicar entre vivos la división de un caudal y otras disposiciones particionales, conforme a lo dispuesto en el artículo 1056.

Pueden ser igualmente objeto de contrato todos los servicios que no sean contrarios a las leyes o a las buenas costumbres.

Esta institución, sin embargo, está expresamente reconocida en el artículo 100 LDCV:

1. Mediante pacto sucesorio el titular de los bienes puede disponer de ellos mortis causa.
2. También mediante pacto se puede renunciar a los derechos sucesorios de una herencia o de parte de ella, en vida del causante de la misma. Del mismo modo, cabe disponer de los derechos sucesorios pertenecientes a la herencia de un tercero con consentimiento de éste.
3. Para la validez de un pacto sucesorio se requiere que los otorgantes sean mayores de edad.
4. Los pactos sucesorios habrán de otorgarse necesariamente en escritura pública.

De nuevo se está en presencia, desde el punto de vista del juego terminológico entre la lengua vasca y la lengua castellana y el sistema jurídico civil vasco y el sistema jurídico civil español, ante una dicotomía que requiere un tratamiento terminológico especializado, ya que el sintagma *pacto sucesorio* en lengua castellana está referenciado a un sistema jurídico civil,

que no es el de derecho civil español vigente, sino el de derecho civil vasco. A la hora de buscar la equivalencia en la lengua vasca, es necesario reconstruir el sintagma sobre la base de la utilización de unos términos ya definidos como son *ituna/pacto* y *oinordekoa/sucesor* junto con el verbo *izendatu/nombrar, designar*. Todo ello sirve para construir una paráfrasis a la hora de designar estos pactos sucesorios en euskera, *oinordetza (-) ituna*, paráfrasis que constituye el equivalente del concepto recogido en el sintagma *pacto sucesorio* en lengua castellana.

3.6 Troncalidad

Una vez más, se trata de un término marcado cultural y jurídicamente por los diferentes sistemas jurídicos en juego. El derecho civil español conoció la figura de la *troncalidad*, aunque con un concepto diferente al de la *troncalidad* vigente en el Territorio Histórico de Bizkaia y en vigor dentro del mismo para el derecho civil vasco.

El derecho civil español desconoce esta institución, que, sin embargo, en el derecho civil vasco recoge y define un nodo conceptual y busca su equivalencia a través del préstamo con adaptación gráfica y fonética, adaptación que ha tenido lugar históricamente a través de formas como *trongal, trongalekoa, drongal, drongalekoa* y hoy está fijado y normalizado en la propia LDCV con el término *tronkalitatea*, autorreferenciado lingüística y culturalmente en el sistema civil vasco.

3.7 Ondazilegia

Se trata de un término propio del acervo jurídico y cultural que ha permanecido con esa denominación solo en lengua vasca en los escasos textos escritos de derecho civil vasco, en las escrituras notariales y en el habla popular, todo ello en el Territorio Histórico de Gipuzkoa. Su configuración como *terreno comunal en el que existe arbolado perteneciente al vecino plantador y el propio arbolado en sí, que aprovecha el vecino* fue ya un concepto sobre el que la propia Real Academia de la Lengua Vasca estableció el dictamen correspondiente (Archivo Azkue, 1950) y que, al igual que otros, como *hilburukoa*, ya mencionado, ha sido recogido directamente por la ley, que ve inserto en su texto el término perteneciente al acervo lingüístico vasco en su artículo 98 LDCV: «Se entenderá comprendido en el concepto de *caserío los terrenos ondazilegis*», sin llegar a traducirlo a la lengua castellana por considerarlo, en un proceso que tiene mucha tradición en el ámbito jurídico y administrativo de los territorios de contacto de la lengua vasca y castellana, como un *vasquismo*, es decir, como un término fijado en lengua vasca y que el propio intérprete y mediador lingüístico conoce y que, por lo tanto, no requiere traducción ni equivalencia en su expresión (Isasi, 2015).

3.8 Servidumbre de paso

Dentro de la especificidad que presenta la terminología jurídica en lengua castellana y lengua vasca para el derecho civil español y el derecho civil vasco, el caso de la servidumbre de paso sirve para comparar de forma palmaria aquellos casos en los que la lengua vasca posee un término propio debidamente acuñado como es el de *zor bidea* o *bide-zorra*, que, sin embargo, no ha llegado a incluirse en textos escritos en lengua vasca o en castellano.

De ahí que la búsqueda de la equivalencia en estos supuestos se haga sobre la base de considerar que en ningún caso cabe otra cosa que utilizar el término patrimonializado por la lengua vasca para lograr la equivalencia lingüística y jurídica con el término utilizado en castellano, equivalencia que, sin embargo, desde el punto de vista jurídico no es completa, ya que la regulación de una y otra difieren en una serie de aspectos, que en algún caso pueden tener una trascendencia fundamental en la lengua meta o lengua de llegada de la traducción, considerando como tal a la lengua vasca.

3.9 Pareja de hecho

La irrupción de las nuevas formas de convivencia social ha hecho que un concepto como el de *pareja de hecho* tenga una trascendencia importante a la hora de su regulación en lengua castellana y en lengua vasca por parte del derecho civil vasco. La lengua castellana lo ha formulado a través del sintagma *pareja de hecho* y la equivalencia terminológica se ha buscado por medio de la traducción y la utilización de una paráfrasis que en el caso de la lengua vasca resulta ser *izatezko bikotea*, mediante la utilización del verbo *izan* y del sustantivo *bikotea*.

3.10 Comunicación foral

Al igual que en el caso de la *troncalidad*, también la *comunicación foral* es un concepto conocido y autorreferenciado como régimen económico matrimonial específico en el derecho civil vasco. La búsqueda de la equivalencia terminológica entre ambas lenguas se ha atendido mediante la traducción de la paráfrasis y la utilización de los préstamos romances adaptados gráfica y fonéticamente *foru* y *komunikazioa*, además de buscar la referencialidad del primero de los términos mediante su utilización sin marcas de sufijación o declinativas, construyendo el sintagma en euskera *foru-komunikazioa*.

4 Conclusiones

El anterior recorrido por una serie de términos utilizados en la versión bilingüe de la LDCV pone de relieve una serie de características que tienen una gran trascendencia a la hora de realizar un trabajo de carácter terminológico y, por extensión, traductológico, características que se pueden definir de la siguiente forma:

1. Destaca la utilización de recursos terminológicos que provienen del acervo cultural de la propia lengua y que, además, tienen un uso oral frecuente, si bien es cierto que se ha producido en ellos una cierta resemantización por vía de su tecnicificación jurídica: *oinordekoa*, *jaraunslea*, *senipartea*, *bidezorra*.
2. Concorre con lo anterior una proporción elevada de sintagmas: *oinordetza-itunak*, *izatezko bikoteak*, *foru-komunikazioa*, en relación con las unidades terminológicas más simples.
3. Están presentes los *vasquismos*, como términos jurídicos, que generalmente no son objeto de equivalencia en lengua castellana: *hilburukoa*, *ondazilegia*.
4. La búsqueda de la equivalencia lingüística y jurídica en la mayoría de los casos se hace recurriendo

a préstamos de las lenguas romances, especialmente el castellano, préstamos que en una serie de casos tienen una gran antigüedad y utilización en la lengua vasca, recurso que es utilizado básicamente cuando se trata de términos que designan instituciones jurídicas con una historia dilatada en el tiempo: *testamentua*, *komisarioa*, *tronkalitatea*.

5. A su vez, la búsqueda de la equivalencia lingüística y jurídica en las instituciones de más reciente regulación se produce a través de la traducción entre ambas lenguas y en la búsqueda de equivalencias entre ellas, lo que, teniendo en cuenta el diferente grado de normalización jurídico-lingüística existente en ambas, hace que la lengua vasca en muchos casos tenga que operar con procedimientos neológicos: *bazterketa*, *jaraunsgabetzea*.
6. Todo lo anterior confirma la hipótesis de que la problemática de la traducibilidad entre diferentes ordenamientos jurídicos no es solo un tema de derecho internacional e incluso transnacional, sino que, además, en el caso de los diferentes derechos civiles que han convivido históricamente en su aplicación en el Reino de España, es un problema de derecho interregional y, en definitiva, que también cabe una perspectiva iurilingüística de las relaciones entre estos derechos. ✿

Bibliografía

- Archivo Azkue. Euskaltzaindia - Real Academia de la Lengua Vasca. Código 1950-10.
- CABRÉ CASTELLVÍ, M.ª Teresa (2004). «La terminología en la traducción especializada». En: GONZALO GARCÍA, Consuelo; GARCÍA YEBRA, Valentín. *Manual de documentación y terminología para la traducción especializada*. Madrid: Arco Libros, p. 89-125.
- Código Civil / Kode Zibila. URRUTIA BADIOLA, Andrés (dir.) (2011). 3.ª edición. Bilbao: Universidad de Deusto: Instituto Vasco de Administración Pública.
- DIDIER, Emmanuel (1990). *Langues et langages du droit*. Montréal: Wilson & Lafleur.
- DIDIER, Emmanuel (1991). «La common law en français. Étude juridique et linguistique de la common law en français au Canada». *Revue Internationale de Droit Comparé*, vol. 43, n.º 1 (enero-marzo), p. 7-56.
- ESTOPÀ, Rosa (2010). «La neologia especialitzada, repte constant per al mediador lingüístic». En: COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic, p. 15-39. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)
- GÉMAR, Jean-Claude (2002). «Le plus et le moins-disant culturel du texte juridique. Langue, culture et equivalence». *Meta*, vol. XLVII, n.º 2, p. 163-176.
- GÉMAR, Jean-Claude (2014). «Catching the spirit of the law: from translation to co-drafting». En: GLANERT, Simone (ed.). *Comparative law - Enganging translation*. Londres; Nueva York: Routledge, p. 67-84.
- ISASI, Carmen (2015). «Fuero Nuevo de Bizkaia: un apunte de crítica textual». *Litterae Vasconicae*, n.º 15, p. 213-231. *Ley 5/2015, de 25 de junio, de Derecho Civil Vasco*. BOPV, núm. 124, de 3 de julio de 2015.
- MACÍAS OTÓN, Elena (2015). «Los problemas conceptuales y socioculturales de la traducción jurídica (inglés/francés-español)». *Revista de Llengua i Dret*, n.º 63, p. 49-62.

- MARTÍ I MIRALLES, Joan (1985). *Principis del dret successori aplicats a fórmules d'usdefruit vidual i d'herència vitalícia*. Barcelona: Col·legi de Notaris de Barcelona. [Edición facsímil editada por el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona]
- MARTÍNEZ MOTOS, Raquel (2006). «La traducción de términos del derecho de sucesiones: asimetría cultural y búsqueda de equivalentes». En: CABRÉ, M.ª Teresa; BACH, Carme; MARTÍ, Jaume (eds.). *Terminología y derecho: complejidad de la comunicación multilingüe*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 217-231.
- MATTILA, Heikki E. S. (2013). *Comparative legal linguistics: Language of law, Latin and moderns lingua francas*. 2.ª edición. Surrey, Reino Unido: Ashgate Publishing Limited, p. 137-160.
- POU PUJOLRÀS, Agustí (2012). «La normalització terminològica en l'àmbit jurídic: un estat de la qüestió». *Terminàlia*, n.º 5, p. 50-58.
- ROCA TRÍAS, Encarna (2012). «La postcodificación civil: la unidad de códigos, una política muerta». *Anuario de Historia del Derecho Español*, tomo LXXXII, p. 175-200.
- SIMONNAES, Ingrid (2013). «Legal translation and “traditional” comparative law - Similarities and differences». *Linguística Antverpiensia*, vol. 12, p. 147-160.
- URRUTIA BADIOLA, Andrés (2011). «Terminología y lenguaje legal: primera edición castellano-euskera del Código Civil». En: POTRONY, Lluç; ROMANÍ, Joan Maria (cur.). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia; Societat Catalana d'Estudis Jurídics, p. 163-182. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 3)
- URRUTIA BADIOLA, Andrés (2014). *Diccionario terminológico de derecho civil foral vasco*. Bilbao: Academia Vasca de Derecho.
- VALLET DE GOYTISOLO, Juan Berchmans (1982). *Panorama del derecho de sucesiones*. I. Fundamentos. Madrid: Civitas.
- VÁZQUEZ Y DEL ÁRBOL, Esther (2008). *La traducción (inglés-español) de testamentos británicos y documentos relacionados: De la teoría a la práctica*. Granada: Universidad de Granada. Ilustre Colegio Notarial de Granada.
- VÁZQUEZ Y DEL ÁRBOL, Esther (2014). *Derecho civil comparado aplicado a la traducción jurídico-judicial (Reino Unido y España)*. Madrid: Dykinson.

TERMINÀLIA parla amb...

Magda Puyo Bové, directora general de l'Institut del Teatre

Magda Puyo Bové (Móra la Nova, 1960)

Llicenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació, va estudiar també interpretació, direcció i dansa. Va fundar el col·lectiu Metadones el 1992 i, des d'aleshores, s'ha dedicat a la direcció i a la creació d'espectacles teatrals, amb què ha obtingut diversos premis. Ha estat membre del Consell

Assessor del Teatre Nacional de Catalunya (1998-2001) i directora artística del festival Sitges Teatre Internacional (2001-2004). Des de 1996, és professora de direcció i d'interpretació a l'Institut del Teatre, i des del novembre del 2015 n'és la directora general.

L'Institut del Teatre (IT) té una història ben llarga. Neix el 1913 com a infraestructura de país, per iniciativa de Prat de la Riba, amb el nom d'Escola Catalana d'Art Dramàtic (ECAD), sota la direcció d'Adrià Gual. No ha perdut mai aquesta centralitat en l'activitat formativa dins de l'escena catalana. Com es viu assumir la direcció d'una institució com aquesta? Quins són els objectius que us heu proposat en aquesta nova etapa?

És un repte molt emocionant, especialment en un moment en què cal liderar un canvi important en l'àmbit de la dansa i el teatre d'aquest país. Per causes diverses hem patit una forta frenada respecte a la creació de risc, multidisciplinària i clarament implicada amb el món contemporani.

L'Institut del Teatre té una forta responsabilitat en la millora de les nostres arts escèniques; per això tenim, en aquesta nova etapa, objectius lligats als àmbits següents: la creació

artística com a element d'aprenentatge i eix de la pedagogia dels nostres centres; el desenvolupament de la formació continuada, postgraus, doctorat i innovació (recerca teòrica i pràctica) en l'àmbit de la llengua, la multidisciplinarietat i la tecnologia escèniques (recerques gens desenvolupades per cap universitat ni institució catalanes); el desenvolupament de les arts escèniques aplicades a l'educació, a la salut i a la comunitat; la salvaguarda del nostre patrimoni com a font de riquesa cultural i el compromís en la seva renovació constant; i finalment un treball proactiu per tal d'aconseguir que les nostres arts escèniques siguin conegudes i reconegudes fora de les nostres fronteres.

L'Institut del Teatre ha d'ocupar una posició central a l'ecosistema escènic català, esdevenir la Casa Gran de les nostres arts escèniques: punt de referència, consulta i suport ineludible per a qualsevol que s'estimi el teatre com a professió, vocació o plaer, i ha de ser generador de debat i opinió.

En quines àrees s'estructura l'Institut?

Bàsicament en tres grans àrees: la formativa, la d'activitat creativa i cultural, i la patrimonial.

L'Institut del Teatre s'ocupa de temes que van més enllà de l'àmbit estrictament teatral. Podria englobar-ho tot amb la noció d'arts escèniques? Què s'entén avui per arts escèniques?

Són arts de la representació; l'obra d'art que es produeix és el que anomenem *espectacle*, on hi ha, com a mínim, simultàniament i en directe, un espectador i un intèrpret. Com tota tasca creativa, és una forma de comunicació i de coneixement. Les arts escèniques contemporànies són múltiples i molt transversals: dansa, circ, teatre, òpera, musical, cabaret, màgia, teatre de carrer, titelles i robots, accions performatives, instal·lacions, etc., però, a més, estan cada cop més lligades a altres disciplines com són la psi-

Les arts escèniques contemporànies són múltiples i molt transversals: dansa, circ, teatre, òpera, musical, cabaret, etc., però, a més, estan cada cop més lligades a altres disciplines com són la psicologia, l'antropologia, la sociologia, les arts plàstiques i les arts audiovisuals

cologia, l'antropologia, la sociologia, les arts plàstiques i les arts audiovisuals.

L'oferta formativa cada vegada és més àmplia i més especialitzada alhora (des d'estudis de formació professional, passant pels graus universitaris, fins a màsters, postgraus, doctorat i educació contínua). Quins són els estudis que s'hi imparteixen actualment? Amb quines universitats públiques catalanes manteniu convenis de col·laboració?

Actualment, l'Institut del Teatre imparteix els estudis següents:

- Estudis superiors d'art dramàtic (ESAD), especialitats:
 - Escenografia
 - Interpretació
 - Direcció escènica i dramaturgia
- Estudis superiors de dansa (CSD), especialitats:
 - Coreografia i interpretació
 - Pedagogia de la dansa
- Estudis integrats d'ESO amb grau mitjà de dansa (EESA-CPD), especialitats:
 - Dansa clàssica
 - Dansa contemporània
 - Dansa espanyola

- Estudis professionals (cicle superior) de l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle (ESTAE), especialitats:
 - Maquinària escènica
 - Luminotècnia
 - So
- Postgrau en Teatre i Educació
- Postgrau en Moviment i Educació
- Postgrau en Relat Urbà
- Màster Universitari d'Estudis Teatral (MUET)

Properament impartirem el batxillerat artístic. I està en procés l'aprovació del Màster de Creació Contemporània i el Màster d'Arts Escèniques Aplicades (Salut, Educació i Comunitat).

L'Institut del Teatre té vigents convenis de col·laboració amb diferents universitats catalanes com són:

- Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Col·labora en la docència dels estudis de l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle i, també, en el Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Col·labora en la docència del Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat Pompeu Fabra (UPF). Col·labora en la docència del Màster Universitari d'Estudis Teatral.
- Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya. Col·labora en pràctiques dels alumnes.
- Universitat de Barcelona (UB). Col·labora en pràctiques d'alumnes de diferents facultats: Biblioteconomia, Geografia i Història, Belles Arts, Medicina, Filologia Catalana i Pedagogia.

Quines són les llengües de docència? S'ofereixen cursos de llengües dins del pla d'estudis? S'exigeixen nivells lingüístics per entrar en alguns d'aquests estudis? Hem vist que hi ha mobilitat Erasmus i pràctiques professionals en països diversos. Com es garanteix la competència en llengües dels estudiants que van fora i dels estudiants que vénen aquí?

La llengua de docència és el català, encara que en algunes assignatures el professorat parla en castellà i en anglès. Evidentment, els estudiants d'Interpretació treballen la fonètica i la locució catalanes

La llengua de docència és el català, encara que en algunes assignatures el professorat parla en castellà i en anglès. Dins del pla d'estudis no s'ofereixen llengües. Evidentment, els estudiants d'Interpretació treballen la fonètica i la locució catalanes.

Per fer una mobilitat Erasmus, els estudiants de l'IT, a més dels requisits acadèmics, tenen un requisit de llengua: abans de fer la mobilitat han d'acreditar un B1 de francès, anglès o alemany segons el Marc Comú de Referència Europeu. Aquesta informació apareix a la guia de l'estudiant Erasmus que hi ha penjada al web de l'IT i també es dona a les sessions informatives sobre Erasmus que es fan cada any. Així mateix, s'informa que, en el cas d'haver de fer selecció, el nivell de llengua comptabilitza un 30 %. Si en el moment de fer la inscripció Erasmus l'estudiant no pot acreditar cap nivell de llengua estrangera, fa una prova de nivell (tenim un acord amb l'Escola Oficial d'Idiomes de les Drassanes i vénen a fer la prova de nivell a l'IT). Per tal de potenciar el coneixement de llengües, aquells estudiants que volen marxar d'Erasmus poden fer un curs de llengua abans de marxar. Un cop fet el curs, amb la certificació prèvia d'haver-lo superat, se li paga el 50 % de l'import (amb diners del programa).

Pel que fa als estudiants estrangers que fan una estada a l'IT, han

© MAE - Dani Gutiérrez

Hi ha molta feina per fer en aquest sentit, ja que s'ha treballat molt poc, fins ara, tant en l'àmbit de la llengua escènica com de la terminologia especialitzada

d'acreditar un B1 de castellà. Aquesta informació consta en tots els convenis Erasmus signats amb les institucions sòcies així com en el web de l'IT. Si en el moment d'incorporar-se l'estudiant no pogués acreditar-lo, abans de finalitzar el període d'estudis ha de lliurar un document que certifiqui que ha fet un curs de llengua castellana equivalent al B1.

Respecte a les pràctiques dels alumnes de l'Escola de Tècnics (ESTAE) a l'estranger, els alumnes que cursen aquests estudis fan un període de pràctiques d'empresa que inclou un període d'estada en un teatre de l'estranger. En termes de coneixement d'una llengua estrangera —ja sigui la del país de destí o l'anglès—, el grau d'exigència no és el mateix que si l'estudiant ha d'anar a cursar matèries en una universitat estrangera, com és el cas dels Erasmus en el grau. El tipus d'activitat pràctica que realitza l'estudiant a l'escenari ens ho permet. L'objectiu a curt termini de cara a l'estada a l'estranger és afavorir la integració en l'equip d'escenari. Per això l'ESTAE realitza dues accions clau: a) Abans de marxar, els estudiants efectuen un breu perío-

de de formació lingüística centrada en l'argot professional de l'escenotècnica (lèxic i expressions bàsiques de les operacions a l'escenari), que es fa en dos idiomes, anglès i francès. b) Les variables que ens ajuden a recomanar un destí o un altre a l'estudiant són en primer lloc les directament vinculades a l'especialitat tècnica, però tenim en compte també la competència de l'estudiant pel que fa a la llengua estrangera. En aquests casos, països com Portugal o Itàlia ajuden a pal·liar el problema.

L'experiència ens indica que —llevat d'alguns casos concrets— la barreira de l'idioma no acaba sent un problema greu, ans al contrari, l'estada a l'estranger es converteix en un element fortament motivador que esperoneja l'estudiant a millorar la seva competència lingüística.

Què va suposar el procés de catalanització de l'Institut, en l'època de refundació (1970-1988), sota la direcció d'Hermann Bonnín? Publicacions? Projectes? Activitats?

Guillem Díaz-Plaja es va convertir a partir de 1939 en el director del que havia estat l'Escola Catalana

d'Art Dramàtic, que, reconvertida en Institut del Teatre, va ser recuperada per la Diputació Provincial de Barcelona després de la seva vinculació a la Generalitat republicana. S'ha de reconèixer que Díaz-Plaja, fent equilibris per satisfer les imposicions feixistes, va aconseguir que l'antiga escola creada per Adrià Gual es convertís en una autèntica Escola Superior d'Art Dramàtic. Amb tot, Díaz va anar perdent pistonada pel que fa a la dinàmica cultural i artística catalana (i també espanyola), que va emprendre una profunda renovació sobretot cap a finals dels cinquanta. A partir de 1970, la direcció de Bonnín recull la nova inquietud i la nova sensibilitat: d'una banda, voluntat de catalanització; de l'altra, impuls de modernització i de renovació pedagògica. L'activitat de Bonnín va comportar la incorporació de professorat nou, més atent a les noves tendències; va promoure contactes internacionals (i contractació de professorat de fora); va parar atenció a les noves tecnologies; va impulsar una renovació profunda dels plans d'estudis; va condicionar dignament els espais de treball; va promoure l'obertura de sales i va renovar l'estructura interna de la casa. L'Institut actual no es pot entendre sense la «reforma Bonnín». Tota la tasca de col·leccions de l'IT —estudis teòrics, textos de referència (clàssics i contemporanis) en llengua catalana, assaigs, materials pedagògics de referència, etc.—, per exemple, són impulsats inicialment per l'equip Bonnín.

En el procés de normalització de la terminologia del teatre i la dansa en llengua catalana, hi ha cap director o professor que hagi estat determinant en aquest tema?

Professors com Jordi Coca, Xavier Fàbregas, Hermann Bonnín, Jaume Melendres, Joan Casas, Guillem-Jordi Graells, tots ells professors en la nova etapa que va iniciar Hermann Bonnín, van fer una gran feina de normalització terminològica en l'àmbit del teatre. Joan Magrinyà i la seva alumna Guillermina Coll van fixar part de la terminologia de la dansa clàssica; i Anna Maleras i Cesc Gelabert, Ramon Oller i Montse Colomé, entre d'altres, han contribuït a definir la terminologia de la dansa contemporània.

Podem dir que les arts escèniques tenen una terminologia específica? Són molt diferents les terminologies del teatre, de la dansa i dels aspectes tècnics relacionats amb l'espai?

Sí, és clar que en tenen. Moltes de les terminologies provenen de la tradició francesa, per exemple en el cas de la dansa clàssica, o angle-

No hi ha gairebé diccionaris ni recursos similars en català de les diferents arts escèniques, és un repte pendent

sa en el cas de la dansa contemporània. En l'àmbit del teatre, tant en la interpretació com en la direcció o l'escenografia, hi ha més vocabulari de tradició pròpia i també molta terminologia traduïda del rus, del francès i del castellà, tot i que amb les noves tecnologies apareix molta terminologia anglosaxona. Creiem que hi ha molta feina per fer en aquest sentit, ja que s'ha treballat molt poc, fins ara, tant en l'àmbit de la llengua escènica (on és essencial el desenvolupament de la llengua oral contemporània) com de la terminologia especialitzada.

Per a la docència actual de l'Institut, els materials docents en quines llengües estan disponibles? El professorat del centre ha identificat algun cop necessitats terminològiques en català o en altres llengües

de docència? En quins àmbits? Hi ha diccionaris o altres recursos que cobreixen tots els temes de docència, com passa en altres estudis universitaris?

Els materials docents es troben en diferents idiomes, amb predomini del català i castellà. A les bibliografies recomanades de les assignatures es pot veure que els professors recomanen llibres i articles també en francès i anglès. Respecte a les necessitats terminològiques, fa anys (final dels noranta) es va impulsar des del MAE la redacció d'un tesaurus en català en què van col·laborar diferents professors; finalment el tesaurus no es va editar i ha quedat una mica en l'oblit. No hi ha gairebé diccionaris ni recursos similars en català de les diferents arts escèniques, és un repte pendent.

L'Institut del Teatre també és un centre de recerca? En quines línies es treballa? Són els professors del centre els qui fan d'investigadors o són investigadors associats d'altres universitats o centres?

A l'IT no només formem artistes en el seu ofici, sinó que els impulem en una via de reflexió i de recerca

constant sobre la seva matèria i el seu camp de treball. Hem de pensar que la recerca no és únicament una especulació teòrica, un treball historiogràfic, un material d'indexació acadèmica (en el sentit més col·loquial del terme)... Sense menystenir aquesta mena d'investigació sobre les arts escèniques (que promovem a través de màsters, postgraus i projectes de recerca diversos), valorem molt també el treball de la «pràctica com a recerca». És a dir, que ens obliguem a entendre els processos de creació com a processos de recerca, d'aprenentatge i de revelació.

Hi ha cap projecte terminològic en marxa?

No hi ha cap projecte terminològic en marxa. Estem estudiant diverses possibilitats, però cal reflexionar sobre què i com, i quins recursos s'hi podrien destinar. Us posem un exemple, del lèxic de l'escenotècnia i l'espai escènic. Moltes paraules provenen del teatre clàssic, però el gruix de la tramoia escènica es desenvolupa durant el Renaixement i Barroc, amb la introducció de l'escenari actualment dit *a la italiana* i tota la seva maquinària escènica. El vocabulari, a voltes heretat dels oficis de la marineria, ha perdurat fins avui, encara que amb força localismes i variants. Les accions que caldria fer en aquest sentit són, entre d'altres: fixar el vocabulari i les expressions, corregir alguns castellanismes no desitjables, documentar els localismes i variants, i resoldre el buit terminològic.

Com a conseqüència de la incorporació de noves tecnologies i procediments, en els darrers decennis, els teatres han incorporat tecnologies que fins al moment els eren alienes: motors, sistemes hidràulics, equips electrònics per al control de la il·luminació, el so i la maquinària escènica, xarxes informàtiques, sistemes audiovisuals... Els tècnics de l'escenari han anat incorporant

al treball aquests equips i amb ells tot un nou argot professional farcit de neologismes i barbarismes de tota mena (la majoria anglicismes) que, fins i tot, han donat lloc a verbs o expressions autòctones noves a partir de l'adaptació d'una paraula anglesa (per exemple, conjuguem el verb *patxegar*, que té l'origen en l'acció de connectar el *patch panel*).

Dels escassos treballs que s'han fet en relació amb el lèxic de l'escenotècnia, volem mencionar el *Diccionari d'escenografia i escenotècnia* (tesi doctoral de Jordi Salvador Gràcia, titulat de l'Institut del Teatre, especialitat Escenografia) pel que fa al català; i el projecte *Digital Theatre Words* de l'OISTAT (International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians) pel que fa a les equivalències entre paraules i expressions en català i altres llengües.

Les accions que caldria fer són, entre d'altres: fixar el vocabulari i les expressions, corregir alguns castellanismes no desitjables, documentar els localismes i variants, i resoldre el buit terminològic

Els serveis d'arxiu i documentació es concentren en el MAE (Museu de les Arts Escèniques)? Quan es va crear el MAE i per què? Quins són els objectius? Tots els fons de l'Institut del Teatre estan digitalitzats? Són accessibles per a tothom?

Els orígens del MAE els trobem en el Museu del Teatre, la Dansa i la Música, que Marc Jesús Bertran va proposar crear a l'Ajuntament de

Barcelona el 1913. Deu anys més tard, el Museu s'integrà a l'Escola d'Art Dramàtic, que fou l'origen de l'Institut del Teatre. Amb els anys, el museu es convertí en una biblioteca museu i el model actual —biblioteca/arxiu/museu— és de mitjan dels setanta. Els objectius principals del MAE són preservar la memòria de les arts escèniques de Catalunya recollint tota la documentació associada (textos, programes de mà, esbossos escenogràfics, figurins, vestits...); donar suport a la docència que s'imparteix als diferents centres docents de l'Institut del Teatre i a la recerca; difondre i preservar els fons bibliogràfics, museístics i d'arxiu; i donar resposta a les demandes d'informació sobre les arts escèniques catalanes.

Biblioescènic, Escena Digital i l'Hemeroteca Digital són els recursos d'informació principals del MAE. Biblioescènic és el catàleg bibliogràfic i audiovisual de les tres biblioteques que tenim i supera els 125.000 registres. Escena Digital és el dipòsit digital dels fons d'arxiu i museu, i conté ja les imatges d'una part important dels fons. Finalment, l'Hemeroteca, amb més de 40.000 notícies de premsa, és, sens dubte, l'hemeroteca més important especialitzada en arts escèniques catalanes.

Pel que fa a la digitalització, el MAE és capdavanter, els seus fons museístics estan gairebé digitalitzats. I respecte als fons d'arxiu: la col·lecció de cartells també està gairebé digitalitzada i s'està treballant diàriament en l'arxiu fotogràfic i de programes de mà.

[Vegeu l'article «El MAE – Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques» d'Anna Valls i Pasola, en aquest mateix número de TERMINÀLIA, p. 53-54.]

CONSELL DE REDACCIÓ

Arts escèniques i terminologia

El Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes (PRAEC)

CARLES BATLLE
Institut del Teatre

Font: IME

El PRAEC és una iniciativa de l'Institut del Teatre (IT), que es va presentar arran dels preparatius per a la commemoració del centenari de la fundació de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, el 1913 (origen de l'entitat). Amb aquest projecte, Jordi Coca (comissari del centenari) pretenia reprendre la col·laboració, sovint estroncada, amb departaments i especialistes universitaris pel que fa a la recerca en l'àmbit de les arts escèniques catalanes.

Així, als anys vuitanta del segle passat, s'havia treballat primer amb la idea de confegir una enciclopèdia de l'espectacle (una proposta de l'aleshores director, Josep Montanyès) i després, durant l'etapa de direcció de l'IT del mateix Coca, amb un projecte ja més elaborat de confecció d'una història de l'espectacle català que va arribar a tenir els índexs detallats de cinc volums el 1990. Hi havien de col·laborar els principals especialistes del món universitari català. Aquests dos projectes van decaure posteriorment per diverses raons que no vénen al cas.

La represa d'aquestes iniciatives, tal com hem dit, va ser possible gràcies al conjunt d'activitats dissenyades per a la commemoració centenària de l'Institut. En els dos anys de preparatius, es va procurar establir una base sòlida, a partir del lideratge i la inversió inicial de l'IT, i es va cercar una implicació formal de les institucions universitàries i acadèmiques que anés més enllà de la voluntat i compromís personal dels especialistes convocats a participar en el projecte.

La crida a aquests especialistes es va fer a l'abril del 2011. De les primeres reunions en va sorgir el propòsit de treballar en una història i una enciclopèdia. Es cons-

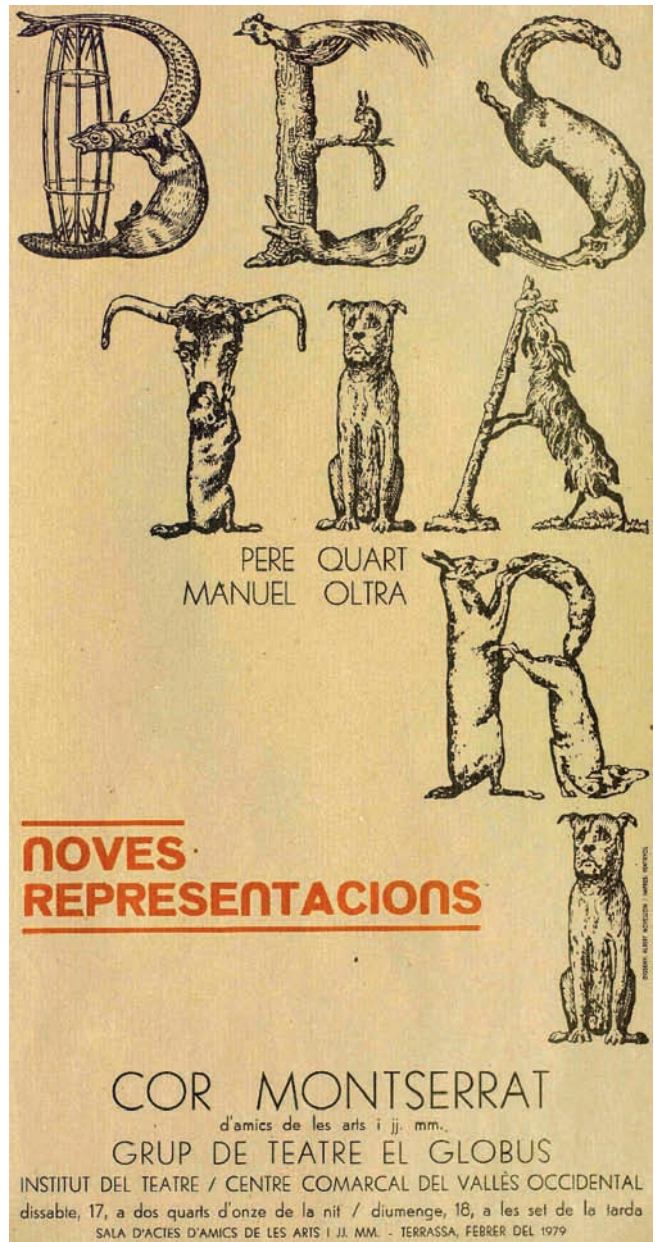
tituï una comissió científica integrada pels representants de cada universitat i una comissió executiva que, en els mesos següents, elaborà més detalladament els diversos projectes, incloent-hi un portal web. La coordinació de tot plegat va recaure en la persona de Guillem-Jordi Graells (IT).

La implicació de les universitats en el projecte es va vehicular a través de la Xarxa Vives d'Universitats (que reuneix totes les de parla catalana). Després d'una ràpida tramitació, el 13 de juliol del 2012 es va dur a terme, a Vic, l'acte de signatura del conveni marc de col·laboració per al PRAEC entre el president de la Diputació de Barcelona i de l'Institut del Teatre, senyor Salvador Esteve, i el de l'Institut Joan Lluís Vives, senyor Jordi Montaña. D'aquesta manera, es concretava la vinculació de cadascuna de les institucions participants (de moment, sense aportació econòmica específica i en espera d'una millora substancial pel que fa al finançament dels centres) i se'n designaven els representants.

En els mesos següents es produïren els primers encàrrecs de feina als col·laboradors i, en paral·lel, els contactes amb l'Institut d'Estudis Catalans per tal que concedís el seu alt patronatge simbòlic al projecte. També en aquest cas la resposta fou molt positiva, de manera que s'arribà a l'acord de fer la presentació pública del PRAEC durant l'abril del 2013 a la seu de l'IEC. Totes les parts van assumir públicament el compromís de treballar solidàriament i coordinada en els continguts del PRAEC.

Actualment, les institucions que participen en el PRAEC són les següents: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona, Xarxa Vives d'Universitats (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat Oberta de Catalunya, Universitat Rovira i Virgili, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat de València, Universitat Jaume I, Universitat d'Alacant, Universitat de les Illes Balears, Universitat de Perpinyà Via Domícia, Universitat de Vic) i Institut d'Estudis Catalans. Tal com es pot veure, en la Comissió Científica del PRAEC hi ha representants de catorze de les vint-i-una universitats que formen part de la Xarxa Vives, a més dels membres de l'IT.

Pel que fa al projecte de l'Enciclopèdia de les Arts Escèniques (EAEC), en una primera versió molt senzilla el portal és accessible a l'adreça <http://praec.cdmae.cat>. Aquest suport, encara embrionari, s'anirà enriquint i desenvolupant a mesura que avancin els treballs. Gràcies a aquesta eina, els col·laboradors accedeixen a l'àmbit de l'enciclopèdia i poden veure el progrés que experimenta el (seu) treball (és a dir, accedeixen a l'aplicació on cal elaborar les fitxes de les diverses entrades). El portal també permet accedir a l'àmbit del projecte de la Història de les Arts Escèniques Catalanes

(HAEC): de moment, s'hi inclouen els índexs provisionals dels diversos volums. L'aplicació inclou també la base de dades d'investigadors (que al portal apareix simplificada). En l'actualitat hi figuren més d'una seixantena d'investigadors. Hi ha diverses pestanyes del portal que permeten accedir a recursos i enllaços del MAE (Museu de les Arts Escèniques de l'IT). Finalment, també hi ha un apartat d'agenda i un altre de notícies a disposició de les universitats col·laboradores per incloure-hi les activitats relacionades amb les tasques de recerca i les aportacions al PRAEC.

De moment, tot és en un estadi molt primerenc. El portal, concebut des d'un principi com una plataforma desenvolupada en xarxa, tindrà diverses fases d'implantació i vol recollir l'estat de la recerca en les arts escèniques a partir de la forma tradicional d'en-

trades monogràfiques (amb els recursos i possibilitats que permet l'opció en línia). Pel que fa als continguts, el seu àmbit és el mateix que defineix el PRAEC: tota l'activitat escènica, en tots els seus gèneres i manifestacions, a tot el domini cultural català, de totes les èpoques i amb independència del vehicle lingüístic utilitzat, quan aquest ha existit o existeix.

Tot plegat s'ha d'articular amb entrades de diversa extensió i detall, elaborades pels col·laboradors amb un programa específic adaptat a partir d'una aplicació utilitzada anteriorment per la Xarxa Vives i que ha estat cedida en el seu ús i adaptada a les necessitats específiques de l'enciclopèdia. Els col·laboradors treballen directament damunt de les plantilles que s'han dissenyat per a cadascuna de les tipologies de fitxes: biogràfiques, títols (obres de text o musicals, espectacles), personatges, territoris, locals, col·lectius (empreses, companyies, productores), esdeveniments (festivals, cicles, temporades, premis), institucions, publicacions (editorials, col·leccions, revistes), manifestacions parateatral, conceptes articuladors i temes de la contemporaneïtat i terminologia.

L'extensió de cadascuna de les entrades s'estableix prèviament comptant caràcters amb espais —element a partir del qual es calcula la retribució a l'autoria—; l'encàrrec a cada persona col·laboradora es fa per un determinat volum de treball expressat en caràcters, a partir del qual es concreta la llista d'entrades que comprèn. Hi ha diverses fases de validació de les aportacions abans que les entrades, sempre signades i avalades per una autoria concreta, siguin consultables. La intenció es poder oferir en un primer estadi —al moment de la seva presentació, prevista per al 2017— un nucli inicial aproximadament d'un miler d'entrades fonamentals en tots els àmbits territorials i gèneres escènics.

En fases successives aquest primer nucli s'anirà ampliant fins a cobrir de la manera més exhaustiva la realitat escènica històrica i contemporània en totes les seves manifestacions i territoris. L'Enciclopèdia és un projecte obert, en contínua construcció, i, per tant, sense data d'acabament. S'està estudiant una col·laboració regular pactada amb els responsables de la Viquipèdia catalana, per la qual aquesta es beneficiaria dels continguts elaborats per l'enciclopèdia del PRAEC a canvi de destacar-ne la procedència i autoria i assegurar la remissió immediata i preferent a la font original, de manera que contribueixi a la seva disseminació i posicionament en xarxa. A hores d'ara, l'Enciclopèdia ja té més de 700 entrades lliurades pels col·laboradors.

Pel que fa a la Història (HAEC), en el projecte plantejat i indexat fa vint anys ja s'apostava per un enfocament metodològic que emfasitzés la creació escènica per sobre de l'habitual narració articulada a partir del

text i la literatura. En la represa actual del plantejament, aquesta premissa serà encara més absoluta per tal de partir de la producció escènica en totes les seves manifestacions i en tots els territoris, des de l'àmbit de la creació i la freqüentació o consum per part del públic. El text i l'autoria, doncs, passen a ser considerats un factor essencial però plenament equivalent a l'escenificació i a la interpretació. Tot plegat, atenent tots els gèneres i manifestacions de les arts escèniques, amb la voluntat de fer un esforç d'exploració en aquells sectors menys estudiats fins ara i en els quals caldrà estimular recerques fonamentals i assaigs interpretatius.

Concebuda, encara, amb la perspectiva d'una edició convencional en paper, acompanyada de la corresponent versió digital, la segmentació temporal s'ha mantingut en cinc grans blocs o volums, tot revisant, però, la concreció temporal que abraçarà cadascun. Diversos especialistes figuren com a coordinadors de cada volum i, a partir de la seva aportació inicial d'un índex hipòtesi de treball, fan tot seguit la proposta d'encàrrecs de capítols concrets als diversos col·laboradors i vetllen per la coherència, continuïtat i compleció de tots els aspectes i apartats.

Els blocs o volums en aquest primer disseny, subjecte a revisió a mesura que avanci el projecte i es concretin els encàrrecs, és el següent, amb els seus responsables primers:

I. Dels orígens a l'escena tardomedieval
Coordinació: Francesc Massip i Lenke Kovács

II. Del naixement del teatre modern als inicis del romanticisme
Coordinació: Albert Rossich i Biel Sansano

III. El segle XIX
Coordinació: Joan Mas i Vives, Biel Sansano i Ramon Bacardit

IV. El segle XX. 1890-1960
Coordinació: Francesc Foguet, Enric Gallén i Miquel M. Gibert

V. Dels anys seixanta a l'actualitat
Coordinació: Ramon Rosselló, Núria Santamaria i Jordi Lladó

El conjunt anirà precedit d'una introducció general en què s'exposarà la metodologia adoptada, els models incorporats, la justificació de la periodització i tots aquells aspectes conceptuals que seran treballats i posats en comú en el procés d'elaboració per part dels diversos equips i amb la participació dels membres de la Comissió Científica. ✿

Arts escèniques i terminologia

Per un lèxic de les arts escèniques

GUILLEM-JORDI GRAELLS
Dramaturg

Si en una hipotètica reedició volguéssim que el català figurés en el multilingüe *Theatre words*, un vocabulari en nou llengües,¹ auspiciat per la Nordic Theatre Union (NTU) i l'Organisation Internationale des Scénographes Techniciens et Architectes de Théâtre (OISTAT), ens trobaríem amb un greu problema: la inexistència —fins allà on jo sé— de cap equivalent, és a dir un recull lèxic sistemàtic de la terminologia utilitzada a les arts escèniques que hi fes costat.

A banda el divulgatiu *Paraules de teatre*,² de Maria Espluga, filla del dissenyador gràfic teatral Cesc Espluga, destinat al públic infantil i que conté un glossari, a més dels textos que expliquen —amb l'ajut de les il·lustracions— el context d'utilització dels termes, només conec altres glossaris, sempre restringits i/o especialitzats, en altres publicacions, a banda la dispersió d'aquesta terminologia en les obres lèxiques generals. Però les llacunes, les mancances en l'adaptació del lèxic escènic i, sobretot, la seva sistematització són prou evidents i lamentables.

Permeteu una petita anècdota que il·lustra les situacions grotesques que se'n poden derivar. Fa una trentena d'anys una correctora em va substituir, en una traducció, la paraula *pirueta* —aleshores no inclosa en el diccionari normatiu de l'IEC— per *cabriola*, que sí que hi era. Vam tenir una llarga discussió per fer-li entendre que, en el món de la dansa, la *pirueta* i la *cabriola* són dues coses totalment distintes, i que ambdós eren termes adaptats del francès, o sigui la llengua que havia

establert la terminologia de la dansa clàssica o acadèmica, fins al punt que és utilitzada mundialment, més o menys adaptada a les llengües respectives o directament en l'original. Va caldre recórrer a una autoritat superior perquè, a contracor i remugant, la correctora admetés la *pirueta*, un terme que actualment ja figura en el DIEC, tot i que només en l'accepció referida a la dansa i no en el sentit figurat, que s'utilitza moltíssim més per part dels parlants.

Tornant a les llacunes bibliogràfiques, el català no disposa ni d'un simple *Abecedario del teatro*, com el que Rafael Portillo i Jesús Casado van publicar en castellà,³ mesos després d'haver sorprès amb un complet *Diccionario inglés-español, español-inglés de terminología teatral*,⁴ que ha estat insubstituïble fins a l'encara més exhaustiu de José Luis Ferrera Esteban, *Dictionary of the Performing Arts / Diccionario de las Artes Escénicas*⁵ que té la limitació d'haver-lo editat l'autor, amb les restriccions de distribució corresponents. No compto el celebèrrim *Diccionario del teatro*,⁶ de Patrice Pavis, traduït a moltíssimes llengües, pel seu caràcter restrictiu i perquè és més un assaig que no pròpiament un recull lèxic. Però el castellà encara no disposa —ni, per descomptat, el català— d'un instrument exhaustiu com el de Frank Ledlie Moore i Mary Varchaver, *Dictionary of the Performing Arts*,⁷ de més de mig miler de pàgines. I no continuo, ni tampoc entro en els recursos en xarxa, perquè del que es tractaria és de disposar d'una eina que sistematitzi de manera exhaustiva la terminologia pròpia de les arts escèniques.

En aquest sentit, el PRAEC⁸ (Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes), liderat per l'Institut del Teatre i en el qual participen catorze universitats del domini lingüístic, a través de la Xarxa Vives, i l'Institut d'Estudis Catalans, hauria de comportar la fixació definitiva d'aquest lèxic, incorporant els termes en l'EAEC, l'Enciclopèdia de les Arts Escèniques Catalanes, de la qual està previst posar a l'accés públic en xarxa un primer nucli d'articles l'any vinent.

Per a això, caldria un esforç conjunt de les esmentades universitats, a través dels seus departaments de llengua, atès que actualment els membres del PRAEC

són investigadors i docents en teatre i arts escèniques, en departaments de literatura, art, història, humanitats, etc., segons cada cas. Amb el suport del TERMCAT, de la Secció Filològica de l'IEC i de totes aquelles instàncies que calgui per garantir-ne la correcció i solidesa, proposant adaptacions o neologismes però respectant els termes que utilitzen —en alguns casos des de fa segles— els professionals del món escènic. No en trauríem res de voler catalanitzar una terminologia gairebé sempre arribada a través del castellà, perquè resultarà difícil, o bé obra del pas de les generacions; que es marginin els *foso*, *fòro* o *fòrillo* —per no moure'm de la terminologia de l'escenari— quan ara no en tenim cap equivalent, ni tan sols *estrafolari*, en el DIEC; o encara pitjor: *proposa fòrum*, de ressonàncies molt clàssiques però difícil d'assumir, i en el mot *fossa* no hi ha cap referència a la d'orquestra.

No pretenc avançar-me a cap directriu o solució, només advertir que hi ha una terminologia viva, gairebé sempre procedent del francès o l'italià, que ens ha arribat adaptada a través del castellà i que només en alguns casos hem readaptat al català: per exemple, una hipotètica *bambolina* italiana —ara no utilitzen aquest terme, sinó *cieletto* o *mantovana*—, va donar lloc a la *bambalina* castellana i d'aquesta readaptada, o potser directament de l'italià, la *bambolina* catalana. I aquesta fixació, gairebé sempre a partir del castellà, és difícil de substituir. Per no parlar del problema més ampli que suposa la irrupció imparable de terminologia anglosaxona derivada de les noves tecnologies, i de les no tan noves.

En català em temo que no hem generat cap terminologia pròpia que hagi traspassat a altres llengües. Potser només, i per acabar, l'anecdòtica *cúpula Fortuny*, anomenada així en honor del seu creador, l'escenògraf Marià Fortuny i de Madrazo, fill del famós pintor, que tingué una notable difusió a principis del segle xx. Ja que no podem oferir res, o molt poc, en aquest sentit al món, almenys aclarim-nos entre nosaltres amb una terminologia correcta, exhaustiva i tan natural com sigui possible. ✿

Notes

1. Editat per Entré, Jönköping (Suècia), 1989. Les llengües són: anglès, francès, espanyol, italià, alemany, suec, hongarès, txec i rus.
2. Barcanova, Barcelona, 2012.
3. Centro de Documentación Teatral, Madrid, 1988.
4. Editorial Fundamentos, Madrid, 1986.
5. Edició de l'autor, Guadalajara, 2012.
6. Traducció espanyola a Ediciones Paidós, 1980, amb nombroses reedicions.
7. Contemporary Books, Chicago, 1999.
8. Vegeu l'article «El Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes (PRAEC)» de Carles Batlle, en aquest mateix número de TERMINÀLIA, p. 42-44.

Recursos terminològics sobre les arts escèniques*

Circ

- GRAELL GABRIEL, Joan Ramon (2006). *Proto-diccionari català de circ* [en línia]. [S. I.]: Blogger. <<http://dicde-circ.blogspot.com/>> [Consulta: 13 gener 2016].
- TERMCAT. CENTRE DE TERMINOLOGIA (2015). *Diccionari de circ* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/165/> [Consulta: 13 gener 2016].

Dansa

- CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. SERVEI DE CATALÀ DE RUBÍ (1990). *La dansa* [material gràfic]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística. [1 cartell]
- CORT, Aleix (1999). *Diccionari del ball*. Barcelona: Edicions 62 (El Cangur. Diccionaris; 278)
- ESCOLA DE BALL DE SALÓ ROGER'S; TERMCAT. CENTRE DE TERMINOLOGIA (1998). *Ballem?: Possibles direccions de ball* [material gràfic]. Cerdanyola del Vallès: Consorci per a la Normalització Lingüística del Vallès Occidental 3. SLC Cerdanyola del Vallès. [1 cartell]
- PUJOL, Francesc; AMADES, Joan (1936). *Diccionari de la dansa, dels entremesos, dels instruments de música i sonadors*. Vol. 1: Dansa. Barcelona: Fundació Rabell. (Cançoner Popular de Catalunya; 1)

Il·lusionisme

- HOMAR TOBOSO, Ferran (2013). *Primer diccionari d'il·lusionisme = Primer diccionario de ilusionismo*. Barcelona: Marrè.

Òpera

- GORGORI, Marcel; ALIER, Roger (2003). *Paraula d'òpera: Els termes imprescindibles per a gaudir de l'òpera: [Segones converses]*. Barcelona: Pòrtic, 2003. (Panorama; 29)

Teatre

- AJUNTAMENT DE CAPDEPERA. SERVEI D'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC (2000). *El teatre, un món: Cartell vocabulari* [material gràfic]. Capdepera: Ajuntament de Capdepera. [1 cartell]
- CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. OFICINA DE CATALÀ DE RIPOLLET; SERVEI LOCAL DE CATALÀ DE BARBERÀ DEL VALLÈS (1998). *El món del teatre* [material gràfic]. Ripollet: Ajuntament de Ripollet. Patronat Municipal de Cultura i Joventut; Barberà del Vallès: Ajuntament de Barberà del Vallès. [1 cartell]
- El lèxic del teatre* [material gràfic] ([2005?]). Alcoi [etc.]: Oficines de Promoció del Valencià d'Alcoi, Almassora, Benicarló, Betxí, Cocentaina, Dénia, Finestrat, Manises, Meliana, Mislata, Onda, Picanya, Vinaròs i Diputació de València. 1 tríptic. També disponible en línia a: <http://www.alcoi.org/export/sites/default/es/areas/gabinet/campanyes/campanyes_anuals/2008_Lexic_Teatre.pdf> [Consulta: 16 juny 2016]

- ESPLUGA, Maria (2012). *Paraules de teatre*. Barcelona: Barcanova.
- FEDERACIÓ DE GRUPS AMATEURS DE TEATRE A CATALUNYA (1992). *L'escenari teatral* [material gràfic]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. [1 cartell]
- MAS I VIVES, Joan (2003-2006). *Diccionari del teatre a les Illes Balears*. Palma: Lleonard Muntaner; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2 v.
- MELENDRES, Jaume (2000). *La direcció dels actors: Diccionari mínim*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Institut del Teatre, 2000. (Escrits Teòrics; 9)
- SALVADOR GRÀCIA, Jordi (2013). *Diccionari d'escenografia i escenotècnia* [en línia]. Tesi doctoral. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. <<http://www.tesisenred.net/handle/10803/290994>> [Consulta: 13 gener 2016].
- SARRAZAC, Jean-Pierre (dir.) (2009). *Lèxic del drama modern i contemporani*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Institut del Teatre. (Escrits Teòrics; 13)

Tècniques de l'espectacle

- CAMPOS FRECHINA, David (1985). *Imatge i so: Vocabulari*. València: Generalitat Valenciana. Gabinet d'Ús i Ensenyament del Valencià.
- MARQUET i FERIGLE, Lluís (1979). *Vocabulari de luminotècnia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Arxius de la Secció de Ciències; 58) També disponible en línia a: <<http://cit.iec.cat/VOCLUM/default.asp?opcio=0>> [Consulta: 20 abril 2016].
- REID, Francis (1999). *Il·luminar l'escena: Experiències d'un dissenyador d'il·luminació*. Barcelona: Institut del Teatre. (Materials Pedagògics. Disseny i Tecnologia de l'Espectacle; 1)
- UNIVERSITAT POMPEU FABRA. GRUP DE RECERCA EN TECNOLOGIA MUSICAL (2014). *Diccionari de les tecnologies del so i de la música* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/161/> [Consulta: 20 abril 2016].

* Bibliografia recopilada per Mariona Torra, documentalista del TERMCAT, Centre de Terminologia.

ROLDÁN VENDRELL, Mercedes (ed.) (2014)
Terminología y comunicación científica y social
Granada: Comares.
ISBN: 978-84-9045-212-7

Aquest volum recull les principals aportacions presentades a la trobada internacional sobre terminologia i comunicació científica i social organitzada a Baeza per Mercedes Roldán. L'objectiu que es pretenia aconseguir en aquella trobada era, segons es diu en el prefaci, «reunir a investigadores que habían desarrollado o estaban desarrollando trabajos [...] en los que la investigación lingüística está aplicada a la comunicación social y a la transferencia de conocimiento especializado, mediante la elaboración de herramientas para la promoción de productos». És a dir, es pretenia mostrar una panoràmica de la recerca terminològica orientada a generar productes terminogràfics per a usuaris especialistes i no especialistes.

La terminologia com a eina per a la comunicació eficaç de continguts especialitzats i la seva divulgació són el centre d'interès dels projectes que es presenten en els nou capítols que configuren el volum. La pregunta que hi ha al darrere podria ser: com investigar i presentar els resultats de la recerca terminològica en àrees de coneixement científiques i tècniques? Així doncs, es tracta la funció comunicativa de la terminologia en dos plans. D'una banda, la comunicació de continguts especialitzats en cadascun dels sectors d'activitat representats en les contribucions que la componen (oleic, mèdic, publicitari, ecològic, industrial, ceràmic, alimentari, vitivinícola o de la pell). D'altra banda, la comunicació de resultats de recerca sobre terminografia, a partir de les recerques aplicades més recents. Podem acostar-nos al contingut per qualsevol d'aquestes dues vies.

Com a marc d'aquesta panoràmica hi figura un pròleg de Maria Teresa Cabré sobre la dinamicitat de la terminologia, una disciplina que ha ampliat el seu objecte d'estudi i ha adoptat noves perspectives, més enllà de les purament prescriptives. Han contribuït a aquesta evolució tant la recent universalització en l'ac-

cés a la ciència i la tècnica, com l'ampliació de la categoria d'expert o, també, la multiplicació exponencial dels escenaris de transmissió d'informació especialitzada.

En els nou capítols del llibre es presenten nou projectes de recerca terminològica aplicada per a un destinatari universal (especialitzat i no especialitzat) que, d'acord amb el nou paradigma comunicatiu de la disciplina (esmentat anteriorment), s'aborda des del punt de vista lingüístic, cognitiu i pragmàtic. A manera de resum i seguint l'ordre de les aportacions, podem indicar que Mercedes Roldán aborda el disseny del sistema conceptual a OLIVATERM. Isabel Santamaria analitza la funció de la neologia terminològica en el discurs publicitari. François Maniez tracta la variació terminològica entre unitats compostes amb un modificador adjectival o amb un modificador nominal, en tres llengües. Per una altra banda, Pascaline Dury centra la seva atenció en la mortalitat terminològica i en els indicis d'obsolescència detectables en corpus. Chelo Vargas aprofundeix en la metodologia d'elaboració d'un diccionari terminològic multilingüe. Esperanza Valero i Amparo Alcina intenten desenvolupar patrons per elaborar definicions a partir de les dades d'ONTODIC. Ana Rita Remígio aborda el disseny d'un diccionari sobre aliments funcionals per a no especialistes i tracta els condicionaments que hi ha en la constitució del corpus, la identificació dels candidats a terme i la selecció de contextos. María García Antuña presenta les bases del seu futur *Diccionario de la marroquinería*. I, finalment, Juan Antonio Prieto tracta la representació de conceptes per mitjans lingüístics i no lingüístics, i la seva inclusió en l'elaboració d'eines terminogràfiques.

Més enllà de la descripció d'aquests projectes, interressa de ressaltar les novetats que aporten a la terminografia. Així hem de destacar tant les aportacions metodològiques de Vargas, com les de Remígio (que

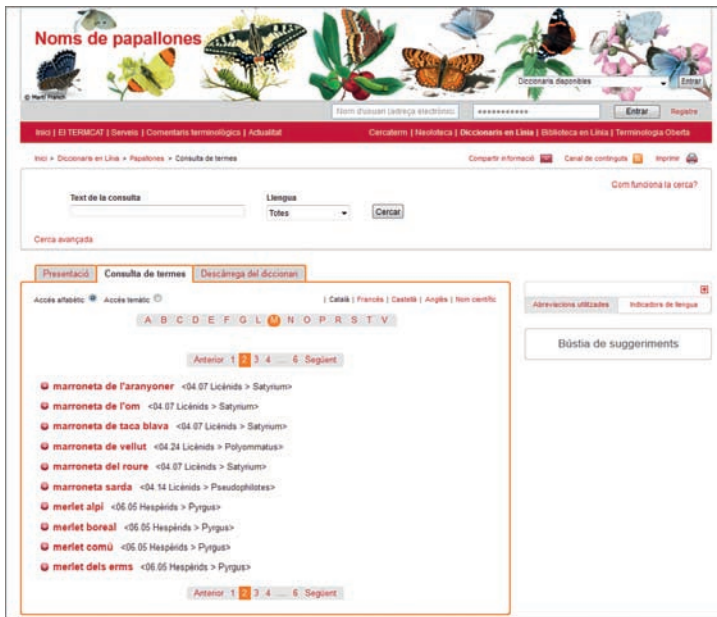
incorpora un destinatari universal), així com la distinció entre terme emergent i terme complementari de Roldán Vendrell, o les de Valero i Alcina (sobre els patrons de les definicions). Pel que fa al tractament del concepte, és important la contribució de Roldán; i molt innovadora la inclusió d'imatges per representar-lo, proposada en el capítol de Prieto. Es pot conèixer una experiència en el tractament de les fonts orals a través de la contribució de García Antuña; i a Maniez es fa un contrast entre fonts especialitzades i generals. Els aspectes diacrònics són objecte d'atenció a la contribució de Dury, que posa en valor el protocol d'identificació de l'obsolescència terminològica desenvolupat a la tesi de doctorat d'Aurélié Picton.

L'obra també permet una lectura des del punt de vista metodològic ja que, a més de ser una galeria de projectes de terminografia aplicada, presenta les dificultats que els investigadors han hagut de superar, les eines que han utilitzat per poder-ho fer, els corpus que manegen o que han creat per a la pròpia recerca, els arbres conceptuals o ontologies elaborades, etc.

En pot ser una mostra el fet que, amb una lectura atenta, podem conèixer l'experiència de treballar amb diversos programes per elaborar concordances, etiquetar corpus, fer anàlisis qualitatives, elaborar ontologies i, fins i tot, eliminar soroll dels enregistraments del corpus oral.

En definitiva, l'obra ressenyada és de gran interès per a qualsevol persona que s'interessi per la pràctica, la recerca i la docència en les àrees de la terminologia, la lexicografia, la traducció especialitzada, la lingüística informàtica, la lingüística textual, la gestió documental i la biblioteconomia. Només ens resta desitjar que en el futur s'organitzin noves trobades com la que hi ha a la base d'aquesta obra.

IOLANDA GALANES SANTOS
Departament de Traducció i Lingüística
Universidade de Vigo
Traducció de TERMINÀLIA

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2016).
Noms de papallones [en línia].
Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Diccionaris en Línia)
Amb la col·laboració de: Museu de Ciències Naturals de Granollers
Il·lustracions: Martí Franch
<http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/202>

El diccionari català en línia dels noms usuals de papallones resulta de la constatació que falten noms populars catalans per a la majoria d'espècies de papallones que es poden trobar als territoris de llengua catalana. Aquesta manca semblava que pogués limitar el desenvolupament de la lepidopterologia amateur, que no és tan important als Països Catalans com a la Gran Bretanya o a França, on les papallones tenen noms vernaculars ben establerts des de fa temps.

En aquest sentit, l'any 2012 es va fer una primera proposta de noms de ropalòcers, o sigui, les papallones diürnes, que són les úniques de les quals tracta, de moment, el diccionari. Suposem que s'anirà ampliant pròximament amb l'establiment de noms populars per a certes papallones nocturnes i altres insectes. La proposta de noms comuns per a les papallones «catalanes» va ser feta per especialistes (vegeu

Antoni ARRIZABALAGA *et al.* (2012). «Proposta de noms comuns per a les papallones diürnes (ropalòcers) catalanes», *Butlletí de la Societat Catalana de Lepidopterologia*, núm. 103, p. 5-28), que la van sotmetre a un grup de treball que reconegué el valor i la seriositat de la tasca, i que fixà els criteris per formar els nous noms que

finalment s'adoptaren de manera definitiva (vegeu els *Criteris per a la denominació comuna de les papallones diürnes dels territoris catalans* (en línia) <<http://www.termcat.cat/docs/docs/DenominacioComunaPapallones.pdf>>, publicats pel TERMCAT l'any 2013). En els criteris de normalització, es va tractar, en una preocupació de simplificació, d'evitar l'ús de la paraula *papallona* i d'acumular trets per a una mateixa espècie. Per a la formació dels noms, es van tenir en compte particularitats o bé morfològiques o bé de distribució, caràcters ecològics i també etològics, i, per acabar, es van validar els noms que ja eren emprats per a una desena d'espècies vistoses i freqüents i es va ratificar tot el conjunt.

Hem de saludar l'importantíssim treball dut a terme pels equips d'experts entomòlegs i lingüistes que han elaborat aquest diccionari. Batejar cada una de les espècies d'insectes que ens envolten és una tasca complicada. Els insectes representen la majoria del món animal, sigui per la varietat, sigui per la biomassa: de moment se'n coneix un milió d'espècies, però es calcula que podrien arribar a ser-ne entre 10 i 80 milions. Per a un humà, es compten 7 milions d'individus. La multiplicitat d'espècies és, doncs, una primera dificultat; la segona és considerar la distribució general de l'espècie que s'ha d'anomenar i la de les afins per donar noms relacionats entre ells. Al meu entendre, el més important és que el públic pugui conèixer, no el nom exacte d'una espècie, sinó el nom del grup a la qual pertany, a excepció de les papallones vistoses o comunes que ja tenien noms catalans. Una cosa que pot semblar, doncs, senzilla als neòfits, com és posar nom a les papallones, és, de fet, molt complicada. Siguí com sigui, aquest diccionari és una avançada en el marc de la vulgarització científica i una eina per a tots els que d'una manera o altra estudien l'ecologia de les nostres comarques o s'interessen només personalment per la natura.

Cada ésser viu porta un nom de validat internacional, el nom científic, compost del nom de gènere seguit del de l'espècie. Les coses s'emboquen quan se sap que aquests noms poden canviar a mesura que es descobreixen espècies noves o que se'n revisa la classificació per una raó o altra. Els noms vulgars, però, segueixen sent els mateixos malgrat els canvis de noms llatins. Aquest punt és importantíssim perquè justifica la feina acomplida i demostra que és útil posar un nom vernacular a cada espècie de papallona, tot i que a vegades és bo preguntar-se si és necessari o no posar noms vernaculars a tots els éssers vius. Però això ja és tot un altre debat.

Cal tenir en compte, també, que, si bé s'han donat noms catalans a les espècies diürnes, aquesta tasca

seria impossible per a tot el conjunt d'espècies nocturnes, massa nombroses o petites, excepte les espècies de grans dimensions o bé les que són conegudes pel fet d'ésser plagues.

El diccionari inclou 214 fitxes, que són poques si es té en compte el nombre d'espècies paleàrtiques. Cada fitxa dona una informació, no exhaustiva, és clar, però essencial, per a cada espècie. Hi trobem el nom vernacular i sinònims, quan existeixen, els noms en castellà, francès, italià i anglès (llàstima que no s'hi trobin els noms en basc i gallec), el nom científic, el del gènere i el de la família. Algunes fitxes estan il·lustrades amb un dibuix d'alta qualitat tant estètica com científica. Suposem que totes les fitxes es completaran amb nous dibuixos del mateix autor.

En resum, es pot dir que, malgrat les dificultats per establir criteris i trobar un consens, el resultat del treball és molt valuós i serà útil per als naturalistes de llengua catalana i també, encara que no tant, per als professionals de l'àmbit que, de segur, continuaran utilitzant els noms científics. I es útil, senzillament, per al reconeixement de la llengua catalana com una llengua important del món, viva, que va evolucionant i ampliant-se amb les especificitats de cada domini.

POMPEU RAHOLA FABRA
Entomòleg

El MAE - Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques

El MAE (Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques) tal com el coneixem ara neix l'any 2000 de la fusió de quatre serveis: una biblioteca docent, una biblioteca històrica de reserva, un arxiu i un museu. És un model força únic: el més normal és que aquests quatre serveis existeixin, però en organitzacions separades. (A l'Estat espanyol, per exemple, la RESAD (Real Escuela Superior de Arte Dramático) té una biblioteca docent, la part museística es troba al Museu Nacional del Teatre a Almagro (Ciudad Real), la part d'arxiu al Centro de Documentación Teatral de l'INAEM i la part bibliogràfica històrica i de reserva forma part de la Biblioteca Nacional.)

L'origen del MAE el trobem el 1913, quan Marc Jesús Bertran proposa a l'Ajuntament de Barcelona la creació del Museu del Teatre, la Dansa i la Música. El 1923 el Museu, amb uns notables fons fundacionals sobretot d'escenografia, s'integra a l'Escola d'Art Dramàtic (més endavant Institut del Teatre). El 1954 el Museu s'instal·la al Palau Güell.

El 1968 es compra una gran biblioteca històrica i de recerca amb més de 70.000 volums i 20.000 documents, que incloïa una important col·lecció de manuscrits catalans i del Segle d'Or que havia format l'empresari tèxtil i bibliòfil Artur Sedó al llarg de la seva vida.

A partir d'aquell moment, es parla de biblioteca museu. S'havia passat d'un museu i una petita biblioteca docent a ser la biblioteca més important en arts escèniques catalanes i espanyoles. El concepte de *centre de documentació* s'introduí a finals dels setanta iniciant un treball proactiu de recollir sistemàticament els programes de mà, els cartells i els reportatges fotogràfics de la temporada en curs.

Des dels inicis, el MAE ha treballat en clau nacional recollint totes les tipologies documentals que permeten reconstruir els espectacles i els processos creatius dels professionals i artistes que viuen i treballen principalment a Catalunya, intentant cobrir també la documentació de quan actuen fora de Catalunya. En aquest aspecte és important l'ad-

quisició dels arxius personals dels artistes i de les companyies i des de sempre s'ha vetllat per incorporar-los. Entre els més antics destaquen els de Tórtola Valencia i Adrià Gual, i els darrers anys, els de Xavier Regàs, Esteve Polls, Teatre Malic, la Fura dels Baus, Vol Ras i Rosa Novell.

Es pot dir que, pels seus fons, el MAE és museu nacional de les arts escèniques (actualment sense exposició permanent), biblioteca nacional d'arts escèniques i arxiu nacional d'arts escèniques.

Algunes dades per fer-se una idea de la magnitud dels fons són: més de 125.000 llibres (incloent-hi manuscrits), 7.000 audiovisuals, més de 7.500 esbossos escenogràfics, 7.000 figurins, 1.000 vestits, 400 titelles, 500 teatrins i maquetes, 150.000 programes de mà, 8.000 cartells, 300.000 fotografies, etc.

Actualment els seus objectius són:

- Preservar, documentar i difondre la memòria de les arts escèniques de Catalunya recollint tota la documentació associada (textos,

programes de mà, esbossos escenogràfics, figurins, vestits...).

- Donar suport a la docència i la recerca que s'imparteix als diferents centres docents de l'Institut del Teatre.
- Donar resposta a les demandes d'informació sobre les arts escèniques catalanes.

El seu web (www.cdmae.cat) és el portal d'accés a tots els seus fons i recursos, on destaquen: el dipòsit digital Escena Digital, desenvolupat per personal propi a partir del programari HydraProject, que ha permès agilitzar els processos de catalogació, preservació i difusió, de manera que anualment s'hi incorporen més de 20.000 imatges; Biblioescènic, el catàleg bibliogràfic i audiovisual amb 127.000 registres (més de 135.000 volums), i l'Hemeroteca Digital, amb més de 40.000 notícies.

Sobre tesaurus, diccionaris, vocabularis, mancances terminològiques

El 1993 el MAE va començar la catalogació automatitzada dels fons i va veure convenient establir un vocabulari controlat on s'establiessin relacions semàntiques i sintàctiques entre els diferents termes. Es van revisar diferents tesaurus d'especialitats multidisciplinàries sense que cap fos adequat; només un va semblar que podia ser útil: era el *Theater Thesaurus del Nederlands Theater Instituut* (1992). Es va traduir, però es va veure que era massa local i finalment es va decidir elaborar un tesaurus propi.

Es va constituir un equip de treball format per Ana Vázquez, Carme Cases i Carme Sáez per part del MAE, i Guillem-Jordi Graells i Jaume Melendres per la part docent de l'Institut. A més a més, es comptà amb el suport de professors especialistes per les diferents àrees temàtiques (Raimon Àvila per dansa, Joan

Baixas per teatre d'objectes, Carles Batlle per teatre i dramatúrgia, Jaume Melendres per dramatúrgia i direcció, Anna Riera per art, Isidre Bravo per escenografia, Agustí Humet per música, Joan-Enric Lahosa per gestió, Agustí Ros i Glòria Sanmiguel per cos i gimnàstica, Pau Monterde per ensenyament, Jordi Vilà i Agustí Ros per gest, Coralina Colom per dicció i veu).

El tesaurus es va desenvolupar amb un programa anomenat EAT (versió 0.9), dissenyat per Josep Sau, amb sintaxi precoordinada i postcoordinada entre els termes principals o encapçalaments. L'abril de 1996 es va presentar el projecte a les IV Jornades de Bibli-

oteques d'Art a Donostia i el setembre de 1998 es donà per finalitzat. A partir d'aquí diverses circumstàncies encallaren el projecte. No s'arribà mai a traduir al castellà, gallec i eusquera tal com estava previst, ni s'implementà al catàleg automatitzat.

El 2013 en iniciar el projecte PRAEC es va intentar reprendre el projecte. Fou impossible recuperar els disquets, i actualment es disposa d'una còpia en Word.

Pel que fa a vocabularis i diccionaris en català especialitzats en arts escèniques, la situació és força deficient. Només hi ha el *Diccionari de circ* en línia, editat pel TERMCAT, el *Vocabulari d'escenografia i maquinària escènica*, de Jordi Salvador (treball de recerca, UAB), el *Vocabulari de luminotècnia*, de Lluís Marquet (IEC, 1979), i dues publicacions de l'Institut que, tot i que no són formalment diccionaris, sinó manuals de teoria teatral, es presenten en forma

Font: MAE

de vocabulari i, per tant, fan la seva funció. Són el *Diccionari d'actors*, de Jaume Melendres (2000), i el *Lèxic del drama modern i contemporani*, de Sarrazac (2009). (Per a més informació, vegeu el recull «Recursos terminològics sobre les arts escèniques» en aquest mateix número de TERMINÀLIA, p. 47-48.)

Creiem, però, que la tasca editorial de l'Institut (més de 400 publicacions, la major part en català), especialment a través de les col·leccions «Escrips teòrics» i «Materials pedagògics», ha permès desenvolupar tot el vocabulari necessari per a la pràctica i la docència i que, tot i no haver-hi diccionaris, el vocabulari en català existeix.

ANNA VALLS I PASSOLA
Directora del MAE - Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques

Fabià Puigserver i Plana (1938-1991)

Fabià Puigserver, un referent

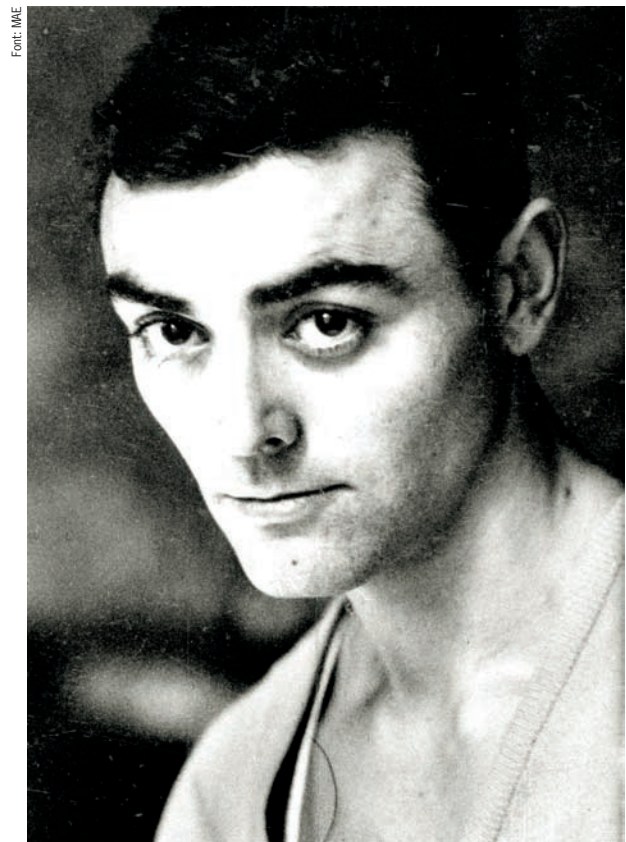
GUILLEM-JORDI GRAELLS
Dramaturg

TERMINÀLIA 13 (2016): 55-56 · DOI: 10.2436/20.2503.01.93
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

Un quart de segle després de la seva prematura desaparició, als 52 anys, Fabià Puigserver continua essent un referent en el món de les arts escèniques i, més concretament, en diversos dels seus àmbits, d'acord amb la multiplicitat de funcions que va desenvolupar al llarg de la seva trajectòria. Com a mínim, és encara una referència per als escenògrafs i figurinistes, per als gestors d'institucions teatrals, per als qui es dediquen a l'ensenyament de les arts escèniques i per als directors d'escena.

Puigserver, que va arribar el 1958 de l'exili francès i polonès amb un bagatge formatiu i cultural molt més ric i divers del que era possible en la mediocritat del franquisme, va incorporar una nova visió de la plàstica escènica, quan aquí, amb poques excepcions, es vivia d'una tradició notable, la de l'escola escenogràfica del XIX, totalment depassada. Més encara, des de molt aviat, i en el marc del teatre independent, assaja posades en escena que defugen o bé superen l'ús rutinari de l'escenari «a la italiana», per envair la platea o col·locar l'espectador enmig de l'acció. Amb un pòsit estètic inicial neoexpressionista, que trenca amb les limitacions del realisme habitual, aviat adoptarà un mediterraneïsm lluminós i d'al·lusions sintètiques de gran força i suggeriment que el caracteritzen al llarg de tres dècades d'activitat intensa i molt influent.

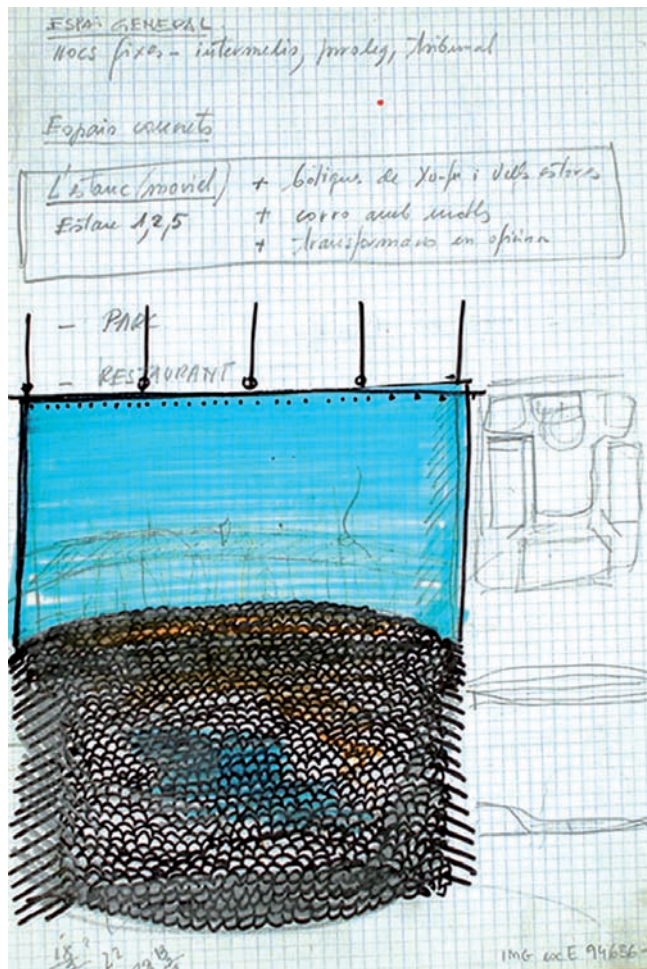
Un ascendent que aviat traspasa als seus alumnes amb la renovació del departament d'escenografia de l'Institut del Teatre, on aconsegueix —en col·laboració amb Iago Pericot i d'altres— replantejar des de la base

Font: IME

Fabià Puigserver, un referent

GUILLEM-JORDI GRAELLS

el món de la plàstica escènica a partir de nous conceptes i pràctiques: l'espai escènic, la dramaturgia visual, l'exploració de nous materials, en paral·lel amb allò que experimentava i descobria en la seva pràctica professional. Tot i que el seu mestratge en aquest terreny fou relativament breu, per haver prioritzat aviat les seves altres dedicacions, va suposar una revolució global, que ha anat essent transmesa fins a l'actualitat a través d'alguns dels seus deixebles, que es van incorporar a la tasca pedagògica en la mateixa institució.

Fabià Puigserver, que va aprendre les tècniques escenogràfiques tradicionals —construcció, pintura en trompe l'oeil, ombres, estilització, etc.— en un taller de l'escola catalana, el d'Andreu Vallbé, s'anava impregnant de la terminologia específica del món teatral i escenogràfic. Un interès que va mantenir sempre, per exemple explotant la saviesa d'un gat vell de l'ofici, el maquinista Lluís Alba, al qual sotmetia a interrogatoris i va acabar incorporant al professorat. Amb estranyesa dels alumnes, els transmetia aquests coneixements i era inflexible en l'ús adient de cada terme, ponderant-los que allò no ho trobarien a cap diccionari però que era un aspecte essencial i distintiu de les arts escèniques.

Com a director escènic, la seva aportació es produeix en un moment de maduresa i intensa experiència

com a escenògraf i figurinista, de manera autodidacta i sense referents immediats, com havia succeït amb la majoria de col·legues dels anys del teatre independent i encara posteriorment. Puigserver adquireix a poc a poc, amb la possibilitat de fer, com a mínim, un muntatge anual, la tècnica de la direcció d'actors, sobretot gràcies al fet de disposar d'un equip interpretatiu estable, el del Lliure, aplicant en la posada en escena les propostes dramaturgiques contingudes en les seves elaboracions visuals, com ja fornía als directors escènics amb els quals col·laborava des de la seva especialitat escenogràfica i com a figurinista. Sovint, la «lectura» d'un text clàssic, l'opció revitalitzadora, sorgia en bona mesura d'una proposta visual contundent seva que generava la dramaturgia i conduïa la posada en escena.

I això podia realitzar-ho perquè una de les seves principals aportacions, plenament vigent, és la creació del Teatre Lliure. Un col·lectiu del qual ell és l'eix vertebral, la presència constant al llarg dels primers quinze anys de trajectòria. Cert que al costat tenia persones amb més experiència, si més no actoral, com Carlota Soldevila, o joves directors amb els quals es va entendre molt bé, com Lluís Pasqual i Pere Planella, o encara un selecte elenc d'interpres que creixerien a la vegada que el Lliure es consolidava: Muntsa Alcañiz, Lluís Homar, Anna Lizaran, Fermí Reixach, per esmentar-ne només uns quants. Però el patró del vaixell, el que n'assegura la continuïtat —quan Planella se'n separa o Pasqual se'n va a dirigir altres institucions, mantenint una activitat puntual— serà Fabià Puigserver. Defensant a ultrança la divisa i el programa fundacionals davant la poca sensibilitat —o bé l'oberta hostilitat— de polítics i administracions públiques, assolint un prestigi i un segell propi cada cop més indiscutit i sòlid, obtenint l'adhesió d'un públic en creixement, fidel i entusiasta, proposant noves fites i assolint-les tenaçment —amb l'ajut d'un altre «gran tossut», Josep Montanyès— i proposant un model gestionat per professionals, amb suport de la societat civil i coherent amb el concepte de «teatre públic», enfront de les temptacions, i els oportunitismes, dels que hi acaben oposant un model caduc de teatre institucional pretèrit, enyorats d'una plenitud nacional que no es va assolir en el seu moment i quan ja havia passat del tot la validesa dels «teatres nacionals» controlats pels polítics i pensats com un aparador més o menys prestigiós del príncep.

Les propostes puigserverianes resten, doncs, vigents en diversos àmbits del món escènic i fins són referencials per a la nova gent de teatre que va sorgir i que no va tenir ocasió de viure directament les seves creacions en molts dels seus vessants però que, en canvi, es beneficien de les seves realitzacions o redescobreixen una actitud insubornable, una creativitat esplèndida i un compromís constant amb el seu ofici, la seva cultura i el seu país. ✿

Activitats i publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

Activitats previstes per a la tardor del 2016

- * **XIII Jornada de la SCATERM:** «La terminologia abans de la Terminologia (del segle XIII al segle XVII)» [30 de novembre del 2016]. Amb motiu de l'Any Lull, la SCATERM prepara una jornada en què es tractarà la fixació del llenguatge científic i tècnic des d'una perspectiva històrica i que servirà per acostar-nos a la terminologia abans que rebés aquest nom. Comptarem amb les aportacions de Lola Badia, Lluís Cifuentes i Pere Montalat, entre d'altres.

Publicacions

- * Revista **TERMINÀLIA**. Té periodicitat semestral i constitueix l'instrument de divulgació científica de la SCATERM.
- * *Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia*. És una publicació bimestral en línia que s'edita regularment des del mes de març de l'any 2007. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- * La col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia». Aplega treballs derivats de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades i els seminaris anuals:

COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)

POTRONY, Lluç; ROMANÍ, Joan Maria (cur.) (2011). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Societat Catalana d'Estudis Jurídics. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 3)

SÀNCHEZ FERRIZ, Miquel-Àngel (cur.) (2013). *La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 4) [publicació electrònica.]

STRUBELL I TRUETA, Miquel (cur.) (2015). *La terminologia instrumentalitzada. Quan els termes no són neutres ni innocents*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 5) [publicació electrònica]

- * **Pròximament**, primer número de la col·lecció «Eines de Terminologia», amb la publicació del treball guanyador del Premi de la Societat Catalana de Terminologia 2014:

GRESA BARBERO, Deva (2016). *Estudi d'implantació terminològica. La gastronomia del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica als restaurants de Gràcia i l'Eixample de Barcelona*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia. (Eines de Terminologia; 1) [publicació electrònica]

Podeu consultar el web de la SCATERM per concretar i actualitzar dates i informacions. Pel que fa a l'adquisició de les nostres publicacions podeu consultar el portal de Publicacions de l'IEC.

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en un format de qualsevol processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, cinc paraules per llengua). Si la proposta és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original (i en aquest cas, en què hi ha tres resums, com a màxim de cinquanta paraules cadascun).

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots.

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text, es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: I, I.I, I.I.I, I.I.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents. Cal que el nom dels autors estigui desenvolupat i no fer servir només la lletra inicial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). *Títol del llibre*. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom. *Títol del llibre*. Número d'edició.

Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». *Títol de la Revista*, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, any.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). *Títol [en línia]*. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional i l'adreça electrònica. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació (150 paraules per a autoria individual i, com a màxim, 80 paraules per a autoria col·lectiva) i una fotografia de mida carnet en format JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp. En el cas de l'autoria col·lectiva, es demana preferiblement una única fotografia que inclogui tots els autors.

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 15 (juny 2017)

Tramesa d'articles: fins al 30 de setembre de 2016

Resultats de la selecció: fins al 31 d'octubre

Versió final: fins al 30 de novembre

Publicació de la revista: juny del 2017

Per al número 16 (desembre 2017)

Tramesa d'articles: fins al 31 de març de 2017

Resultats de la selecció: fins al 30 d'abril

Versió final: fins al 31 de maig

Publicació de la revista: desembre del 2017

